

Politický marketing a voličské správanie v komunálnych voľbách 2018 na Slovensku

Natália Kováčová
Simona Kováčová
Dominika Cevárová
Kristína Kiššová

Brno 2019

Európska únia
Európsky fond regionálneho rozvoja

ITMS kód: 26210120047

„Podporujeme výskumné aktivity na Slovensku
/ Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov EÚ“

Recenzenti:

prof. PhDr. Monika Čambáliková, CSc.

prof. nadzw. Dr. hab. Antoni Olak

doc. JUDr. Ing. Bernard Pekár, PhD.

© PhDr. Natália Kováčová, PhD., Mgr. Simona Kováčová, PhD.,
Mgr. et Mgr. Dominika Cevárová, Mgr. Kristína Kiššová

Vydalo MSD v roku 2019, Brno, Česká republika

ISBN 978-80-7392-313-6

OBSAH

Zoznam tabuliek, garafov a obrázkov	5
Predslov	7
Úvod	11
1. <u>Právna úprava volieb do orgánov samosprávy obcí</u>	15
1.1 Zákonom definované štandardy pre registráciu kandidátov do komunálnych volieb	16
1.2 Volebný systém uplatňovaný vo voľbách do orgánov samosprávy obcí a jeho účinky	35
1.3 Spôsob hlasovania, sčítavania hlasov a výsledky volieb	50
2. <u>Politická komunikácia ako neodmysliteľný fenomén politického marketingu</u>	57
2.1 Teoretické prístupy k definovaniu komunikácie a proces výmeny informácií	59
2.2 Nástroje politickej komunikácie a ich vplyv na politickú sféru	64
3. <u>Voličské správanie ako primárna oblasť politickej sociológie</u>	71
3.1 Rôznorodosť prístupov k skúmaniu voličského správania	72
3.2 Determinanty klesajúcej participácie vo voľbách	78
4. <u>Analýza výsledkov volieb do orgánov samosprávy obcí 2018 a ich špecifiká</u>	89
4.1 Komunálna politika v predvolebných prieskumoch a aspekty úspešnej predvolebnej kampane	90
4.2 Participácia voličov v komunálnych voľbách a analýza volebných výsledkov	96

4.3 K. Reifova a H. Schmittova koncepcia druhoradých volieb a problematika ich aplikovateľnosti na komunálne voľby	107
4.4 Nové pravidlá vedenia a financovania volebnej kampane	117
4.5 Obce bez zvolených obligatórných samosprávnych orgánov	127
4.6 Fenomén nezávislých kandidátov.	134
Záver	149
Prilohy	153
Zoznam bibliografických odkazov	167
Vecný a menný register.	177

Zoznam tabuliek, grafov a obrázkov

Tabuľka 1

Počet podpisov pre kandidatúru nezávislého kandidáta na funkciu poslanca obecného zastupiteľstva alebo starostu obce 19

Tabuľka 2

Porovnanie základných predpokladov pre registráciu kandidátov do komunálnych volieb – nezávislí a stranícki kandidáti . . . 29

Tabuľka 3

Prípady neregistrovania kandidátov 31

Tabuľka 4

Obsahové štandardy hlasovacieho lístka 33

Tabuľka 5

Obsahové štandardy zápisníc jednotlivých komisií 54

Tabuľka 6

Porovnanie pôvodného a stále platného počtu poslancov obecných zastupiteľstiev s návrhom novely zákona 133

Tabuľka 7

Počet nezávislých a straníckych kandidátov 144

Graf 1 Volebná účasť v krajských mestách 100

Graf 2 Počet zvolených starostov podľa politických strán 104

Graf 3 Prieskum agentúry Focus – politické strany so ziskom viac ako 3 %, ak by sa parlamentné voľby konali v novembri 2018 115

Obrázok 1 Schéma popularity jednotlivých typov volieb na základe politickej participácie 109

Obrázok 2 Infografika znázorňujúca výsledky volieb so zameraním na straníckosť víťazných starostov okresných miest 141

PREDSLOV

Z jednotlivých subsystémov verejnej správy je práve miestna samospráva úrovňou, ktorá má najbližšie k občanom, a preto možno konštatovať, že politika realizovaná na komunálnej úrovni je úsilím o uskutočňovanie politiky čo najbližšie k obyvateľom územných jednotiek, čím sa upevňuje reciprocita medzi občanmi a miestnymi orgánmi. Rozhodnutia vydávané na tejto úrovni sú prijímané často v bezprostrednej interakcii medzi obyvateľmi a miestnymi politicko-administratívnymi autoritami, čo v konečnom dôsledku spôsobuje väčšiu previazanosť s predstavami a záujmami jednotlivcov. Je teda zrejmé, že limity posudzovania komunálnej politiky ako skutočného prejavu samosprávnej pri presadzovaní spoločných záujmov obyvateľov rovnakého územia, prekračujú tradičné vymedzenie vzťahujúce sa na činnosť inštitucionalizovaných orgánov miestnej samosprávy, nakoľko sa apeluje na aktivitu celého sídelného spoločenstva.

V demokratickej spoločnosti je akákoľvek politika, teda aj komunálna výsledkom implementácie rozhodnutí politických predstaviteľov, ktorí toto právo obdržali na základe prejavu voličskej podpory vo voľbách, ktoré sú demokratickým mechanizmom zaisťujúcim pravidelnú obnovu legitimity politickej obce. Preto sa v snahe zabezpečiť efektívne fungujúcu demokratickú spoločnosť čoraz viac akcentuje na zavádzanie mechanizmov a vytváranie podmienok pozitívne vplyvujúcich na zvyšovanie participačného potenciálu, ktorý je jedným zo substanciálnych atribútov posilňujúcich úroveň

demokratickosti politického systému. Stúpajúca tendencia občianskej angažovanosti tak anticipuje aktívne zásahy v rámci formulácie, implementácie ako aj evaluácie verejnej politiky. Z predstavenej tézy je zrejmé, že občania, využívajúc svoje ústavné právo zakotvené v čl. 30 Ústavy SR, majú možnosť sa jednak spolupodieľať na identifikovaní problému a jeho riešení, vplývať na proces realizácie prijatých opatrení, zvyšovať legitimitu rozhodnutí a v neposlednom rade im prináleží status dôležitého kontrolného článku.

V rámci štúdia otázok súvisiacich s rozborom problematiky participácie na správe vecí verejných a riadenia spoločnosti je nevyhnutné zaoberať sa štúdiom volieb, ktoré vo všeobecnosti možno považovať za inštrument výmeny politickej elity štátu a substanciálny nástroj rozvoja demokratického štátu, nakoľko sa stávajú základným prostriedkom transferu moci a zvrchovanosti ľudu na zastupiteľské orgány. Z dôvodu realizácie viacerých druhov volieb na jednotlivých úrovniach verejnej správy, je tematická línia monografického diela orientovaná výlučne na posledné voľby uskutočnené na najnižšej úrovni verejnej správy (miestnej, lokálnej), tzn. na voľby do orgánov samosprávy obcí 2018, čím celá koncepcia získava politologický rozmer skúmania v kontexte miestnej samosprávy.

Systematizáciou analyzovaných volebných pravidiel na lokálnej úrovni ako aj aspektov relevantných vo vzťahu k politickej komunikácii či voličskému správaniu a diverzifikovaním nadobudnutých poznatkov syntetizovaných do podoby komplexného diela na základe využitia vedeckých metód skúmania, monografia nadobúda charakter logicky štruktúrovaného textu analyzujúceho komunálne voľby 2018. S ašpiráciou na prevedenie predmetnej analýzy sa prvotným stala potreba vysporiadať sa so skúmanou problematikou v teoretickom rámci, tzn. poskytnúť základné informácie o právnej úprave volieb do orgánov samosprávy obcí s dôrazom na zachytenie a objasnenie legislatívnych pravidiel vo fáze pred samotnými voľbami (tzn. základné predpoklady pre registráciu kandidátov uchádzajúcich sa o post starostu, alebo poslanca obecného zastupiteľstva), vo fáze samotného konania volieb (spôsob hlasovania analyzovaný

v politologickej rovine úvah o zefektívnení mechanizmu volebného systému) a vo fáze po samotnom akte volieb (sčítavanie hlasov a výsledky volieb). Obsahová línia v teoretickej rovine ďalej zachytáva pluralitu prístupov k vymedzeniu komunikačnej teórie, objasňuje proces prenosu informácií prostredníctvom analýzy modelu dvojstupňového toku komunikácie, lineárneho a rituálového modelu komunikácie. Odvolávaním sa na pluralistický model, model dominantnej ideológie, model vychádzajúci z elit a trhovú model, vysvetľuje a približuje rolu komunikačných prostriedkov a vzťah politiky a médií, čím profiluje ucelený pohľad na problematiku politickej komunikácie. V neposlednom rade prezentuje aj závery, ku ktorým dospeli empirické výskumy Lazarsfeldovej Kolumbijskej univerzity, Michiganskej univerzity či moderného prístupu teórie racionálnej voľby, orientované na správanie voličov vo voľbách. Len uvedeným postupom bolo možné následne prezentovať úvahy v praktickej rovine skúmania, ktoré smerujú k otváraniu diskusií o dôležitosti predvolebnej kampani a jej vplyve na volebné výsledky, o nových pravidlách vedenia a financovania volebných kampaní, o faktoroch (ne)účasti na komunálnych voľbách, o vzrastajúcej tendencii úspechu nezávislých kandidátov a pod.

Publikácia tak svojím obsahovým zameraním obohacuje slovenskú odbornú spisbu z oblasti verejnej správy a špecificky komunálnej politiky, pričom jej štúdium má slúžiť nielen na mechanické osvojovanie a preberanie prezentovaných teórií a poznatkov, ale má tendenciu prispievať k rozvoju samostatného myslenia a tým podnecovať k vlastným úvahám, argumentáciám a záverom.

ÚVOD

Zatiaľ čo politická propaganda je typická pre nedemokratické politické režimy, v ktorých vládne monopol na masovokomunikačné prostriedky, politický marketing je ako nevyhnutná súčasť politickej komunikácie charakteristický pre demokratický politický systém, ktorý garantuje základné ľudské práva a slobody, pričom v politickej ako aj mediálnej oblasti existuje pluralita politických síl a médií. Vychádzajúc z uvedeného sa v podmienkach SR začína politický marketing objavovať po roku 1989 a jeho nástup bol výrazne ovplyvnený zmenami, ktoré vznikali v dôsledku transformácie režimu, pretože elementárnym predpokladom pre formovanie politického marketingu je slobodné, demokratické a konkurenčné prostredie medzi politickými aktérmi. Okrem miery demokratickosti v sebe politická komunikácia, ktorá zahŕňa politický marketing, subsumuje aj ďalšie dimenzionálne rozmery. Predovšetkým je to horizontálny rozmer, ktorý inkorporuje množstvo otázok a tém, na ktoré politický aktér reaguje, pričom niektorí preferujú úzku odbornú profiláciu, čo znamená, že ich politická komunikácia je síce limitovaná ale o to verbálne a argumentačne precíznejšia a hlbšia, a naopak niektorí sú charakteristickí orientáciou na širší záber tém, avšak vyjadrenia k nim sú skôr všeobecné s absenciou hlbšej argumentačnej schopnosti. Pokiaľ vnímame politickú komunikáciu vo vertikálnej dimenzii, potom sa ústredným aspektom stáva úroveň komunikačného štýlu determinovaná sociálnou vrstvou a cieľovou skupinou, ktorú chce politický aktér osloviť. V neposlednom rade je však možné skúmať aj mieru variability politickej

komunikácie, čo jednoducho povedané znamená, že sa orientujeme na meniaci sa obsah politickej komunikácie lídra v závislosti od časového faktora.

Je teda zrejmé, že politický marketing sa vyznačuje multidisciplinaritou, nakoľko čerpá poznatky z viacerých vedných odborov. Predovšetkým z oblasti psychológie, práva definujúceho legislatívne štandardy, z politológie, nakoľko faktory akými je mechanizmus volebného systému a jeho účinky, charakter stranického prostredia, politická kultúra a iné sú neodmysliteľnou súčasťou, ktorá musí byť zohľadnená pri tvorbe marketingovej stratégie kandidáta. Nesporne dôležité je využívanie sociologických poznatkov s aspiráciou na poznanie a pochopenie záujmov a potrieb konkrétnych sociálnych skupín, na ktoré sa kandidát vo svojej volebnej kampani chce zamerať, čo mu napomáha zvoliť tú najvhodnejšiu formu politickej komunikácie za účelom oslovenia voličov a získania ich podpory.

Politický marketing a politická komunikácia s dôrazom na spôsob vedenia volebnej kampane a oslovovanie voličov patrí medzi primárne determinanty, ktoré sa podpisujú pod volebné výsledky a to bez ohľadu na to, či sa jedná o parlamentné, prezidentské, eurovoľby, alebo voľby prebiehajúce na nižšej úrovni verejnej správy, tzn. regionálne voľby do VÚC, alebo komunálne voľby do orgánov samosprávy obcí. Keďže komunálna politika realizovaná na úrovni miestnej samosprávy, ktorá je predmetnou problematikou monografického diela má najbližšie k občanom, k obyvateľom miest a obcí, o to intenzívnejší by mal byť záujem občana zúčastňovať sa na komunálnych voľbách a rozhodnúť o smerovaní a rozvoji svojho mesta a obce minimálne na ďalšie 4 roky.

V kontexte uvedeného sa publikácia svojím obsahovým zameraním orientuje na analýzu posledných volieb na najnižšej úrovni verejnej správy, tzn. volieb do orgánov samosprávy obcí, ktoré sa konali 10. novembra 2018, s dôrazom na politickú komunikáciu, analýzu voličského správania, volebných výsledkov a špecifik komunálnych volieb, pričom neabsentuje ani teoretický rozmer uchopenia skúmanej problematiky, ktorý je základným predpokladom pre

uskutočnenie následnej analýzy relevantných aspektov vo vzťahu ku komunálnym voľbám a politickému marketingu. Poslaním je tak prispieť k spoločenskej diskusii o dôležitosti komunálnych volieb v demokratickej spoločnosti, vytvoriť občanovi jasnejšiu predstavu o legislatívnych pravidlách uplatňovaných pri tomto type volieb a podnietiť k úvahám o ďalších vývojových tendenciách predznačujúcich výrazné úspechy nezávislých kandidátov a signalizujúcich krízu politických strán.

Právna úprava volieb do orgánov samosprávy obcí

Volby do orgánov samosprávy obcí, tzv. komunálne voľby sa podobne ako každý iný druh volieb riadia zákonným rámcom, ktorý definuje presné pravidlá vo vzťahu k danému typu volieb. V kontexte uvede-ného je relevantným zákon č. 180/2014 Z. z. o podmienkach výkonu volebného práva a o zmene a doplnení niektorých zákonov ako aj zákon určujúci pravidlá vedenia a financovania volebných kampaní, t. j. zákon č. 181/2014 Z. z. o volebnej kampani a o zmene a doplnení zákona č. 85/2005 Z. z. o politických stranách a politických hnu-tiach v znení neskorších predpisov, ktorý sa vo svojom znení uplatnil prvýkrát pre novembrové komunálne voľby 2018.

Základné charakteristické črty volieb sú obsiahnuté v ustanove-vení zákona pojednávajúcom o primárnych zásadách volebného práva, v zmysle ktorých sa voľby realizujú na základe všeobecného, rovného a priameho volebného práva tajným hlasovaním:

Všeobecnosť: Ústava SR priznáva právo hlasovať vo voľbách kaž-nému, kto disponuje aktívnym volebným právom (t. j. právo voliť, ktoré sa viaže na každého obyvateľa SR (občan SR aj cudzinec), ktorý má v obci, mestskej časti mesta Bratislava a Košice trvalý pobyt

a minimálne 18 rokov – t. j. volič¹⁾ a o zvolenie má právo sa uchádzať každý kandidát, ktorý spĺňa podmienky určené pre pasívne volebné právo (t. j. právo byť volený, ktorým disponuje každý volič, u ktorého nenastali žiadne prekážky vo výkone volebného práva²⁾ v prípade obsadzovania postov poslancov, pričom v prípade postu starostu či primátora je veková hranica na úrovni minimálne 25 rokov).

- ▶ Rovnosť – je vyjadrením rovnakej váhy hlasu voliča s rovnakým účinkom, pričom všetci oprávnení voliči majú rovnaké právne postavenie.
- ▶ Priamosť – neznamená len uplatnenie priameho mechanizmu voľby starostu a poslancov obecného zastupiteľstva obyvateľmi mesta/obce, ale aj to, že každý volič vykonáva voľbu vo svojom vlastnom mene a jeho voľba má priamy účinok na volebný výsledok.
- ▶ Tajnosť – predstavuje jeden z najzákladnejších aspektov realizácie volieb, nakoľko sa vyžaduje zabezpečenie tajného odovzdávania hlasov.

1.1 Zákonom definované štandardy pre registráciu kandidátov do komunálnych volieb

S aspiráciou na definovanie a vysvetlenie základných podmienok, ktoré možno vnímať ako nevyhnutné predpoklady pre registráciu kandidáta v komunálnych voľbách je potrebné rozlišovať medzi

-
- 1 Prekážkou pre uplatnenie aktívneho volebného práva (práva voliť) je v súlade s § 4 zákona č. 180/2014 Z. z. o podmienkach výkonu volebného práva a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, zákonom ustanovené obmedzenie osobnej slobody z dôvodu ochrany verejného zdravia.
 - 2 Legislatívne znenie § 6 zákona č. 180/2014 Z. z., exaktne definuje situácie, ktoré sú bariérou pre právo byť volený. V danom prípade je prekážkou pre uplatnenie pasívneho volebného práva poslanca alebo starostu výkon trestu odňatia slobody, odsúdenie za úmyselný trestný čin a pozbavenie spôsobilosti na právne úkony.

kandidatúrou nezávislých kandidátov na post poslanca obecného zastupiteľstva alebo starostu a straníckych kandidátov, v prípade ktorých podáva kandidátnu listinu politická strana/hnutie.

a) Predpoklady pre registráciu nezávislého kandidáta pre voľby do obecného zastupiteľstva

Každý kandidát, ktorý má záujem uchádzať sa v komunálnych voľbách 2018 o post poslanca obecného zastupiteľstva je povinný splniť niekoľko zákonom stanovených podmienok, umožňujúcich jeho kandidatúru. Nezávislí kandidáti na funkciu poslanca obecného zastupiteľstva majú povinnosť podať kandidátnu listinu osobne zapisovateľom miestnych volebných komisií, pričom kandidát musí dbať na to, aby kandidátna listina bola doručená ustanoveným spôsobom, tzn. v listinnej podobe, osobne zapisovateľovi³ miestnej volebnej komisie a v rámci stanovenej lehoty, tzn. najneskôr 60 dní pred dňom uskutočnenia komunálnych volieb. Keďže dátum konania komunálnych volieb pripadol na 10. november 2018, kandidát je povinný doručiť kandidátnu listinu najneskôr 11. septembra 2018. Kandidátne listiny, ktoré budú doručené po uvedenej časovej lehote, poprípade nebudú doručené v súlade so stanoveným spôsobom, nebudú predmetom záujmu miestnej volebnej komisie a teda komisia na ne nebude prihliadať a bližšie ich preskúmať.

Kandidátna listina okrem čísla volebného obvodu, obsahuje niekoľko osobných údajov uchádzača o funkciu poslanca obecného zastupiteľstva v rozsahu:

- meno, priezvisko, akademický titul,
- dátum narodenia,
- adresa trvalého pobytu,
- údaje o zamestnaní v čase podania kandidátnej listiny
- a vlastnoručný podpis kandidáta, tak ako to vymedzuje § 171 ods. 7 zákona č. 180/2014 Z. z (viď príloha č. 1).

3 Meno zapisovateľa, telefónne číslo a úradné hodiny sa zverejnia na úradnej tabuli obce, alebo na webovom sídle, pokiaľ ním obec disponuje.

Zároveň je dôležité zdôrazniť obsahové znenie ods. 11 paragrafu obsahovo pojednávajúceho o kandidátnych listinách, v zmysle ktorého „kandidát pre voľby do toho istého obecného zastupiteľstva môže kandidovať iba v 1 volebnom obvode“ (§ 171 ods. 11 zákon č. 180/2014 Z. z).

Nevyhnutnou súčasťou kandidátnej listiny je prehlásenie kandidáta o súhlase s jeho kandidatúrou, v ktorom ďalej vlastnoručným podpisom potvrdzuje, že nie je kandidátom na inej kandidátnej listine a že mu nie sú známe prekážky, ktoré by zabraňovali jeho voliteľnosti, tzn., že spĺňa podmienky pasívneho volebného práva pre voľbu poslanca obecného zastupiteľstva v komunálnych voľbách (viď príloha č. 2).

Rovnako podstatnou súčasťou každej kandidátnej listiny a zároveň základným predpokladom pre splnenie podmienok pre úspešnú registráciu je podpisová listina, ktorou voliči s trvalým pobytom v obci, podporujú len jedného kandidáta s trvalým pobytom v obci. Každá podpisová listina s priebežne číslovanými podpisovými hárkami obsahuje nasledovné zákonom definované štandardy (viď príloha č. 3):

1. základné informácie o kandidátovi v rozsahu uvedenia osobných údajov:
 - meno, priezvisko, akademický titul,
 - dátum narodenia,
 - adresa trvalého pobytu
2. základné informácie o voličoch, podporujúcich kandidatúru kandidáta v rozsahu:
 - meno, priezvisko,
 - dátum narodenia,
 - trvalý pobyt,
 - podpis voliča.

Čo je špecifické, ale zároveň exaktne zákonom definované, je minimálny počet podpisov pre kandidatúru, ktorý je determinovaný veľkosťou územnej jednotky, vyjadrenou populačným aspektom.

Z uvedeného vyplýva, že v závislosti od počtu obyvateľov danej obce je určená spodná hranica počtu podpisov voličov, podporujúcich kandidáta obce. V súlade s § 171 ods. 9 zákona č. 180/2014 Z. z., obec zverejní počet obyvateľov najneskôr 85 dní pred dňom realizácie komunálnych volieb. Prostredníctvom tabuľky 1 (na ďalšej strane) uvádzame minimálny počet podpisov na podpisovej listine, ktorá je nevyhnutnou súčasťou kandidatúry každého nezávislého kandidáta uchádzajúceho sa o funkciu poslanca obecného zastupiteľstva⁴:

Tabuľka 1

Počet podpisov pre kandidatúru nezávislého kandidáta na funkciu poslanca obecného zastupiteľstva alebo starostu obce

Počet obyvateľov základnej jednotky miestnej samosprávy	Minimálny počet podpisov voličov
do 50 obyvateľov	10 podpisov
51–100 obyvateľov	20 podpisov
101–500 obyvateľov	40 podpisov
501–2000 obyvateľov	100 podpisov
2 001–20 000 obyvateľov	200 podpisov
20 001–100 000 obyvateľov	500 podpisov
viac ako 100 000 obyvateľov	1 000 podpisov

Zdroj: spracovanie podľa: Informácie pre nezávislých kandidátov, 2018. In *Ministerstvo vnútra SR*. [online]. 2018 [cit. 2018-09-11]. Dostupné z https://www.minv.sk/?o-so18_info3

Skutočnosť, že nezávislý kandidát sa uchádza o funkciu poslanca obecného zastupiteľstva, neznamená, že kandidát nemá právo uchádzať sa aj o post starostu. Kandidát tak v danom prípade môže predložiť spoločnú podpisovú listinu, z ktorej ale musí byť zrejmé, že uplatňuje svoje pasívne volebné právo do oboch obligatórnych orgánov obce. Spoločnú podpisovú listinu v originálnej

⁴ Rovnaký počet podpisov voličov na podpisovej listine sa vyžaduje aj pre kandidáta uchádzajúceho sa o post starostu obce.

podobe priloží ako súčasť k jednej kandidátnej listine a k druhej kandidátnej listine postačí jej fotokópia.

Sumarizáciou vyššie uvedených náležitostí, ktoré predchádzajú samotnému procesu posudzovania kandidátnej listiny nezávislého kandidáta na funkciu poslanca obecného zastupiteľstva a jeho registrácii miestnou volebnou komisiou môžeme konštatovať nevyhnutnosť splnia nasledovných podmienok:

1. Kandidát musí mať trvalý pobyt v obci a minimálne 18 rokov, pričom u neho nenastali žiadne prekážky vo výkone volebného práva.
2. Každý kandidát je povinný doručiť kandidátnu listinu zapisovateľovi miestnej volebnej komisie a to najneskôr v časovej lehote 60 dní pred dňom konania komunálnych volieb.
3. Kandidát pre voľby do toho istého obecného zastupiteľstva môže kandidovať iba v 1 volebnom obvode.
4. Ku kandidátnej listine musí byť pripojené vlastnoručne podpísané prehlásenie kandidáta o súhlase s jeho kandidatúrou, o tom, že nie je kandidátom na inej kandidátnej listine a že nenastali žiadne prekážky, ktoré by zabraňovali v jeho voliteľnosti.
5. Ďalšou súčasťou kandidátnej listiny je podpisová listina s istým minimálnym počtom podpisov odvíjajúcim sa od počtu obyvateľov obce, v ktorej kandidát kandiduje.
6. Kandidát na funkciu poslanca sa môže súčasne uchádzať aj o post starostu.

b) Predpoklady pre registráciu nezávislého kandidáta pre voľby starostu obce / primátora mesta / starostu mestskej časti (ďalej len „starosta“)

Rovnako aj kandidát na post starostu obce je povinný splniť podobné zákonom stanovené predpoklady a požiadavky, ktoré sumarizujeme prostredníctvom nasledovných bodov:

1. Kandidát musí mať trvalý pobyt v obci a minimálne 25 rokov, čo je podmienka pasívneho volebného práva.
2. Jeho povinnosťou je doručiť kandidátnu listinu osobne zapisovateľovi miestnej volebnej komisie a to v stanovenej lehote najneskôr 60 dní pred dňom uskutočnenia komunálnych volieb.
3. Súčasťou kandidátnej listiny⁵ nezávislého kandidáta, ktorá obsahuje meno, priezvisko, titul, dátum narodenia, zamestnanie, ktoré vykonáva v čase podania kandidátnej listiny, adresu trvalého pobytu a podpis kandidáta je:
 - ▶ v súlade s § 176 ods. 7 zákona č. 180/2014 Z. z., vyhlásenie kandidáta⁶, ktorý svojím podpisom prehlasuje, že súhlasí s kandidatúrou, že nekandiduje na inej kandidátnej listine a že mu nie sú známe prekážky uplatnenia jeho pasívneho volebného práva, tzn. práva byť volený.
 - ▶ Podpisová listina⁷, t.j. listina podpísaná voličmi s trvalým pobytom v obci, v ktorej sa kandidát uchádza o post starostu, pričom platia rovnaké náležitosti ako v prípade podpisovej listiny nezávislého kandidáta do obecného zastupiteľstva. Z uvedenej listiny vyplýva, že na podpisovej listine:

5 Vzor je rovnaký ako v prípade vyhlásenia nezávislého kandidáta pre voľby do obecného zastupiteľstva, ktorý uvádzame v prílohe č. 1. V záhlaví je však logicky namiesto určenia „pre voľby do obecného/mestského/miestneho zastupiteľstva“ uvedené „pre voľby starostu obce / primátora mesta / starostu mestskej časti.“ Kandidátna listina pre voľby starostu, logicky neobsahuje informácie o čísle volebného obvodu.

6 Rovnako ako v prípade vyhlásenia nezávislého kandidáta pre voľby do obecného zastupiteľstva (viď príloha č. 2), aj v prípade starostu je vzor rovnaký, pričom je jasne uvedené, že sa jedná o kandidatúru pre voľby starostu obce / primátora mesta / starostu mestskej časti a na rozdiel od vzoru pre nezávislého kandidáta na post poslanca obecného zastupiteľstva, nie je súčasťou vzoru vyhlásenia samozrejme uvedenie volebného obvodu, keďže sa jedná o voľby starostu obce.

7 Vzor podpisovej listiny nezávislého kandidáta pre voľby do obecného zastupiteľstva (viď príloha č. 3) platí aj pre voľby starostu obce s rovnakými formálnymi modifikáciami ako uvádzame v poznámke 6 pod čiarou.

- a) každý volič okrem svojho podpisu, ktorým podporuje kandidáta uvádza meno, priezvisko, dátum narodenia a adresu trvalého pobytu,
 - b) pričom každý hárok podpisovej listiny musí obsahovať meno, priezvisko, titul, dátum narodenia a adresu trvalého pobytu kandidáta (§ 176 ods. 8 zákon č. 180/2014 Z. z.).
4. Počet podpisov na podpisovej listine je rovnako ako v prípade záujemcu o post poslanca obecného zastupiteľstva determinovaný veľkosťou obce, vyjadrenej populačným aspektom, tzn., že záleží od počtu obyvateľov⁸ obce tak, ako bolo prezentované v tabuľke 1.

Na záver nemožno opomenúť právo nezávislých kandidátov dobrovoľne sa vzdať svojej kandidatúry⁹, čo je možné do 48 hodín (tzn. do 8. 11. 2018 do 07:00 hod.) pred začiatkom komunálnych volieb, pričom vzdanie sa kandidatúry, ktoré nemožno vziať späť musí byť v listinnej forme a s úradne osvedčeným podpisom, doručené predsedovi miestnej volebnej komisie, ktorý zabezpečí jeho zverejnenie vo volebných miestnostiach. Nevylučuje sa ani skutočnosť, že sa kandidát vzdá svojej kandidatúry v čase po zaregistrovaní kandidátov. V takomto prípade ostávajú údaje o kandidátovi na hlasovacom lístku, ale z procesu pridelovania mandátov je vylúčený, čo znamená, že pri prerozdeľovaní sa na neho neprihliada.

O niečo špecifickejšia situácia je v hlavnom meste SR Bratislava a v meste Košice, nakoľko oprávnení voliči dostávajú až štyri hlasovacie lístky a to hlasovací lístok pre voľby:

- do miestneho zastupiteľstva,
- do mestského zastupiteľstva,
- starostu mestskej časti,
- primátora mesta.

8 Zo zákona vyplýva pre obec povinnosť zverejniť počet obyvateľov najneskôr 85 dní pred dňom realizácie komunálnych volieb.

9 Vzor vzdania sa kandidatúry pre voľby starostu uvádzame v prílohe č. 4 a tiež vzor vzdania sa kandidatúry pre voľby do obecného zastupiteľstva je uvedený v prílohe č. 5.

Do mestského zastupiteľstva má právo uchádzať sa o mandát obyvateľ mesta, ktorý má trvalý pobyt v niektorej z mestských častí, pričom kandidát môže kandidovať v ktoromkoľvek volebnom obvode na území mesta bez ohľadu na miesto trvalého pobytu. Kandidát, ktorý využije toto právo sa môže uchádzať aj o funkciu v miestnom zastupiteľstve, pričom podmienkou je opäť kandidátna listina, so všetkými už vyššie uvedenými náležitosťami, ktorú nezávislý kandidát podáva v lehote najneskôr do 60 dní pred dňom komunálnych volieb buď:

- zapisovateľovi miestnej volebnej komisie, v prípade ak sa jedná o kandidátnu listinu pre voľby do miestneho zastupiteľstva alebo starostu mestskej časti,
- alebo zapisovateľovi mestskej volebnej komisie, ak ide o kandidátnu listinu pre voľby do mestského zastupiteľstva alebo primátora mesta.

Rovnako aj v uvedenom prípade platí možnosť podať spoločnú podpisovú listinu a to vtedy, ak kandidát kandiduje súčasne na poslanca miestneho zastupiteľstva a starostu mestskej časti, alebo poslanca mestského zastupiteľstva a primátora mesta, pričom z podpisovej listiny musí byť zrejmé, že sa uchádza o mandát do dvoch orgánov.

c) Predpoklady pre registráciu stranických kandidátov pre voľby do obecného zastupiteľstva

Nielen nezávislý kandidát ale aj politická strana/hnutie (ďalej len „politická strana“), ktorá je registrovaná podľa zákona č. 85/2005 Z. z. o politických stranách a politických hnutiach v znení neskorších predpisov, môže podať kandidátnu listinu, pričom za účelom volieb sa nevylučuje ani sformovanie koalície, ktorá podáva spoločnú kandidátnu listinu. Na rozdiel od nezávislého kandidáta, ktorý doručuje kandidátnu listinu osobne zapisovateľovi miestnej volebnej komisie, politická strana ju rovnako v písomnej forme a rovnako v lehote najneskôr 60 dní pred dňom

uskutočnenia volieb (najneskôr 11. septembra) doručuje prostredníctvom splnomocnenca.

1. Kandidátna listina politickej strany/koalície (viď príloha č. 6) obsahuje uvedené náležitosti (§ 171 ods. 4 zákon č. 180/2014 Z. z.):
 - a) názov politickej strany alebo názvy jednotlivých strán v rámci koalície spolu s číslom volebného obvodu,
 - b) zoznam kandidátov, ktorý je tvorený rozsahom údajov:
 - meno, priezvisko, titul, dátum narodenia kandidáta,
 - zamestnanie kandidáta v čase podania kandidátnej listiny,
 - adresa trvalého pobytu kandidáta,
 - arabské čísla pri všetkých kandidátoch určujúce ich poradie na kandidátnej listine,
 - v prípade politickej strany sú potrebné aj údaje o osobe, oprávnenej konať v mene politickej strany a to konkrétne: meno, priezvisko, funkcia, podpis osoby spolu s odtlačkom pečiatky politickej strany,
 - v prípade koalície ide o rozsah údajov totožný s rozsahom údajov vyžadovaných pri kandidátnej listine politickej strany, avšak kandidátna listina koalície musí obsahovať tieto údaje o oprávnenej osobe za každú jednu politickú stranu tvoriacu koalíciu a rovnako aj pečiatky všetkých politických strán.
2. Nevyhnutnou súčasťou kandidátnej listiny politickej strany/koalície je podobne ako v prípade nezávislých kandidátov, a však bez podpisovej listiny:
 - a) vyhlásenie každého kandidáta (viď príloha č. 7), ktorý svojím podpisom vyjadruje súhlasné stanovisko k svojej kandidatúre a prehlasuje, že nekandiduje na inej kandidátnej listine a že nenastali žiadne prekážky v uplatnení jeho pasívneho volebného práva,
 - b) oznámenie o určení splnomocnenca politickej strany/koalície a jeho náhradníka (viď príloha č. 8), v rozsahu osobných údajov: meno, priezvisko a adresa, na ktorú je možné doručiť

písomnosti, pričom tieto funkcie sú nezlučiteľné so statusom kandidáta a s funkciou zapisovateľa miestnej volebnej komisie.

Dôležité je poznamenať, že politická strana/koalícia nemôže na kandidátnej listine uviesť viac kandidátov ako je počet poslancov, ktorí majú byť v príslušnom volebnom obvode zvolení do obecného zastupiteľstva a zároveň zdôrazniť, že

„ak sa volia poslanci obecného zastupiteľstva v dvoch alebo viacerých volebných obvodoch, môže politická strana alebo koalícia podať kandidátnu listinu v každom volebnom obvode. Ak podáva politická strana kandidátnu listinu v jednom volebnom obvode samostatne, nemôže v ďalšom volebnom obvode pre voľby do toho istého obecného zastupiteľstva podať kandidátnu listinu v rámci koalície; ak podáva politická strana kandidátnu listinu v rámci koalície, môže v ďalšom volebnom obvode pre voľby do toho istého obecného zastupiteľstva podať kandidátnu listinu len v rámci tej istej koalície“ (§ 171 ods. 3 zákon č. 180/2014 Z. z.).

Potom, ako bola kandidátna listina podaná, už nie je možné dopĺňať ju o ďalších kandidátov ani modifikovať poradie kandidátov.

V súvislosti s počtom poslancov opäť vyzdvihujeme, že politická strana/koalícia má právo uviesť maximálne toľko kandidátov, koľko sa má v danom volebnom obvode zvoliť. Zároveň tiež upozorňujeme na skutočnosť, že celkový počet poslancov volených do obecného zastupiteľstva sa v jednotlivých obciach odlišuje, nakoľko je determinovaný počtom obyvateľov obce, tak ako to ukladá § 11 ods. 3 zákona č. 369/1990 Zb. o obecnom zriadení. V uvedenom kontexte považujeme za podstatné sa aspoň okrajovo zmieniť o snahe zredukovať počet poslancov, nakoľko predkladatelia návrhu na redukciiu argumentovali tým, že SR má viac ako dvojnásobne vyšší podiel poslancov na lokálnej úrovni na 100 000 obyvateľov, než je priemer Európskej únie (napr. Banská Bystrica má v súčasnosti 31 poslancov, pričom v prípade navrhovanej zmeny by ich po novom nemala viac ako 21). Novela nakoniec nepriniesla elimináciu poslancov, nakoľko parlament 127 hlasmi schválil návrh P. Antala (Most-Híd), ktorý zmenil pôvodný návrh a zámer novely zákona č. 369/1990 Zb. o obecnom zriadení. Možno teda konštatovať, že napriek ašpiráciám na

zredukovanie počtu poslancov participujúcich v zastupiteľstve predovšetkým vo veľkých mestách, ktoré malo byť súčasťou novely zákona o obecnom zriadení s účinnosťou od 1. apríla 2018, počet poslancov ostal nezmenený v tom zmysle ako to definuje § 11 ods. 3 zákona o obecnom zriadení a to v závislosti od veľkosti základnej jednotky miestnej samosprávy, vyjadrenej počtom jej obyvateľov.

d) Predpoklady pre registráciu stranických kandidátov pre voľbu starostu obce

Kandidátna listina politickej strany/koalície pre voľby starostu obce (viď príloha č. 9) je súpisom veľmi podobných informácií uvádzaných na kandidátnej listine politickej strany/koalície pre voľby do obecného zastupiteľstva, tzn., že kandidátna listina, na ktorej môže politická strana /koalícia uviesť iba jediného kandidáta, musí v súlade s § 176 ods. 3 zákona č. 180/2014 Z. z. obsahovať:

- a) názov politickej strany (v prípade koalície názvy všetkých politických strán tvoriacich koalíciu)
- b) údaje o kandidátovi v rozsahu:
 - meno, priezvisko, titul, dátum narodenia kandidáta
 - zamestnanie kandidáta v čase podania kandidátnej listiny
 - adresa trvalého pobytu kandidáta

 - v prípade politickej strany sú potrebné aj údaje o osobe, oprávnenej konať v mene politickej strany a to konkrétne: meno, priezvisko, funkcia, podpis osoby spolu s odtlačkom pečiatky politickej strany,

 - kandidátna listina koalície obsahuje rovnaké informácie o oprávnených osobách ako kandidátna listina politickej strany (t. j. meno, priezvisko, funkcia, podpis osoby), avšak za každú jednu politickú stranu, ktorá je súčasťou koalície spolu s odtlačkom pečiatky všetkých politických strán.

Súčasťou kandidátnej listiny politickej strany /koalície je (§ 176 ods. 4 zákon č. 180/2014 Z. z.):

- a) vyhlásenie kandidáta na post starostu,¹⁰ ktorý svojím podpisom vyjadruje súhlas k svojej kandidatúre a prehlasuje, že nekandiduje na inej kandidátnej listine a že nenastali žiadne prekážky v uplatnení jeho práva byť volený,
- b) oznámenie o určení splnomocnenca politickej strany/koalície a jeho náhradníka¹¹ v rozsahu osobných údajov: meno, priezvisko a adresa, na ktorú je možné doručiť písomnosti, pričom funkciu splnomocnenca a jeho náhradníka nemôže vykonávať osoba kandidujúca na post starostu ani zapisovateľ miestnej volebnej komisie.

Podobne ako v prípade nezávislých kandidátov má každý kandidát uchádzajúci sa o mandát poslanca obecného zastupiteľstva (viď príloha č. 10) alebo starostu obce (viď príloha č. 11) právo vzdať sa svojej kandidatúry. Okrem vzdania sa kandidatúry, má politická strana / koalícia:

- právo odvolať svojho kandidáta prostredníctvom splnomocnenca¹²

10 Rovnako ako v prípade vyhlásenia stranického kandidáta pre voľby do obecného zastupiteľstva (viď príloha č. 7), aj v prípade voľby starostu je vzor rovnaký, pričom je jasne uvedené, že sa jedná o kandidatúru pre voľby starostu obce / primátora mesta / starostu mestskej časti a na rozdiel od vzoru pre stranického kandidáta na post poslanca obecného zastupiteľstva, nie je súčasťou vzoru vyhlásenia uvedenie volebného obvodu, keďže sa jedná o voľby starostu obce.

11 Všetky požadované štandardy, ktoré musí obsahovať oznámenie o určení splnomocnenca politickej strany/koalície a jeho náhradníka sú uvedené v prílohe č. 8.

12 Vzor odvolania kandidáta na post poslanca obecného zastupiteľstva uvádza v prílohe č. 12 a na post starostu obce v prílohe č. 13.

- ▶ právo vziať späť svoju kandidátnu listinu prostredníctvom splnomocnenca.¹³

Uvedené alternatívy podliehajú aj istému časovému intervalu, ktorým je 48 hodín pred začatím volieb (tzn. do 8.11. 2018 do 07:00 hod.), tzn., že:

- ▶ kandidát sa môže do 48 hodín a to v listinnej forme s úradne osvedčeným podpisom vzdať svojej kandidatúry,
- ▶ politická strana/koalícia môže do 48 hodín odvolať kandidáta prostredníctvom splnomocnenca,
- ▶ politická strana/koalícia môže do 48 hodín písomne, prostredníctvom splnomocnenca vziať späť kandidátnu listinu.

V prípade ak jedna z alternatív nastane, zákon neumožňuje vziať ju späť. Spätvzatie kandidátnej listiny, odvolanie, alebo vzdanie sa kandidatúry musí byť vždy doručené predsedovi miestnej volebnej komisie, ktorý zabezpečí ich zverejnenie vo volebných miestnostiach. V prípade vzdania sa kandidatúry, odvolania kandidáta alebo zrušenia politickej strany (alebo strany, ktorá bola súčasťou koalície) až po zaregistrovaní kandidátov, ostávajú údaje o kandidátovi na hlasovacom lístku, ale pri prerozdeľovaní mandátov sa na dotknutého kandidáta neprihliada.

Za účelom sprehľadnenia a porovnania základných predpokladov pre registráciu nezávislých a straníckych kandidátov na post starostu a poslanca obecného zastupiteľstva uvádzame tabuľku 2:

¹³ Vzor spätvzatia kandidátnej listiny na post starostu je uvedený v prílohe č. 14. V prípade spätvzatia kandidátnej listiny pre voľby do obecného zastupiteľstva je rozdiel len v určení (precizovaní) volieb, tzn., že sa jedná o voľby do obecného - mestského- miestneho zastupiteľstva. Druhý rozdiel spočíva v inom paragrafe, ktorým je § 174 ods. 1 zákona č. 180/2014 Z. z. a na rozdiel od spätvzatia kandidátnej listiny pre voľby starostu obce je súčasťou spätvzatia kandidátnej listiny pre voľby do obecného zastupiteľstva aj uvedenie čísla volebného obvodu.

Tabuľka 2

Porovnanie základných predpokladov pre registráciu kandidátov do komunálnych volieb – nezávislí a stranícki kandidáti

Nezávislí kandidáti	Stranícki kandidáti
Podmienky pasívneho volebného práva:	
Starosta: obyvateľ obce s trvalým pobytom v obci + min. 25 rokov Poslanec obecného zastupiteľstva: obyvateľ obce s trvalým pobytom v obci, ktorý má min.18 rokov	
Podanie kandidátnej listiny:	
Osobne zapisovateľovi miestnej volebnej komisie (najneskôr 60 dní pred dňom konania komunálnych volieb)	Prostredníctvom splnomocnenca (najneskôr 60 dní pred dňom konania komunálnych volieb)
Súčasťou kandidátnej listiny je:	
prehlásenie kandidáta o súhlase s jeho kandidatúrou, podpisová listina	prehlásenie kandidáta o súhlase s jeho kandidatúrou, oznámenia o určení splnomocnenca politickej strany/koalície a jeho náhradníka

Zdroj: spracovanie podľa zákona č. 180/2014 Z. z. o podmienkach výkonu volebného práva a o zmene a doplnení niektorých zákonov

Proces registrácie kandidátov ako predpoklad vytlačenia hlasovacích lístkov

Predložené kandidátne listiny pre voľby do obecného zastupiteľstva a starostu preskúmava miestna volebná komisia, ktorá disponuje právom nezaregistrovať kandidáta v nasledovných prípadoch:

Pre voľby do obecného zastupiteľstva:

1. ak sa jedná o kandidáta, u ktorého nastali prekážky v uplatnení pasívneho volebného práva, tzn. práva byť volený v súlade s § 6 zákona č. 180/2014 Z. z, alebo nespĺňa podmienku o trvalom pobyte alebo minimálnej vekovej hranici, tak ako to definuje § 164,

2. ak absentuje:
 - a) vyhlásenie kandidáta, ktorým potvrdzuje svoju kandidatúru, ktoré je nevyhnutnou súčasťou tak kandidátnej listiny politickej strany/koalície v zmysle § 171 ods. 5 písm. a), ako aj kandidátnej listiny nezávislých kandidátov v súlade s § 171 ods. 8,
 - b) podpisová listina, alebo ak nie je úplná (napr. nespĺňa podmienku minimálneho počtu podpisov v závislosti od veľkosti danej obce) – podmienka podpisovej listiny sa vzťahuje len na nezávislých kandidátov. V danom kontexte môžeme spomenúť napr. mesto Banská Bystrica, kde sa pôvodne o post poslanca mestského zastupiteľstva v komunálnych voľbách 2018 uchádzalo 118 kandidátov, avšak po preskúmaní predložených kandidátnych listín miestna volebná komisia nezaregistrovala jedného nezávislého kandidáta na post poslanca v komunálnych voľbách do mestského zastupiteľstva a to práve z dôvodu závažného pochybenia pri kontrole podpisových hárkov. Zdôrazňujeme, že potrebný minimálny počet podpisov voličov podporujúcich kandidatúru nezávislého kandidáta pre voľbu do mestského zastupiteľstva a voľbu primátora mesta je v uvedenom prípade 500, čo je determinované počtom obyvateľov v rozmedzí od 20 001–100 000, nakoľko Banská Bystrica evidovala k 07. 08. 2018 76 545 obyvateľov (Oznámenie počtu obyvateľov Mesta Banská Bystrica, 2018). Tým, že nezávislý kandidát nespĺnil predpísané kvórum 500 podpisov, miestna volebná komisia rozhodla o neregistrovaní kandidáta, pričom toto rozhodnutie komisie potvrdil aj Okresný súd v Banskej Bystrici.
3. Každá politická strana/koalícia má právo uviesť najviac toľko kandidátov, koľko má byť v danom volebnom obvode do obecného zastupiteľstva zvolených, z čoho vyplýva, že miestna volebná komisia nezaregistruje kandidáta nad rámec, tzn. toho, kto je uvedený na kandidátnej listine nad určený počet kandidátov,

4. a v zmysle § 172 ods. 1 písm. d) nezaregistruje kandidáta

„ak je uvedený na kandidátnych listinách viacerých politických strán alebo koalícií na tej kandidátnej listine, ku ktorej nie je pripojené vyhlásenie podľa § 171 ods. 5 písm. a) alebo ods. 8; ak kandidát podpísal vyhlásenie k viacerým kandidátnym listinám, vyčiarkne ho na všetkých kandidátnych listinách“ (§ 172 ods. 1 písm. d) zákon č. 180/2014 Z. z.).

Pre voľbu starostu obce:

1. ak sa jedná o kandidáta, u ktorého nastali prekážky v uplatnení práva byť volený v súlade s § 6 zákona č. 180/2014 Z. z., alebo nespĺňa podmienku o trvalom pobyte alebo minimálnej vekovej hranici 25 rokov, tak ako to definuje § 165,
2. ak absentuje niektorá zo súčastí kandidátnej listiny, tzn.:
 - a) vyhlásenie kandidáta o súhlasnom stanovisku so svojou kandidatúrou
 - b) podpisová listina nezávislého kandidáta na post starostu
3. v zmysle § 177 písm. d) platí to isté ako uvádzame vyššie v bode 4) pre voľbu obecného zastupiteľstva, pričom zmena spočíva len v určení paragrafového znenia o pripojení vyhlásenia, ktorým je v danom prípade § 176 ods. 4 písm. a) alebo ods. 7.

Za účelom prehľadnenia uvádzame tabuľku 3, pomocou ktorej vymedzujeme situácie neumožňujúce registráciu kandidáta miestnou volebnou komisiou:

Tabuľka 3

Prípady neregistrovania kandidátov

Pre voľby do obecného zastupiteľstva:	Pre voľbu starostu obce:
--	---------------------------------

ak sa jedná o kandidáta, u ktorého nastali prekážky v uplatnení pasívneho volebného práva, tzn. práva byť volený v súlade s § 6 zákona č. 180/2014 Z. z.

Tabuľka 3 (pokračovanie)

Pre voľby do obecného zastupiteľstva:	Pre voľbu starostu obce:
ak nespĺňa podmienku o trvalom pobyte alebo minimálnej vekovej hranici:	
podľa § 164 (min. 18 rokov)	podľa § 165 (min. 25 rokov)
	
v prípade nepredloženia súhlasného stanoviska kandidáta a v prípade nezávislých kandidátov aj nepredloženia alebo neúplnosti podpisovej listiny	
ak je uvedený na kandidátnych listinách viacerých politických strán/koalícií na tej kandidátnej listine, ku ktorej nie je pripojené vyhlásenie:	
<ul style="list-style-type: none"> ➤ podľa § 171 ods. 5 písm. a) alebo ods. 8 (ak sa jedná o voľby do obecného zastupiteľstva) ➤ podľa § 176 ods. 4 písm. a) alebo ods. 7 (ak sa jedná o voľby starostu); ➤ ak kandidát podpísal vyhlásenie k viacerým kandidátnym listinám, vyčiarkne ho na všetkých kandidátnych listinách 	

Zdroj: spracovanie podľa zákona č. 180/2014 Z. z. o podmienkach výkonu volebného práva a o zmene a doplnení niektorých zákonov

Všetci kandidáti, ktorí splnili zákonom definované predpoklady pre registráciu, ktorá je zároveň nevyhnutným predpokladom pre vytlačenie hlasovacích lístkov, sú miestnou volebnou komisiou registrovaní najneskôr 45 dní pred dňom konania volieb do orgánov samosprávy obcí, pričom o tomto procese vyhotoví miestna volebná komisia rozhodnutie podpísané predsedom komisie. V zmysle zákona je nielen o registrovaní kandidátov ale rovnako aj o nezaregistrovaní kandidátov povinná miestna volebná komisia vyhotoviť rozhodnutie, pričom v oboch prípadoch (registrovania/neregistrovania) sú politické strany/koalície alebo nezávislí kandidáti vyzvaní k prevzatiu tohto rozhodnutia v lehote do 24 hod. Dôležité je upozorniť na to, že v prípade negatívneho stanoviska

miestnej volebnej komisie, tzn. rozhodnutia o nezaregistrovaní, má dotknutý subjekt, či už je to politická strana/koalícia, alebo konkrétny nezávislý kandidát právo obrátiť sa na správny súd s návrhom na vydanie rozhodnutia o zaregistrovaní kandidáta. V prípade ak správny súd zistí pochybenia miestnej volebnej komisie a vydá kladné stanovisko, tzn. rozhodnutie o zaregistrovaní kandidáta, potom pre miestnu volebnú komisiu vyplýva povinnosť učiniť tak, tzn. v lehote do 24 hodín od doručenia rozhodnutia správneho súdu vyznačí registráciu na kandidátnej listine (§ 172, § 177 zákon č. 180/2014 Z. z.). Kompletný zoznam zaregistrovaných kandidátov následne zverejňuje každá obec spôsobom v mieste obvyklým, pričom zoznam je povinná zverejniť najneskôr 25 dní pred konaním komunálnych volieb.

Ako už bolo vyššie uvedené, registrácia kandidátov je základným predpokladom pre vytláčenie hlasovacích lístkov, ktorých potrebné množstvo zabezpečuje miestna volebná komisia prostredníctvom okresného úradu.¹⁴ Všetci kandidáti musia byť uvedení na jednej strane hlasovacieho lístka a to v abecednom poradí podľa priezviska. Každý hlasovací lístok obsahuje nasledovné zákonom definované štandardy, ktoré uvádzame pomocou tabuľky 4.

Tabuľka 4

Obsahové štandardy hlasovacieho lístka

Pre voľby do obecného zastupiteľstva	Pre voľbu starostu
deň (dátum) konania volieb do orgánov samosprávy obcí	
kandidáti v abecednom poradí s uvedením poradového čísla, mena a priezviska, titulu, veku, zamestnania kandidáta podľa kandidátnej listiny a názvu politickej strany / strán tvoriacich koalíciu, ktorá kandidáta navrhla, alebo je uvedené, že sa jedná o nezávislého kandidáta	

¹⁴ Okresný úrad doručí hlasovacie lístky obciam, ktorých povinnosťou je, aby boli hlasovacie lístky najneskôr v deň konania komunálnych volieb doručené okrskovým volebným komisiám.

Tabuľka 4 (pokračovanie)

Pre voľby do obecného zastupiteľstva	Pre voľbu starostu
číslo volebného obvodu	-
maximálny počet poslancov, ktorý má byť vo volebnom obvode do obecného zastupiteľstva zvolený	-

Zdroj: spracovanie podľa zákona č. 180/2014 Z. z. o podmienkach výkonu volebného práva a o zmene a doplnení niektorých zákonov

Sumarizáciou vyššie zmienených poznatkov tak môžeme konštatovať niekoľko skutočností. Predovšetkým v komunálnych voľbách majú právo uchádzať sa o mandát tak nezávislí ako aj stranícki kandidáti, ktorí sú v prípade splnenia niekoľkých zákonom definovaných a vyššie vysvetlených podmienok registrovaní miestnou volebnou komisiou. Medzi uvedené podmienky patrí:

- a) trvalý pobyt v obci a minimálne 18 rokov v prípade kandidáta na post poslanca do obecného zastupiteľstva, u ktorého nenastali žiadne prekážky v uplatnení jeho práva byť volený,
- b) trvalý pobyt v obci a minimálne 25 rokov v prípade kandidáta na post starostu obce, u ktorého nenastali žiadne prekážky, ktoré by zabraňovali v jeho voliteľnosti,
- c) podanie kandidátnej listiny najneskôr 60 dní pred dňom konania volieb do orgánov samosprávy obcí a to osobne zapisovateľovi miestnej volebnej komisie (v prípade kandidátnej listiny nezávislého kandidáta) alebo prostredníctvom splnomocnenca (v prípade kandidátnej listiny politickej strany/koalície),
- d) súčasťou kandidátnej listiny každého nezávislého ako aj straníckeho kandidáta je prehlásenie kandidáta o súhlase s jeho kandidatúrou,

- e) súčasťou kandidátnej listiny politickej strany/koalície je okrem súhlasného stanoviska kandidáta s kandidatúrou aj oznámenie o určení splnomocnenca politickej strany/koalície a jeho náhradníka,
- f) súčasťou kandidátnej listiny nezávislého kandidáta je okrem súhlasného stanoviska kandidáta s kandidatúrou aj podpisová listina, ktoré musí obsahovať zákonom požadované náležitosti spolu s istým minimálnym počtom podpisov voličov podporujúcich kandidáta,
- g) kandidáti spĺňajúci uvedené predpoklady sú registrovaní miestnou volebnou komisiou a to v lehote najneskôr 45 dní pred dňom konania komunálnych volieb,
- h) v prípade rozhodnutia o nezaregistrovaní má politická strana/koalícia, alebo nezávislý kandidát právo obrátiť sa na správny súd s návrhom na vydanie rozhodnutia o zaregistrovaní kandidáta, ktorého rozhodnutie je pre miestnu volebnú komisiu záväzné,
- i) zoznam zaregistrovaných kandidátov zverejňuje obec na webovom sídle, alebo prostredníctvom vývesnej tabule v obci, najneskôr 25 dní pred konaním komunálnych volieb,
- j) registrácia kandidátov je nevyhnutným predpokladom pre vytlačenie hlasovacích lístkov, ktoré dostanú voliči v deň volieb v miestnosti konania volieb.

1.2 Volebný systém uplatňovaný vo voľbách do orgánov samosprávy obcí a jeho účinky

V komunálnych voľbách si voliči volia hlavného reprezentanta obce navonok (starostu) a hlavný kolektívny, obligatórny samosprávny orgán (obecné zastupiteľstvo) na 4-ročné funkčné obdobie. Zákon č. 369/1990 Zb. o obecnom zriadení exaktne definuje niekoľko skutočností, ktoré vedú k zániku mandátu.

V prípade poslanca obecného zastupiteľstva, okrem uplynutia funkčného obdobia, zákon v súlade s § 25 ods. 2 vymedzuje nasledovné situácie:

- ▶ podobne ako poslanci NR SR, tak aj poslanci na lokálnej úrovni sú povinní zložiť sľub, pričom v prípade ak ho odmietnu zložiť alebo ak ho zložia s výhradou nie je možné vykonávať funkciu poslanca,
- ▶ dobrovoľné vzdanie sa mandátu,
- ▶ v prípade ak nastane niektorá z prekážok brániaca možnosti ďalej vykonávať funkciu poslanca a to v zmysle:
 - ▷ pozbavenia/obmedzenia spôsobilosti na právne úkony,
 - ▷ právoplatného odsúdenia za úmyselný trestný čin,
 - ▷ keďže podmienkou pre uplatnenie pasívneho volebného práva je aj trvalý pobyt v obci v ktorej kandiduje, mandát zaniká aj v prípade zmeny trvalého pobytu mimo územia obce, v ktorej funkciu vykonáva,
- ▶ smrťou, zrušením obce,
- ▶ v prípade pasivity, tzn. ak sa v priebehu 1 roka ani raz nezúčastní na zasadnutí zastupiteľstva.

Rovnaké situácie zániku mandátu sa viažu aj na starostu obce, avšak, na rozdiel od poslanca obecného zastupiteľstva, starosta môže byť z funkcie odvolaný prostredníctvom miestneho referenda.¹⁵ V súvislosti s miestnym referendom je potrebné poukázať na dôležité zmeny, ktoré priniesla posledná novela zákona o obecnom zriadení s účinnosťou od 1. apríla 2018.

¹⁵ Obecné zastupiteľstvo môže vyhlásiť miestne referendum v prípade dôležitých otázok vo vzťahu k rozvoju obce a chodu obce ako aj v prípade odvolania starostu a to vtedy, pokiaľ nie je spôsobilý vykonávať svoju funkciu, poprípade je neprítomný po dobu viac ako 6 mesiacov. Zastupiteľstvu v daných prípadoch nie je uložená povinnosť jeho vyhlásenia, tzn. že hovoríme o fakultatívnom miestnom referende.

Ak nastane niektorý z dôvodov taxatívne vymedzených v § 11a ods. 1 zákona o obecnom zriadení, z dikcie zákona vyplýva, že za splnenia zákonom stanovených podmienok nemá obecné zastupiteľstvo inú možnosť, len povinnosť vyhlásiť miestne referendum. Ide o prípady:

- zlúčenia, rozdelenia, zrušenia obce alebo zmenu jej názvu;
- odvolania starostu;
- ak o to petičnou formou požiada minimálne 30% oprávnených voličov, pričom musia byť splnené všetky náležitosti tak ako to stanovuje zákon č. 85/1990 Zb. o petičnom práve;
- a v zmysle písmena d) a e) § 11a ods. 1, v prípade zmeny označenia obce, alebo ak to stanovuje osobitný zákon.

V čom ale spočíva zmena, ktorú priniesla posledná novelizácia zákona. Prvou, zmenou je precizácia postupu pred samotným konaním referenda, v zmysle väčšej voľnosti obce pri oznámení o vyhlásení referenda. § 11a v ods. 7 nenariaďuje, že oznámenie o vyhlásení miestneho referenda sa musí doručiť každému obyvateľovi obce, ktorý má právo hlasovať v referende (tzn. oprávnenému voličovi), pretože:

„obec najneskôr 15 dní pred dňom konania miestneho referenda zverejní oznámenie o vyhlásení miestneho referenda na úradnej tabuli obce a na webovom sídle obce, ako aj iným spôsobom, ktorý určí obecné zastupiteľstvo“ (§ 11a ods. 7 zákon č. 369/1990 Zb.).

Uvedený postup smeruje k finančnej úspore, nakoľko sa javí postačujúce zverejnenie oznámenia na úradnej tabuli a tiež na webovom sídle obce, pričom toto oznámenie musí obsahovať informácie o dátume schválenia uznesenia obecného zastupiteľstva o vyhlásení miestneho referenda alebo o dátume doručenia petície, o otázke, resp. otázkach, ktoré sú predmetom referenda, o mieste, dátume a čase jeho konania a o spôsobe úpravy hlasovacieho lístka. Zároveň ale zákon nezakazuje, a teda umožňuje informovať všetkých obyvateľov obce, ktorí majú minimálne 18 rokov

o konaní miestneho referenda doručením tohto oznámenia, čo znamená, že obce môžu pokračovať v doposiaľ zaužívanom postupe. Obecné zastupiteľstvo môže zvoliť aj oznámenie formou miestneho rozhlasu alebo formou miestnej tlače. Podmienkou pre platnosť miestneho referenda naďalej ostáva účasť minimálne polovice oprávnených voličov, pričom rozhodnutie musí byť prijaté nadpolovičnou väčšinou platných hlasov zúčastnených, tak ako to definuje § 11a ods. 8, ktorý sa po novele precizoval, pretože v zmysle druhej vety nie obecné zastupiteľstvo, ale obec vyhlási výsledky miestneho referenda a to tak na úradnej tabuli ako aj na webovom sídle v obci. Lehota ostala nezmenená, nakoľko obec má 3 dni od doručenia zápisnice o výsledkoch hlasovania na vyhlásenie výsledkov uvedeným spôsobom.

Druhá zmena je zásadná, nakoľko sa dotýka odvolania starostu. V znení zákona pred novelou, bolo obecné zastupiteľstvo povinné vyhlásiť referendum vo veci odvolania starostu v prípade predloženej petície, o ktorú žiadalo aspoň 30 % oprávnených voličov alebo ak výkon starostu nebol v súlade so zákonom, ak porušil Ústavu SR, zákony či zanedbával svoje povinnosti.¹⁶ Terajšia úprava pripúšťa len petičnú formu zmienenú v § 13a ods. 3 písm. a) a vypúšťa obligatórne vyhlásenie referenda o odvolaní starostu v prípade hrubého porušenia zákona, čím odoberá právomoc doposiaľ pripadajúcu na poslancov obecného zastupiteľstva, ktorí návrh v danej veci museli potvrdiť nadpolovičnou väčšinou všetkých členov. Tvorcovia novely argumentujú, že pôvodné ustanovenie spôsobovalo problémy súvisiace s nejednoznačným výkladom, keďže nebolo celkom jasné, čo sa považuje za hrubé zanedbávanie povinností ako aj problémy tzv. „objektivity,“ nakoľko uvedené skutočnosti (hrubé, alebo pravidelné zanedbávanie povinností, porušenie Ústavy SR a iných všeobecne záväzných právnych predpisov) posudzovali poslanci obecného zastupiteľstva, čo nemožno považovať

¹⁶ Návrh muselo obecné zastupiteľstvo schváliť absolútnou väčšinou svojich členov.

za adekvátne riešenie z hľadiska objektivity. Takýmto spôsobom sa podľa zástancov vypustenia uvedeného dôvodu na obligatórne vyhlásenie referenda, doposiaľ vytvárala možnosť pre účelové využitie tohto mechanizmu v neprospech starostu.

1. *Mechanizmus voľby starostu*

V podmienkach Slovenskej republiky sa pre voľbu starostu uplatňuje väčšinový volebný systém s jednokolovou voľbou, tzv. jednokolový systém relatívnej väčšiny. Ide o jednoduchý mechanizmus voľby, pri ktorom každá obec tvorí jeden jednomandátový volebný obvod, v ktorom sa volí tzv. systémom prvého v cieľi, čo jednoducho povedané znamená, že víťazom je ten, kto získa najviac platných hlasov. Podobne ako každý volebný systém aj jednokolový väčšinový volebný systém má svoje výhody a nevýhody.

Keďže sa v našich podmienkach uplatňuje priama voľba starostu, obyvatelia jednotlivých miest a obcí sú tí, ktorí rozhodujú o tom, kto sa stane reprezentantom mesta/ obce navonok na ďalšie 4 roky, pričom samotný mechanizmus voľby patrí medzi najjednoduchší a pre občana je zrozumiteľný a ľahko pochopiteľný. Zároveň je funkcia starostu pod výraznejšou kontrolou obyvateľov obce, ktorí ho môžu odvolať prostredníctvom miestneho referenda a ako nezávislý orgán funguje ako istá protiváha obecného zastupiteľstva.

Priama voľba starostu však prináša aj niekoľko patových situácií, zapríčinených v dôsledku možnej odlišnej straníckej orientácie starostu a poslancov obecného zastupiteľstva, čo môže viesť k celkovému sťaženiu komunikácie a spolupráce medzi uvedenými obligátornými orgánmi obce, a tým aj k ohrozeniu plynulého a efektívneho samosprávneho chodu.

„Keďže je starosta volený občanmi, nemusí mať podporu u politických strán, zoskupených v obecnom zastupiteľstve, čo má samozrejme výrazné negatíva pri presadzovaní návrhov. Pokiaľ starosta nemá podporu u obecného zastupiteľstva, jeho návrhy sú častokrát neprieľudné“ (Kováčová, E., 2011, s. 93–94).

Táto situácia nie je prekvapujúcim javom, nakoľko komunálne voľby potvrdzujú vzrastajúci trend nezávislých kandidátov a keďže na rozdiel od Českej republiky, u nás nie je implementovaný nepriamy model voľby starostu, ale priama voľba, prax potvrdzuje niekoľko problémových situácií vo vzťahu starosta–obecné zastupiteľstvo.

Vychádzajúc z aplikačnej praxe sa ako problémovým javilo blokovanie práva a zároveň povinnosti starostu zložiť sľub starostu a to z dôvodu neprítomnosti poslancov obecného zastupiteľstva. Zákon č. 369/1990 Zb. o obecnom zriadení v § 12 ods. 7 presne určuje podmienky spôsobilosti rokovania a uznášania obecného zastupiteľstva, čo je možné za predpokladu prítomnosti nadpolovičnej väčšiny všetkých poslancov. Skúsenosti z praxe však potvrdzujú skutočnosti, kedy časť poslancov zámerne odišla, čím zastupiteľstvo učinila uznášania neschopným.

Iným problémom napr. bolo, že starosta odmietol zvolať zasadnutie obecného zastupiteľstva, ktoré v súlade so zákonom zasadá podľa potreby, minimálne však raz za 3 mesiace, alebo odmietol viesť takto zvolané zasadnutie zastupiteľstva. Dnes už zákon o obecnom zriadení s aspiráciou na zabezpečenie plynulého chodu miestnej samosprávy rieši túto situáciu spôsobom, že ak starosta odmietne zvolať zasadnutie zo zákona vymedzenej lehote, potom riadne zasadnutie zvolá zástupca starostu alebo iný poslanec, ktorý je poverený obecným zastupiteľstvom a v prípade ak je starosta neprítomný alebo odmietne viesť takto zvolané zasadnutie obecného zastupiteľstva, vedie ho ten, kto ho zvolal (zákon č. 369/1990 Zb.).

Paralyzovaním riadneho priebehu rokovania obecného zastupiteľstva boli aj situácie kedy starosta odmietol dať hlasovať o návrhu programu zasadnutia obecného zastupiteľstva alebo o jeho zmene, alebo keď neudelil slovo poslancovi, ktorý oň v súvislosti s prerokovávaným bodom programu požiadal. Pokiaľ by uvedené skutočnosti nastali, vo všetkých prípadoch starosta stráca právo viesť zasadnutie obecného zastupiteľstva a ďalej ho vedie zástupca starostu, poprípade iný poslanec poverený obecným zastupiteľstvom.

Špecifickým prípadom je marenie miestneho referenda o odvolaní starostu samotným starostom, čo možno považovať za trestný čin, ktorého sa starosta môže dopustiť napr. v prípade nezabezpečenia doručenia oznámenia o konaní referenda voličom, nevyvesenia oznámenia o konaní referenda na úradnej tabuli. Vyskytli sa teda prípady, kedy obyvatelia obce nemohli hlasovať o odvolaní starostu, pretože referendum nebolo po technickej stránke pripravené.

Istou možnosťou ako zabrániť vzniku týchto situácií je úvaha o implementovaní napr. českého modelu, tzn. modelu nepriamej voľby, kedy starostu volí zastupiteľstvo na svojej ustanovujúcej schôdzi. Schôdza zastupiteľstva sa môže konať, keď je zastupiteľstvo uznášaniaschopné, t. j., v prípade prítomnosti nadpolovičnej väčšiny všetkých poslancov. K zvoleniu starostu zastupiteľstvom sa vyžaduje nadpolovičný počet hlasov všetkých poslancov, teda nepostačuje väčšina z prítomných.

Veľmi vážnou konzekvenciou systému relatívnej väčšiny je otázka legitimacy víťazného kandidáta, nakoľko sa môže stať, že víťazom sa stane kandidát s veľmi nízkym podielom hlasov. Táto situácia je obzvlášť umocňovaná fenoménom, kedy kandidát na post starostu nemá žiadneho protikandidáta. V uvedenom prípade sa samozrejme musia uskutočniť komunálne voľby, bez ohľadu na fakt, či kandidát má alebo nemá protikandidáta, avšak tu postačuje ak kandidát zahlasuje sám za seba, čím sa stáva starostom a získava mandát na 4 roky. Zároveň môžeme konštatovať, že komunálne voľby 2018 potvrdili, že tento jav sa netýka len malých dedín, ale aj pomerne veľkých miest. Napr. v meste Brezno nemal Tomáš Ábel žiadneho protikandidáta, alebo napr. v Šali, kde sa ešte v roku 2014 uchádzalo o post primátora 5 kandidátov, v komunálnych voľbách 2018 kandidoval len Jozef Belický. Túto situáciu už pred voľbami avizovalo 762 miest a obcí, kde už o starostovských stoličkách bolo vopred rozhodnuté. Preto je viac než dôležité uvažovať o tom, akým spôsobom modifikovať systém tak, aby sa zvýšila legitimita víťaza. V danom kontexte možno uvažovať o 2 alternatívach:

– **Absolútne väčšinový volebný systém**

Podobne ako v prípade väčšinového jednokolového volebného systému aj volebný systém absolútnej väčšiny je postavený na majoritnom princípe, v zmysle ktorého víťaz berie všetko, avšak podstatnou disparitou je to, že získanie mandátu vo volebnom obvode je podmienené absolútnou väčšinou hlasov, tzn. 50% plus 1, a teda k víťazstvu nepostačuje byť prvý a získať viac hlasov v porovnaní s ostatnými, ale získať viac hlasov v porovnaní so všetkými ostatnými kandidátmi dokopy. Vo všeobecnosti existujú dve varianty, akým spôsobom je možné pomocou volebného systému zabezpečiť nadpolovičnú väčšinu pre víťazného kandidáta a to je dvojkolová voľba resp. hlasovanie a alternatívne hlasovanie ako „*jednokolová alternatíva princípu absolútnej väčšiny*“ (Novák, Lebeda a kol., 2004, s. 25). Tento systém síce:

„rovnako vytvára neproporcionálne zastúpenie (voličov) veľkých a malých politických strán, ale na rozdiel od systému relatívnej väčšiny vznikajúca disproporcionalita vykazuje odlišnú kvalitu, danú požiadavkou absolútnej väčšiny“ (Prorok, Lisa, 2009, s. 198).

Dvojkolové hlasovanie automaticky neznamená nutnosť konania druhého kola, v prípade ak niekto z kandidátov získa v prvom kole absolútnu väčšinu, čo je ale v praxi zriedkavá situácia. Ak podmienka zisku nadpolovičnej väčšiny nie je v prvom kole splnená, vyhlasuje sa a uskutočňuje sa druhé kolo, v ktorom súťaží užší okruh kandidátov. Počet kandidátov z prvého kola, ktorí vstupujú do druhého kola je dôležitým determinantom, nakoľko v závislosti od toho rozlišujeme medzi:

- a) Uzavretým dvojkolovým systémom (tzv. prezidentský dvojkolový systém), ktorého nastavenie limituje počet kandidátov v druhom kole len na dvoch najúspešnejších z prvého kola, čím sa zabezpečuje zisk nadpolovičnej, teda absolútnej väčšiny pre jedného z nich.
- b) Otvoreným dvojkolovým systémom (tzv. parlamentný dvojkolový systém), ktorý na rozdiel od uzavretého systému nemá

stabilne definovaný počet kandidátov postupujúcich do druhého kola a k zisku mandátu sa nevyhnutne nevyžaduje nadpolovičná väčšina hlasov, nakoľko tu postačuje relatívna väčšina. Dôvodom pre participáciu viacerých kandidátov v druhom kole volieb je percentuálne stanovená minimálna hranica pre uchádzanie sa o mandát v druhom kole, ktorá môže byť rôzna. Klasickým učebnicovým príkladom sú francúzske reálie a to konkrétne voľby do Národného zhromaždenia, kde do druhého kola postupuje každý, kto v prvom kole získal aspoň 12,5 % hlasov.

V našich podmienkach sú skôr viditeľné opačné tendencie ako uskutočňovanie druhého kola volieb. Demonštrovať to môžeme na regionálnych voľbách 2017, ktorých výraznou zmenou bolo zavedenie jednokolovej voľby predsedov VÚC, ktorá nahradila doposiaľ zaužívanú dvojkolovú voľbu, tzn., že v zmysle dovedy platného právneho poriadku, ak žiadny z kandidátov na predsedu samosprávneho kraja nezískal v 1. kole nadpolovičnú väčšinu platných hlasov, tak sa uskutočnilo druhé kolo, do ktorého postúpili dvaja kandidáti, ktorí v 1. kole získali najviac hlasov. Zmenu voľby predsedov samosprávneho kraja, ktorí sa poslednýkrát volili dvojkolovou voľbou v regionálnych voľbách 2013, iniciovali koalíční poslanci, pričom napriek prezidentovmu nesúhlasu, parlamentom schválený zákon mení tento dvojkolový systém na jednokolový, v zmysle ktorého sa predsedom samosprávneho kraja stáva ten z kandidátov, ktorý získa najviac platných hlasov. Uvedené konštatovanie naznačuje nesúhlasné stanovisko prezidenta k zrušeniu dvojkolovej voľby, ktorý vrátil NR SR na opätovné prerokovanie dve novely volebného kódexu (zákon č. 180/2014 Z. z.), ktoré parlament prijal 2. februára 2017.

Prvá sa týkala jednokolovej voľby. Prezident SR A. Kiska vrátil NR SR poslanceký návrh zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 180/2014 Z. z. o podmienkach výkonu volebného práva. V rámci uvedeného tak vrátil parlamentom schválený zákon, ktorý mení dvojkolový systém na jednokolový, v zmysle ktorého sa predsedom samosprávneho kraja stáva ten z kandidátov, ktorý získa najviac platných hlasov.

Argumentácia predkladateľov na potrebné zmeny sa dotýkala:

- ▶ Praktické skúsenosti preukazujú, že voliči sú motivovaní zúčastniť sa skôr prvého kola volieb, v ktorom volia aj poslancov do zastupiteľstva samosprávneho kraja. Účasť v druhom kole býva enormne nízka, preto voľby v tomto prípade nie sú úplným odrazom vôle voličov.
- ▶ Druhý rozmer je ekonomický, nakoľko štát na realizáciu druhého kola vynakladá nezanedbateľné finančné prostriedky (napr. v roku 2013 sa druhé kolo voľby na predsedu VÚC konalo až v 5 krajoch a ak by sa nekonalo, podľa navrhovateľov a sympatizantov jednokolovej voľby by sa ušetrilo 2,4 milióna eur)(Voľby do VÚC..., 2017).

Áká bola reakcia prezidenta na uvedené? Prezident uplatnil svoje právo veta a konštatoval, že nízka volebná účasť je všeobecným problémom tohto typu volieb, o ktoré občania v porovnaní s prezidentskými voľbami, či parlamentnými prejavujú nízky záujem. Tento problém je ale potrebné vnímať komplexne v rámci regionálnych volieb, pretože sa neviaže len na druhé kolo. Demonštrovať to môžeme na predchádzajúcich voľbách napr.:

- ▶ v roku 2013: účasť v 1. kole volieb dosiahla úroveň: 20,11 %
- ▶ v roku 2009: účasť v 1. kole volieb dosiahla úroveň: 22,9%
- ▶ v roku 2005: účasť v 1. kole volieb dosiahla úroveň: 18,02 %

V kontexte finančnej úspory vyplývajúcej zo zrušenia druhého kola volieb (vo výške 2,4 miliónov eur) prezident argumentoval tým, že v demokratickej spoločnosti, založenej na tom, že občan si prostredníctvom rôznych druhov volieb uplatňuje svoje v čl. 30 Ústavy garantované právo voliť a byť volený, nemôže byť samotná finančná úspora primárnym argumentom pre zmenu volebných pravidiel (potom by sa väčšie úspory dali dosiahnuť, ak by sa voľby do samosprávnych krajov konali raz za desať rokov).

Podľa prezidenta schválený zákon oslabuje úroveň slobodnej súťaže politických síl vo voľbách do orgánov samosprávnych krajov,

a preto vetoval tento návrh s ambíciou vypustiť ustanovenia zavádzajúce jednokolovú voľbu predsedov samosprávnych krajov.

Druhá sa týkala utvárania okrskových komisií. V nadväznosti na jednokolovú voľbu predsedov samosprávnych krajov a s cieľom ušetriť finančné prostriedky na uskutočnenie voľby (najmä na odmeny členov volebných komisií) bola schválená zákonná úprava o vykonaní volieb do orgánov samosprávy v jeden deň. Inak povedané, druhá novela volebného kódexu tak upravovala zloženie a činnosť okrskových volebných komisií pri voľbách do orgánov samosprávy obcí a orgánov samosprávnych krajov, konajúcich sa v jeden deň. Keďže prezident vrátil parlamentu zákon zavádzajúci jednokolovú voľbu predsedov samosprávnych krajov (s pripomienkami, aby ostala zachovaná dvojkolová voľba) v prípade dvojkolovej voľby by ustanovenia obsiahnuté v tejto novele volebného kódexu boli nevykonateľné. Preto navrhol NR SR, aby zákon neprijala ako celok.

Sumarizáciou uvedeného tak konštatujeme, že prezident SR vrátil NR SR na opätovné prerokovanie dve novely volebného kódexu (zákon č. 180/2014 Z. z.), čím oprávnenne využil svoje právo suspenzívneho veta, ktoré NR SR môže prelomiť ak dôjde k opätovnému schváleniu zákona absolútnou väčšinou všetkých poslancov (min. 76 poslancov). V prípade, ak po opätovnom prerokovaní NR SR schváli zákon aj napriek pripomienkam prezidenta a prezident SR zákon nepodpíše, tak sa zákon vyhlási aj bez podpisu prezidenta, tak ako to stanovuje čl. 87 Ústavy SR v piatej hlave. To sa stalo aj v tejto situácii, kedy poslanci prelomili prezidentove veto 80 hlasmi, čím nadobudla účinnosť jednokolová voľba predsedov VÚC.

► **Alternatívne hlasovanie**

Či už hovoríme o uzavretom alebo otvorenom dvojkolovom systéme, v oboch prípadoch platí, že voliči sa musia zúčastniť volieb dvakrát. To sa ale netýka volebného systému alternatívneho hlasovania, ktorý je špecifickou a v praxi málo zaužívanou variantou väčšinového volebného systému s absenciou druhého kola hlasovania. Je charakteristický predovšetkým pre voľbu 150-člennej dolnej

komory austrálskeho parlamentu. Ide o volebný systém, kreu- júci víťaza s absolútnou väčšinou hlasov, pri ktorom volič v jedno- mandátových volebných obvodoch udeľuje preferencie kandidátom a to buď jednu, alebo toľko, koľko je kandidátov na listine,¹⁷ čo však neznamená, že volič má viac ako jeden hlas a možno konštatovať, že ide o „*mnohonásobnú voľbu jednorazovým aktom*“ (Chytilík a kol., 2009, s. 127). Následne dochádza k procesu sčítania, kedy sa za účelom rozdelenia mandátov najprv sčítavajú prvé preferencie (tzv. jednot- kové hlasy), pričom víťazí kandidát, ktorý po sčítaní v danom volebnom obvode získal nadpolovičnú väčšinu hlasov. V prípade nenaplnenia podmienky absolútnej väčšiny, proces pokračuje metódou postupného vyradovania (presnejšie vyškrtávania) kandi- dátov v závislosti od toho, kto obdržal najmenší počet prvých prefe- rencií, čo v praxi znamená, že dochádza k odstraňovaniu najslab- šieho kandidáta a jeho hlasy sa rozdelia a distribuujú ostatným kandidátom na základe druhých hlasov. Táto procedúra pokračuje až do momentu, pokiaľ sa kandidátovi nepodarí získať požadovanú, nadpolovičnú väčšinu hlasov (Chytilík a kol., 2009).

V porovnaní s našim spôsobom hlasovania, alternatívne hla- sovanie citlivejšie zohľadňuje jednotlivé preferencie voličov, už len tým, že zabraňuje prepadu hlasov a započíta ich do koneč- ného výsledku. Takýmto spôsobom je možné kreovať víťaza, ktorý bude disponovať vyššou legitimitou. Na druhej strane máme za to, že uvedený volebný systém je vzdialený a cudzí pre našich voličov a v porovnaní s doposiaľ zaužívaným systémom by bol náročnejší aj z hľadiska pochopenia mechaniky hlasovania voličmi.

17 Tzn., že voliči zoradujú (usporiadávajú) kandidátov zostupne a to tak, že na hlasovacom lístku určia svoje preferované poradie. Ak nik nedosiahne absolútnu väčšinu, vylúči sa kandidát, ktorý získal najmenej prvých prefe- rencných hlasov a tieto hlasy sa preniesú na kandidátov, ktorí sú v týchto prefe- renciách uvedení na druhom mieste.

2. Mechanizmus voľby poslanca obecného zastupiteľstva

Hneď na úvod je potrebné zdôrazniť, že obce si volia rôzny počet poslancov, v závislosti od svojej veľkosti vyjadrenej počtom obyvateľov:

- „obec do 40 obyvateľov: 3 poslancov,
- od 41 do 500 obyvateľov: 3 až 5 poslancov,
- od 501 do 1 000 obyvateľov: 5 až 7 poslancov,
- od 1 001 do 3 000 obyvateľov: 7 až 9 poslancov,
- od 3 001 do 5 000 obyvateľov: 9 až 11 poslancov,
- od 5 001 do 10 000 obyvateľov: 11 až 13 poslancov,
- od 10 001 do 20 000 obyvateľov: 13 až 19 poslancov,
- od 20 001 do 50 000 obyvateľov: 15 až 25 poslancov,
- od 50 001 do 100 000 obyvateľov: 19 až 31 poslancov,
- nad 100 000 obyvateľov: 23 až 41 poslancov“
(§ 11 ods. 3 zákon č. 369/1990 Zb.).

Za účelom volieb poslancov do obecného zastupiteľstva sa v každej obci formujú viacmandátové volebné obvody, v ktorých sa volia poslanci pomerne k počtu obyvateľov, maximálne však 12 poslancov v jednom volebnom obvode, pričom v súlade s § 166 zákona o podmienkach výkonu volebného práva:

„v mestách, ktoré sa členia na mestské časti, možno utvoriť aj jedno-mandátové volebné obvody, ak na počet obyvateľov mestskej časti pripadá iba jeden poslanec obecného zastupiteľstva“ (§ 166 ods. 1 zákon č. 180/2014 Z. z.)

V porovnaní s parlamentnými voľbami sa komunálnych volieb môžu zúčastniť aj nezávislí kandidáti. Počet poslancov, tzn. číslo, ktoré určuje koľko poslancov má byť za daný volebný obvod zvolených do obecného zastupiteľstva je uvedené na každom hlasovacom lístku pre voľbu poslancov, pričom občania krúžkujú maximálne toľko kandidátov (zoradených v abecednom poradí na hlasovom lístku), koľko ich má byť v danom obvode zvolených. Inak povedané, voľba prebieha tak, že:

„občania môžu v rámci listiny zahrňajúcej všetkých nominovaných kandidátov udeliť hlas najviac toľkým z nich, koľko kresiel pripadá na ich obvod, pričom si môžu vybrať naprieč politickými stranami či nezávislými. Z logiky veci je tak počet mandátov pre každý obvod stanovený už vopred, teda pred konaním volieb“ (Spáč, Sloboda, 2014, s. 14).

Kandidáti s najvyšším počtom hlasov sa stávajú víťazmi, tzn., že ak v obvode kandiduje 15 osôb a súťaží sa o 4 mandáty, poslancami obecného zastupiteľstva sa stanú prví štyria s najväčším ziskom hlasov.

Podobne ako v prípade voľby starostu aj v prípade volieb do zastupiteľstiev sa pravidlá obsadzovania poslaneckých postov vyznačujú podobnými prednosťami, ktorými je predovšetkým jednoduchosť a zrozumiteľnosť, pričom samotný proces sčítavania hlasov možno označiť za prehľadný a výsledky sú pre voliča veľmi ľahko interpretovateľné, nakoľko poslanecké mandáty obdržia tí kandidáti, ktorí získali v absolútnych číslach najviac hlasov. Istou prednosťou je garancia personalizovaného charakteru volieb, ktorý je z dôvodu užších osobných vzťahoch a kontaktov na lokálnej úrovni obzvlášť dôležitý. Predpokladom personalizácie volieb je práve priamy výber konkrétnych kandidátov, či už naprieč stranickým spektrom alebo zo škály nezávislých.

Sprievodným a problémovým javom volieb do zastupiteľských orgánov je vytvorenie priestoru pre silnú penalizáciu menej úspešných subjektov. Mandáty sú alokované na základe logiky, ktorá anticipuje kreovanie silných umelých väčšín, keďže sa tu nevyužíva pomerný volebný systém. Proces prerozdelenia mandátov tak nezohľadňuje reálne rozloženie verejnej mienky, ako je to pri parlamentných voľbách. Táto skutočnosť sa umocňuje o to viac, čím je vyššia lojalita voličov podporujúcich líniu jednej politickej strany/koalície a čím výraznejšie klesá ochota hlasovať za kandidátov rôznych subjektov. Je ale dôležité uvedomiť si silu hlasov takej skupiny voličov, ktorými je schopná:

„zabezpečiť v danom obvode pre ňou preferovaných nominantov väčšinu či dokonca všetky mandáty, a to napriek tomu, že netvorí početnú majoritu.

Navyše to, či nominanti ďalších zoskupení resp. nezávislí za touto víťaznou zostavou zostali iba tesne alebo ich počty hlasov boli vo voľbách rapídne nižšie, na veci nemení vôbec nič, pretože volebný systém túto skutočnosť zo svojej podstaty nezohľadňuje“ (Spáč, Sloboda, 2014, s. 17).

Preto vychádzajúc z uvedeného by bolo vhodné uvažovať ako priblížiť systém smerom k zvýšeniu proporcionality. Istou alternatívou môže byť systém jedného prenosného hlasu.

Systém jedného prenosného hlasu predstavuje typ pomerného volebného systému, pri ktorom volič disponuje len jedným hlasom, ale na hlasovacom lístku má právo udeľovať preferencie v závislosti od počtu mandátov, ktoré sa v danom obvode majú obsadiť a teda volič čísluje jednotlivých kandidátov na základe škály jeho sympatií, pričom je dôležité vyzdvihnúť, že nenapomáha kandidátovi, ktorého nepreferuje (Krejčí, 2006). Ako už bolo zdôraznené, volič v tomto prípade má k dispozícii len jeden hlas a všetkými ostatnými preferenciami (2, 3, 4, 5...) určuje, na ktorého kandidáta má byť jeho hlas prenesený a to v tom prípade, ak ho kandidát s prvou preferenciou nevyužil, pričom zisk mandátu je podmienený dosiahnutím minimálnej hodnoty Droopovej kvóty, čo znamená, že systém nevyžaduje zisk absolútnej väčšiny hlasov. V prípade hlasov nad rámec, tzn., ak dôjde k prevýšeniu hlasov nad Droopovu kvótu, dochádza k presunu všetkých nadbytočných hlasov v súlade s preferenciami na iných kandidátov a to až dovtedy pokiaľ nie sú obsadené všetky kreslá.

Alokácia mandátov prebieha nasledovným spôsobom:

1. Prvým krokom je presný výpočet hodnoty Droopovej kvóty, ktorú musí dosiahnuť kandidát ašpirujúci na mandát. Ak existuje čisto hypoteticky napr. päťmandátový volebný obvod (S – počet mandátov rozdelených v obvode), v ktorom bolo odovzdaných 60 000 hlasov (V – počet všetkých platných hlasov), tak potom je k získaniu mandátu potrebných 10 001 hlasov¹⁸

$$\frac{V}{S + 1} + 1$$

18 (60 000 ÷ 6 + 1).

2. Následne dochádza k sčítaniu prvých preferencií a mandát tak získavajú kandidáti, ktorí získali minimálne 10 001 hlasov.
3. Hlasy prevyšujúce hodnotu kvóty sú tzv. prebytkové hlasy, ktoré sa prerozdeľujú medzi ostatných a to „*pomerne vzhľadom k preferenciám všetkých hlasov, z ktorých tento zbytok vzišiel*“ (Novák, Lebeda a kol., 2004, s. 39).
4. V prípade ak neexistuje kandidát, ktorý by dosiahol hodnotu kvóty, aplikuje sa tzv. procedúra zdola. Ide o proces známy z austrálskeho volebného systému, pri ktorom dochádza k vyradeniu (vyškrtnutiu) kandidáta s najmenším počtom prvých preferencií a jeho hlasy sa prenášajú podľa druhých preferencií.

1.3 Spôsob hlasovania, sčítavania hlasov a výsledky volieb

Ako už bolo vyššie uvedené, v komunálnych voľbách majú právo hlasovať občania SR a cudzinci, ktorí majú trvalý pobyt v obci a v deň konania volieb dosiahli minimálne 18 rokov. Je možné hlasovať len v mieste trvalého bydliska, pretože pri komunálnych voľbách zákon nepozná inštitút hlasovacieho preukazu, tzn., že nie je možné voliť ani zo zahraničia a hlasovať sa dá iba v tom okrsku, v ktorom je volič zapísaný. 10. novembra 2018 tak mohli voliči v čase od 07.00 hod. do 22.00 hod.¹⁹ odovzdať hlas kandidátovi na post starostu a tiež poslancom do obecného zastupiteľstva. Po príchode do volebnej miestnosti je každý volič povinný preukázať svoju totožnosť občianskym preukazom alebo dokladom o pobyte cudzinca a okrsková volebná komisia mu následne vydá dva hlasovacie lístky

¹⁹ Obce mohli volebné miestnosti otvoriť aj skôr, maximálne však o 2 hodiny, pričom túto možnosť využila len jedna obec Skalité (okres Čadca), ktorá otvorila volebnú miestnosť o 06.00 hod. Dokopy sa otvorilo 6021 volebných miestností. Čas uzatvorenia volebných miestností bol pre všetky obce rovnaký, t. j. 22.00 hod.

(v Bratislave a Košiciach štyri) spolu s prázdnu obálkou. Podobne ako v prípade každých iných volieb, aj v komunálnych voľbách sú vo volebných miestnostiach na úpravu hlasovacích lístkov určené osobitné priestory, ktoré sú zabezpečené tak, aby bola zaručená tajnosť hlasovania. Na hlasovacom lístku pre voľbu starostu môžu volič zakrúžkovať poradové číslo len jedného kandidáta, pretože v opačnom prípade je hlasovací lístok neplatný. V prípade úpravy hlasovacieho lístka pre voľby do obecného zastupiteľstva môže volič zakrúžkovať maximálne toľko kandidátov, ktorí sú uvedení v abecednom poradí, koľko ich má byť v danom volebnom obvode do zastupiteľstva zvolených. Vyplnené hlasovacie lístky volič vloží do jednej obálky, pričom nepoužité, alebo nesprávne vyplnené hlasovacie lístky nevynáša mimo volebnú miestnosť, pretože za uvedení skutok hrozí pokuta vo výške 33 eur.

Po uzatvorení volebných miestností, tzn. po 22.00 hod. dochádza k procesu sčítavania hlasov. Podstatné je vyzdvihnúť, že v čase samotného priebehu hlasovania ako aj po uzatvorení volebnej miestnosti môžu byť vo volebnej miestnosti prítomní pozorovatelia, ktorými môžu byť občania okrem samotných kandidátov počas priebehu hlasovania a po uzatvorení volebných miestností pri procese sčítavania hlasov môžu byť prítomní aj samotní kandidáti, avšak len v role pozorovateľov, pričom je dôležité, aby sa do volebnej miestnosti dostavili pred jej uzatvorením z dôvodu nerušenosti činnosti komisie po zatvorení volebnej miestnosti.

Okrsková volebná komisia rozdelí hlasovacie lístky pre voľby do obecného zastupiteľstva a pre voľby starostu a osobitne zisťuje počet platne odovzdaných hlasovacích lístkov. Za neplatný hlasovací lístok sa v zmysle § 184 zákona č. 180/2014 Z. z. považuje hlasovací lístok:

- na ktorom volič nezakrúžkoval žiadneho kandidáta, alebo zakrúžkoval viac kandidátov než má byť v danom volebnom obvode do obecného zastupiteľstva zvolených,
- na ktorom volič nezakrúžkoval žiadneho kandidáta, alebo zakrúžkoval viac ako jedného kandidáta pre voľby starostu obce,

- v prípade ak volič vloží do obálky viacero hlasovacích lístkov pre voľby do obecného zastupiteľstva, všetky hlasovacie lístky sa považujú za neplatné, pričom dané ustanovenie sa týka aj volieb starostu obce,
- všetky hlasovacie lístky vyplnené na inom ako predpísanom tlačive sa rovnako považujú za neplatné.

Okrsková volebná komisia uvádza výsledky v zápisnici o priebehu a výsledku hlasovania vo volebnom okrsku, pričom jeden rovnopis doručuje miestnej volebnej komisii, ktorá vyhotoví v dvoch rovnopisoch zápisnicu o výsledku volieb vo volebnom obvode a následne taktiež v dvoch rovnopisoch aj zápisnicu o výsledku volieb v obci. Jeden rovnopis zápisnice o výsledku volieb v obci doručí okresnej volebnej komisii, ktorá zhromažďuje zápisnice miestnych volebných komisií o výsledku volieb v obci a vyhotovuje zápisnicu o výsledku volieb, ktorú v súlade s § 164 ods. 2 zákona č. 180/2014 Z. z. elektronicky zasiela štátnej komisii a zabezpečuje doručenie jedného rovnopisu zápisnice do 3 dní štátnej komisii poštou.²⁰

Vychádzajúc z logiky nastavenia volebného systému uplatňovaného pri voľbách do orgánov samosprávy obcí je za starostu zvolený kandidát s najvyšším počtom platne odovzdaných hlasov, pričom ak by nastala situácia, kedy by dvaja alebo viacerí kandidáti získali rovnaký počet hlasov, potom sa musia vykonať nové voľby. V prípade volieb do obecného zastupiteľstva sa poslancami stávajú kandidáti, ktorí získali v danom volebnom obvode v poradí najviac platne odovzdaných hlasov, pričom tu platí, že:

„ak vo volebnom obvode získajú viacerí kandidáti tej istej politickej strany alebo koalície rovnaký počet platných hlasov, je zvolený za poslanca obecného zastupiteľstva kandidát v poradí uvedenom na kandidátnej listine príslušnej politickej strany alebo koalície“ (§ 189 ods. 2 zákona č. 180/2014 Z. z.).

²⁰ Za účelom prehľadného uvedenia postupu doručovania jednotlivých zápisníc s ich obsahovými štandardmi uvádzame v tabuľke č. 5.

V prípade rovnosti hlasov viacerých kandidátov viacerých politických strán, koalícií alebo nezávislých kandidátov je rozhodujúci žreb.

Okrem rovnosti hlasov v prípade volieb starostov sa nové voľby musia vyhlásiť aj v prípade ak sa v niektorých obciach vôbec neuskutočnili voľby, ak Ústavný súd vyhlásil voľby za neplatné, alebo zrušil výsledok volieb (napr. v prípade preukázania podozrenia z kupovania hlasov) ako aj v prípade predčasného zániku mandátu starostu alebo poslanca obecného zastupiteľstva ak na toto miesto nie je náhradník.

Tabuľka 5

Obsahové štandardy zápisníc jednotlivých komisií

Okrsková volebná komisia	Zápisnica o priebehu a výsledku hlasovania	1. čas začiatku a skončenia hlasovania (poprípade jeho prerušenia)
	o priebehu a výsledku hlasovania	2. počet voličov zapísaných v zozname voličov
	o priebehu a výsledku hlasovania	3. počet voličov, ktorí sa zúčastnili na hlasovaní
	o priebehu a výsledku hlasovania	4. počet voličov, ktorí odovzdali obálku
	o priebehu a výsledku hlasovania	5. počet platných hlasov odovzdaných pre jednotlivých kandidátov na poslancov obecného zastupiteľstva a rovnako aj na starostu obce
Miestna volebná komisia	Zápisnica o priebehu a výsledku volieb vo volebnom obvode	1. počet volebných okrskov a počet okrskových volebných komisií, ktoré doručili zápisnicu o priebehu a výsledku hlasovania vo volebnom okrsku
	o priebehu a výsledku volieb vo volebnom obvode	2. platí to isté ako uvádzame v bode 2,3,4 v zápisnici okrskovej volebnej komisie
	o priebehu a výsledku volieb vo volebnom obvode	3. počet platných hlasov odovzdaných pre jednotlivých kandidátov na poslancov obecného zastupiteľstva
	o priebehu a výsledku volieb vo volebnom obvode	4. mená a priezviská kandidátov, ktorí boli zvolení za poslancov obecného zastupiteľstva, názov politickej strany / politických strán tvoriacich koalíciu, ktorá kandidátov navrhla, alebo údaj o tom, že sú nezávislými kandidátmi,
	o priebehu a výsledku volieb vo volebnom obvode	5. mená a priezviská náhradníkov, názov politickej strany/politických strán tvoriacich koalíciu, ktorá kandidátov navrhla, alebo údaj o tom, že sú nezávislými kandidátmi
	o priebehu a výsledku volieb vo volebnom obvode	6. počet platných hlasov odovzdaných pre jednotlivých kandidátov na starostu obce
	Zápisnica o priebehu a výsledku volieb v obci	1. počet volebných obvodov
	o priebehu a výsledku volieb v obci	2. platí to isté ako uvádzame v bode 1 v zápisnici o výsledku volieb vo volebnom obvode; v bode 2,3,4 v zápisnici okrskovej volebnej komisií; v bode 3, 6 v zápisnici o výsledku volieb vo volebnom obvode

Tabuľka 5 (pokračovanie)

Miestna volebná komisia	<p>3. mená a priezviská kandidátov, ktorí boli zvolení za poslancov obecného zastupiteľstva, z toho počet zvolených žien a počet zvolených mužov, názov politickej strany/politických strán tvoriacich koalíciu, ktorá kandidátov navrhla, alebo údaj o tom, že sú nezávislými kandidátmi,</p> <p>4. mená a priezviská náhradníkov, názov politickej strany / politických strán tvoriacich koalíciu, ktorá kandidátov navrhla, alebo údaj o tom, že sú nezávislými kandidátmi,</p> <p>5. meno a priezvisko zvoleného starostu obce, názov politickej strany/ politických strán tvoriacich koalíciu, ktorá kandidáta navrhla, alebo údaj o tom, že je nezávislým kandidátom</p>
Okresná volebná komisia	<p>1. počet miestnych volebných komisií, ktoré doručili zápisnicu o výsledku volieb v obci</p> <p>2. platí to isté ako uvádzame v bode 2, 3, 4 v zápisnici okrskovej volebnej komisie</p> <p>3. počet poslancov zvolených do obecných zastupiteľstiev podľa jednotlivých politických strán, koalícií a nezávislých kandidátov, z toho počet zvolených žien a počet zvolených mužov,</p> <p>4. počet obcí, v ktorých bolo zvolené obecné zastupiteľstvo,</p> <p>5. počet starostov obcí zvolených podľa jednotlivých politických strán, koalícií a nezávislých kandidátov, z toho počet zvolených žien a počet zvolených mužov</p>
Štátna komisia	<p>1. počet okresných volebných komisií, ktoré doručili zápisnicu o výsledku volieb</p> <p>2. platí to isté ako uvádzame v bode 2-5 v zápisnici okresnej volebnej komisie</p>

Zdroj: spracovanie podľa zákona č. 180/2014 Z. z. o podmienkach výkonu volebného práva a o zmene a doplnení niektorých zákonov

Politická komunikácia ako neodmysliteľný fenomén politického marketingu

Slobodné vyjadrovanie myšlienok, alebo odborne povedané sloboda prejavu ako jedna z hlavných občianskych slobôd, je základom modernej demokratickej spoločnosti. Chronologický súlad myšlienok, ktorý je odrazovým mostíkom pre vyjadrenie individuálnych logických pochodov, je predpokladom pre aktívne zapájanie občanov do spoločenskej sféry. Súčasná moderná demokracia si priam vyžaduje aktívne zaangažovaných jednotlivcov, ktorí participujú na správe vecí verejných a tým určujú aj smer, ktorým sa spoločnosť uberá. Významnú úlohu pri dosahovaní efektívneho a kvalitného rozvoja spoločnosti zohráva aj úroveň vzdelanosti prislúchajúca osobám, ktoré sa na verejnom živote podieľajú. Vďaka vedomostiam a získavaniu informácií, je jednotlivec schopný vytvárať si vlastné názory a tak zastávať určité stanoviská a postoje k odborným záležitostiam. Súhrn individuálnych názorov jednotlivcov na politické dianie vytvára verejnú mienku, ktorá odzrkadľuje reakciu ľudu na spoločenské dianie. Postoje ľudí k domácej, alebo zahraničnej politike nie sú kreované náhodne, ale na základe dostupných informácií, ktoré občania prijímajú a taktiež na základe životných skúseností. Vedomie jednotlivca nie je jediným zdrojom na základe ktorého si vytvára názory, ale aj spoločenské vzťahy, ktoré sú súčasťou spoločenskej sféry. Človek počas svojho života vstupuje do interakcií predovšetkým s dvomi hlavnými skupinami, ktorými

sú rodina a pracovný kolektív. Keďže množstvo ľudí nevie zaujať k niektorým problematikám konkrétne stanovisko, práve tieto dve skupiny sú dominantnými manipulantmi s nerozhodnými voličmi v procese rozhodovania.

Politická komunikácia je interaktívny proces, ktorého primárnymi aktérmi sú inštitúcie politickej moci, stranické subjekty, politici a nositelia moci v demokratickom štáte, ľud. Verejnosť predstavuje koniec informačnej línie, ktorou sa samotná informácia z politického spektra uberá. Demokratické zriadenia umožňujú vplyv ľudu na politickú moc. Dosiahnutie konsenzu v podobe vyváženosti politických vstupov a výstupov je uľahčené fenoménom komunikácie. Za úspechom politického aktéra stojí jeho verbálna schopnosť presadiť sa a osloviť verejnosť. Zdôrazňovanie aspektu informatizácie sa obzvlášť vyžaduje v predvolebnom konkurenčnom období. Možnosť získania sympatizantov pre danú politickú stranu v súčasnosti nepredstavuje len ideológia volebného programu, ale aj charakter predvolebných kampaní a ich úroveň a intenzita politického marketingu. Efektívnosť politického marketingu je založená na analýze prostredia, prieskumoch verejnej mienky, dostatočnom vymedzení finančných prostriedkov, v dôsledne plánovanej volebnej kampani, roly médií a pod. Kampaň realizovaná pred voľbami je cieľená aktivita, ktorou si politické strany snažia potvrdiť sympatie stálych voličov a získať nových voličov a prvovoličov. Poslaním volebných kampaní je priniesť verejnosti ucelený obraz o možnom budúcom politickom smerovaní.

Prostriedky masovej komunikácie predstavujú v súčasnej dobe najväčší zdroj informácií. Fungujúca politická sféra je závislá na informáciách. Bez nich by nebolo možné napredovanie spoločnosti. Vďaka informáciám dochádza k výmene názorov, k prezentovaniu vlastných postrehov v rovine politickej, čiže zjednodušene povedané k politickej komunikácii. Politická komunikácia zohráva kľúčovú rolu pri riešení konfliktných situácií, pri realizácii verejného záujmu a spoločenských potrieb a pod. Politická komunikácia je sama o sebe nevyhnutým prvkom vedúci k spokojnej sa rozvíjajúcej spoločnosti.

S aspiráciou na poukázanie dôležitosti a významu komunikácie sa prvotne upriamime na definičné prístupy k vymedzeniu termínu „komunikácia“ s akcentom na vnímanie komunikácie v politickej rovine, pričom neopomenieme ani proces výmeny informácie, ktorá je predmetom samotnej komunikácie. V druhej časti sa zameriame na nástroje politickej komunikácie a ich vplyv na politickú sféru.

2.1 Teoretické prístupy k definovaniu komunikácie a proces výmeny informácií

Zo sociologického hľadiska je komunikácia prvotným znakom, ktorý odlišuje spoločnosť od ríše zvierat. Je základom existencie spoločnosti a umožňuje spoluprácu medzi ľuďmi. Vďaka nej jednotlivec neostáva izolovaný vo svojom vnútri, ale vstupuje do interakčných vzťahov, prechádza procesom socializácie a môže sa zúčastňovať kolektívnych akcií.

Talianky sociolingvisti G. Braga hovoria o troch modeloch, ktoré sa líšia typom komunikácie, ktorý v danej spoločnosti prevláda (Keller, 2005):

- Kafilárna komunikácia – je typická pre prvotne zriadené spoločnosti, kľúčovými aktérmi komunikácie sú jedinci, ktorí zastávajú vysokú pozíciu v oblasti hospodárskeho života, výmena informácií sa uskutočňuje tvárou v tvár.
- Systém organizovanej kultúry – dominantnými aktérmi sú mudrci, vedci, pretože tento systém je na rozdiel od predchádzajúcej spoločnosti spätý s vynálezom písma. Ľudská pamäť nie je jediným uchovávateľom informácií, ale predovšetkým listiny.
- Masová komunikácia – je spätá s nárastom moderny, vzniká v dôsledku technologickej revolúcie, jej cieľom nie je vplývať na úzky kruh ľudí, ale na celé masy spoločnosti.

Spočiatku sa komunikačnými teóriami zaoberali predstavitelia ako napr. Habermas, Baudrillard, Lazarsfeld, Ch. W. Mills a pod. Neexistuje jednoznačná a presná definícia pojmu „komunikácia“, ale väčšina sociológov ju definuje ako „*formu sociálneho styku, ktorá odzrkadľuje sociálne chovanie ľudí a jej základom sú sociálne interakcie*“ (Janoušek, 1968, s. 11).

Zo sociologického hľadiska sa problematikou komunikácie zaoberá aj C. Cherry, ktorý ju chápe v širšom ponímaní ako „*rozlišiteľnú odpoveď organizmu na podnet*“ (Lamsler, 1969, s. 9). V užšom zmysle slova, sú jej predmetom len ľudia a nimi tvorené inštitúcie a organizácie. Považuje ju za dynamickú kategóriu, keďže jej cieľom je dynamicky prenášať informácie. Ch. W. Mills, americký sociológ, v druhej polovici 20. storočia hovorí o nástupe novej reality, ktorá potlačila základné chápanie myšlienkových prúdov - liberalizmus a socializmus (Harrington a kol., 2006). Výsledkom nárastu uvedomelej a rozumovej spoločnosti boli rozpory medzi rozumom a slobodou. Mills masmédiám vytyka ich necitlivosť pri podávaní niektorých správ a to, že nedovoľujú človeku intenzívne vnímať sprostredkované informácie, ale privádzajú ho do zmäteného stavu. J. Baudrillard, predstaviteľ moderných sociálnych teórií, zdôrazňoval skutočnosť, že súčasťou každodenného diania sú elektronické médiá, od ktorých je závislá samotná skutočnosť. Simulácia médií je tak silná, že sa rozdiely medzi skutočnosťou a tým čo je imaginárne značne minimalizujú. Baudrillard tvrdí, že vo svete, kde dominujú médiá nad realitou, „*nemôžu byť žiadne hlboké pravdy*“ (Harrington a kol., 2006, s. 352).

Pokiaľ sa zameriame na komunikáciu s prívlastkom politická, tá je jednoznačne spätá s procesom vládnutia a získavania moci, keďže nie je možné vládnuť a byť ovládaný bez komunikácie. Politická komunikácia sa v sfére politická neviaže len na mocenské vzťahy, ale jej využitie je viditeľné v nadväzovaní partnerských vzťahoch medzi štátmi, hľadaní efektívneho spôsobu vládnutia, čo je možné realizovať práve prostredníctvom získaných informácií a umením politického manévrovania. Zmyslom tohto konceptu je vytvárať čo najširšiu väzbu medzi mocenskými štruktúrami a spoločnosťou.

Medzi hlavných aktérov patria politické strany, záujmové skupiny, spoločenské organizácie, občania, médiá, ktoré diskutujú o spoločensko-politických otázkach.

„Politická komunikácia je súčasťou ľudskej, verejnej komunikácie, čo súvisí s konštituovaním zmien politickej moci od 16. storočia a tiskom, ako relatívne nezávislého prostriedku realizácie ľudskej slobody“ (Svobodová, 2005).

Jedným z najvýznamnejších predstaviteľov, ktorý sa zobebral problematikou politickej komunikácie bol americký politológ K. W. Deutsch. Jeho politické myslenie bolo ovplyvnené na jednej strane systémovou teóriou a na druhej strane novým odborom, kybernetikou. Deutsch dospel k názorom, že na politiku sa nemožno dívať len ako na problematiku moci, ale predovšetkým ako na proces komunikácie. Snaží sa nájsť odpoveď na otázku: „Aké nové poznatky nám prináša vnímanie politického systému ako štruktúry, ktorá prijíma a spracováva informácie?“ (Říchová, 2000, s. 86) V snahe poskytnúť odpoveď na túto otázku sa opiera o politický systém, ktorý chápe ako organizáciu zabezpečujúcu výmenu informácií. Vďaka získaným vedomostiam a správam je organizácia schopná uvedomovať si svoju podstatu, reagovať na vonkajšie vplyvy. Riadenie a rozhodovanie sú dva ústredné problémy, na ktoré sa treba zamerať pri štúdiu komunikácie. Myšlienku politickej komunikácie Deutsch rozoberá v diele *The Nerves of Government*, kde sa venuje podrobnejšie informáciám, komunikačným kanálom a spätnej väzbe. V diele vykresľuje politický systém ako nervovú sústavu, ktorej jednotlivé nervy, teda komunikačné kanály sú navzájom poprepletané a slúžia na prenos informácií. Vďaka nim dochádza k spätnej väzbe. Komunikácia musí prejsť tromi základnými úrovňami, ktoré predstavuje manipulatívna úroveň, múdrosť a rozum schopný vnímať podnety (Deutsch, 1971). Základom fungujúcej spoločnosti sú informácie, ktoré je schopné dané spoločenstvo vstrebať a tým sa garantuje jeho prežitie.

Predmet politickej komunikácie predstavuje „informácia“. V klasickom ponímaní pod týmto pojmom chápeme istú časť kontextu, alebo správy, ktorá je poskytovaná prijímateľovi, či už ide o nejaký fakt, alebo názor. Zjednodušene povedané, informácia je všetko to, čo vnímame (Svobodová, 2005).

Celý proces výmeny informácií možno najlepšie pochopiť prostredníctvom modelov:

Model dvojstupňového toku komunikácie (Říchová, 2007)

V americkom mestečku Illinois sa uskutočnil výskum, ktorého základnou reprezentatívnou vzorkou boli ženy. Cieľom výskumu bolo zistiť, aký majú vplyv masové médiá na ich každodenné činnosti. Dôležitú rolu v rámci sprostredkovania informácií predstavujú usmerňovatelia, ktorí pôsobia predovšetkým „*horizontálne a nie vo vertikálnom smere voči osobám podriadeným, závislým atď.*“ (Janoušek, 1968, s. 141). Do značnej miery ovplyvňujú výber informácií, ktoré sa vďaka nim dostávajú ďalším príjemcom. Nástupom dvojstupňového toku informácií bola rola autonómie médií výrazne spochybnená. Predstaviteľmi tohto modelu sú americkí sociológovia Lazarsfeld a Katz. Lazarsfeld sa zaoberá vzťahom politiky a médií a snaží sa vysvetliť, aký vplyv majú médiá na volebný proces. Tvrdí, že nie médiá sú hlavným indikátorom, ktoré ovplyvňujú človeka vo volebnom konaní, ale sociálne prostredie. Systém výmeny informácie v rámci spomínaného modelu zabezpečuje názorový vodca, ktorý je prostredníkom medzi médiami a verejnosťou. V prvej etape na jednotlivca vplývajú médiá. Druhá fáza je dôležitejšia, pretože sa dotýka interpersonálnej komunikácie, ktorej problematikou sa do vyššej miery zaoberal Katz. Názorový vodca v rámci určitej skupiny interpretuje informácie, keďže on bol najprv vystavený vplyvu médií. Jednotlivci považujú názorového lídra za vysokú autoritu a skôr budú veriť jemu, ako médiám.

Osobitnú kategóriu zasahovateľov do komunikačného procesu predstavujú tzv. *gatekeepers*, alebo inak povedané strážcovia, ktorí zastávajú vedúce funkcie v masmédiách. Problematicou strážcov

sa zaoberal v druhej polovici 20.storočia K. Lewin (Říchová, 2007). Od ich rozhodnutia, ktoré sa dotýka obsahu jednotlivých médií závisí záujem verejnosti. Pri selektovaní informácií a rozhodovaní, ktoré správy budú napr. súčasťou správ, novín a pod. sa musia riadiť istými kritériami. Ich cieľom je osloviť čo najširšiu verejnosť, preto musia v prvom rade zohľadňovať záujmy spoločnosti a poskytnúť jej to, o čo má záujem.

Lineárny model komunikácie (Reifová a kol., 2004)

Pozostáva z troch hlavných častí, ktoré predstavuje odosielateľ, komunikačný kanál a príjemca. Bez týchto zložiek by nebolo možné zabezpečiť pohyb informácií. Model poukazuje len na jednostranný tok informácií. Lineárny model sa opiera o dva časovo veľmi blízke modely a to Lasswellov model a model Shannona a Wievera.

Americký politológ Lasswell v r. 1948 prezentoval svoju teóriu komunikačného aktu, ktorému možno porozumieť v prípade zodpovedania nasledovných otázok:

- ▶ kto? (podávateľ informácie)
- ▶ čo? (predmet)
- ▶ komu? (príjemca správy)
- ▶ akým kanálom?
- ▶ akým efektom?

Druhou časťou kostry lineárneho modelu je teória informácií Shannona a Weavera. Vypracovanie tejto teórie bolo vecou náhody, ktorá bola výsledkom Shannovho výskumu v r. 1949, ktorého cieľom bolo vypracovať stratégiu, ktorá zabezpečí čo najväčší prenos informácií telefónnou linkou bez akýchkoľvek rušivých elementov. Ide o jednostranný model, ktorý pripúšťa možnosť, že v procese prenosu informácií môže dôjsť k zmene finálnej správy v dôsledku vplyvu šumov. Wiever do komunikačného modelu zakomponoval využívanie spätnej väzby, teda jednostranný akt obohatil o protichodný smer informácií – od príjemcu k poskytovateľovi správy.

Rituálový model komunikácie (Prokúpek, 2011)

Rituál, teda obrad je úzko spätý so symbolmi a hodnotami, ktoré sú súčasťou každého kultúrneho zloženia. Najčastejšie si tento pojem spájame s náboženskými tradíciami a na jeho spätosť s politickou a ekonomickou sférou zabúdame. V spoločenskom prostredí rituál funguje ako stabilizujúci prvok vzájomných socioekonomických vzťahov. Model predstavuje opozitum k lineárnemu modelu. Podporovateľom rituálov sú médiá a úlohou príjemcov je vynakladať čo najväčšie úsilie, aby komunikátory aktívne fungovali. V prípade zlyhávania a úpadku mediálnych rituálov, či už v rovine individuálnej alebo kolektívnej, sa objavuje neistota a frustrácia. Ritualizácia, teda opakovateľnosť je v mediálnej rovine značne viditeľná. Ako príklad môžeme uviesť pravidelné výtlačky novín a časopisov, vysielanie televízneho spravodajstva a iné.

2.2 Nástroje politickej komunikácie a ich vplyv na politickú sféru

Politickú komunikáciu, ako istý druh interakcie, či už medzi politickými predstaviteľmi a občanmi, alebo medzi politickými inštitúciami navzájom je možné realizovať pomocou nástrojov, ktoré ponúka súčasná vyspelá spoločnosť. Pre označenie týchto nástrojov budeme používať termín masové médiá. Médiá chápeme ako komunikačné prostriedky, ktorých účelom je zabezpečiť prenos informácií. Taktiež si pod týmto pojmom môžeme predstaviť všetky spoločenské inštitúcie produkujúce správy a poskytujúce istú formu zábavy. Prívlastok „masové“ si médiá získali tým, že sú nasmerované voči rozsiahlemu počtu divákov a poslucháčov. O definíciu masových komunikačných prostriedkov sa pokúsil K. H. Platte, ktorý ich definoval ako:

„prostriedky, ktoré vďaka svojim technickým možnostiam s minimálnou časovou stratou prenášajú určité obsahy k veľkému množstvu ľudí, rozptýlených na veľkom priestore“ (Stadtrucker, 2007, s. 44).

Ich sila v spoločenskom prostredí narastala už od minulosti v dôsledku dvoch primárnych faktoroch:

- pokles vplyvu rodiny – v minulosti už v období dospievania mládež disponovala určitými politickými názormi, ktoré ale zastávali ich rodičia a viac menej boli pokračovateľmi rodičovského vnímania politiky. Moderná spoločnosť spôsobila pokles tejto tradície a zdôrazňuje skôr individuálne vnímanie politickej problematiky. Faktor rodičovského vnímania má aj v súčasnej dobe svoje postavenie, ale vďaka moderným komunikačným prostriedkom a to hlavne internetu a televízie sa intenzita rodičovského vplyvu postupne dostáva do úzadia, pretože mladí ľudia si dokážu vytvoriť individuálny názor.
- nárast televízneho vysielania na začiatku 50-tych rokov 20. storočia – médiá sa stávajú každodennou súčasťou života populácie. Dnešná verejnosť je závislá na médiách oveľa viac než v minulosti. V dnešnej dobe vyhráva ľudská pohodlnosť, keďže ľudia skôr uprednostňujú získavanie informácií napr. z televíznych správ, než by sa mali osobne zúčastniť nejakej politickej schôdze a pod. Taktiež ľudia často preferujú nakupovanie prostredníctvom teleshoppingov, pred strácaním času obieháním jednotlivých obchodných sietí.

Existuje niekoľko teórií/modelov, ktoré prezentujú rôzne stanoviská ku vzťahu politiky a médií. Heywood uvádza nasledovné modely: (Heywood, 2002, s. 225)

1. pluralistický model
2. model dominantnej ideológie
3. model vychádzajúci z elít
4. trhový model

ad 1: Prejdime k definícii prvého, pluralistického modelu. Prezentuje názor, že vplyv médií je takmer neutrálny, hoci preberajú široké škály problémov. Médiá sú vykreslené v pozitívnom svetle, pretože smerujú k prehĺbeniu demokracie a kontrolujú vládnu moc. Ako príklad takejto kontroly môžeme uviesť politickú krízu, ktorá

bola sledovaná v roku 1974 – Watergate, výsledkom čoho bolo rezignácia 37. amerického prezidenta R. Nixona.

ad 2.: Model dominantnej ideológie vidí masmédiá ako nástroj „propagujúci buržoázne idey a udržiavajúci kapitalistickú hegemoniu“ (Heywood, 2002, s. 226). N. Chomsky spolu s E. Hermanom v rámci tohto modelu upriamujú pozornosť na propagandu, ktorá využíva prostriedky masovej komunikácie na to, aby manipulovala s verejnou mienkou a dosiahla tak očakávaný výsledok. Vráťme sa však do obdobia totalitarizmu, kedy si po roku 1918 nacistické Nemecko a sovietske Rusko nárokovalo na kontrolu a ovládanie masmédií, výsledkom čoho bola cenzúra.

ad 3: Model hodnôt elit zaujímavo vykresľuje feministický koncept a zároveň tvrdí, že oveľa viac mužov v komparácii so ženami plní funkciu šéfredaktora a tým sa vysvetľuje aj nezáujem médií o problémy žien.

ad 4: Podľa trhového modelu, médiá dávajú ľuďom len to, čo po nich sami vyžadujú. Komunikačné prostriedky si tak nemôžu dovoliť odbočiť od diváckeho očakávania, pretože cieľom súkromných médií je vlastný zisk a celkový biznis na trhu. Jednou z ďalších zaujímavostí, na ktoré poukazuje tento model je až prehnaný nárast médií o súkromný život politikov a ich politické ideológie sú odsúvané na druhú koľaj.

V moderných demokratických krajinách sa médiám pripisuje dosť značný vplyv na procesy politického rozhodovania a ich sila je obzvlášť citeľná v predvolebnom období. Politické témy médiá spracúvajú spôsobom, ktorý im je vlastný pričom musia dbať na to, aby ich ekonomický účel bol naplnený. Médiá do politickej sféry zasahujú tromi hlavnými spôsobmi (Jiráček, 2009):

- ▶ ich produkty môžu ovplyvňovať vzťah verejnosti k politickým aktualitám,
- ▶ na základe uvedeného sa potom politici snažia ovládať médiá,
- ▶ ľudia pracujúci v médiách sa môžu sami považovať za politickú silu a môžu cielene zasahovať do politického diania.

Medzi masový prostriedkami a vládou je veľmi úzky vzťah, pretože ich spoločným cieľom je zisk, či už máme na mysli (zo strany politikov) prilákať voličov, alebo (zo strany médií) získať čitateľov, alebo poslucháčov. Cieľom politikov je nadobudnúť moc a zároveň získať čo najširší elektorát. Preto sa politici častokrát uchýľujú k zatajovaniu toho, čo by im uškodilo a populistickým spôsobom sa upriamujú len na pozitívne výsledky. Predkladanie informácií takým spôsobom, aby vyvolali želanú reakciu, alebo skreslené prezentovanie politických názorov, dostalo pomenovanie spin. „Spindoctoring“ predstavuje inštrument jednostranne orientovanej propagandy, pri ktorej sa používajú špeciálne techniky, napríklad vopred vybrané vhodné informácie, ktoré podporujú zastávané východiská (Heywood, 2002).

V súvislosti so spätosťou politiky a médií bol za mediálneho magnáta v čase svojho vládneho pôsobenia považovaný S. Berlusconi, ktorý ovládal tri talianske komerčné kanály, kontroloval tri verejnoprávne talianske stanice a taktiež zasahoval aj do filmového a tlačového priemyslu. Vysokým mediálnym vplyvom získal prezývku „Pán médií.“ Sartori vidí túto prílišnú prepojenosť ako narušenie demokracie.

Médiá musia odolávať tlaku zo strany verejnosti a musia plniť ich očakávania. Vo vzťahu k politike ich môžeme chápať aj ako nástroj výchovy, prostriedok na získavanie stúpencov a voličov, alebo pomocníka pri vykonávaní práv ľudu (Klus, 2008). H. Lasswell považuje za prioritné funkcie médií podávať informácie, udržiavať a posilňovať vzťahy medzi informáciami a jednotlivými spoločenskými zložkami. Wright súhlasí so všetkými Lasswellovými funkciami a pridáva k nim ďalšiu funkciu, ktorou je zábava (Reifová a kol., 2004). Okrem týchto funkcií by sme médiám mohli pripísať aj funkciu socializácie.

Obsah médií sa často prispôbuje tej spoločenskej vrstve, ktorá je na trhu dominantná. Táto spoločenská vrstva ale častokrát nepovažuje médiá za nástroj výchovy a vzdelávania v pravom zmysle slova, ale naopak, často „*volia triviálnu úroveň programov, článkov, či webových*

stránok s mimoriadne nízkym vkusom, čo môže mať následne dosah aj na ich správanie a rozhodovanie vo veciach verejných“ (Klus, 2008, s. 27).

Na základe výskumov, ktoré v roku 1995 popísal P. Allum, dochádza k rýchlejšiemu šíreniu tých informácií, ktoré sú uvedené v televízore než tých, ktoré sú publikované v bežnej tlači. Tlač nedisponuje takou možnosťou graficky podtrhnúť určité informácie na rozdiel od televízie, ktorá dokáže prostredníctvom rôznych efektov vyvolať napätie a dramatickosť udalostí u diváka. Prijímanie zrakovo vnímateľných správ je najpríťažlivejšie a občania častejšie uprednostnia sledovanie televízie pred prečítaním novín, pretože skôr uveria tomu čo vidia, ako tomu čo „len“ počujú. Využitie kamery zohráva primárnu úlohu a častokrát sa diváci napr. v diskusných politických reláciách zameriavajú na celkový dojem politika ako takého, než na jeho politické ideológie a prezentované názory. Politické diskusie sa nám môžu javiť úplne odlišne keď ich zrakovo vnímame v televízii, a keď ich počúvame v rozhlase. V tejto súvislosti upriamime pozornosť na politickú diskusiu J.F. Kennedyho a R. Nixona v roku 1960. Išlo o politickú debatu odvysielanú v televízii a aj v rádiu v období pred prezidentskými voľbami. Vizuálna stránka obidvoch kandidátov bola tak protichodná, že podľa niektorých bola kľúčovým faktorom, ktorý zamiešal výsledky volieb. Kennedy pri prezentácii svojich cieľov pôsobil sebaisto a taktiež po vizuálnej stránke sympaticky a upravene. Oproti tomu Nixonov príhovor bol poznačený neistotou a k celkovému dojmu jeho prezentácie nepomohol ani vonkajší vzhľad, keďže bol po ambulantom zákroku a vyčerpanosť bola v jeho prípade neprehliadnutelná. Tí, ktorí sledovali politickú debatu v televízii označili za víťaza volieb Kennedyho, čo volebné výsledky v konečnom dôsledku aj reálne potvrdili. Na strane druhej, tí ktorí mali možnosť vypočuť si diskusiu prostredníctvom rádia, považovali za budúceho amerického prezidenta Nixona. Uvedeným sme poukázali na nadradenosť televízneho vysielania nad rádiovým.

Za najmodernejší prostriedok komunikácie, ktorý spôsobil „boom“ vo výmene informácií považujeme internet. Počiatky internetu siahajú do r. 1969, kedy bola armádna sieť ARPANET spustená

americkým ministerstvom obrany. Prvotným účelom bolo efektívnejšie využívanie výpočtovej kapacity drahých počítačov, ale neskôr svoje opodstatnenie našiel internet aj v komunikácii medzi ľuďmi (Reifová a kol. 2004). So spoločenským rozvojom narastal aj význam internetu. V roku 1991 sa objavil prvý webový prehliadač. Nie nadarmo sa vraví, že všetko je na „nete“. Moderná spoločnosť by si už snád' nevedela predstaviť existenciu bez internetového informačného prepojenia. Prístupnosť celosvetových informácií buduje rozumovo vyspelú spoločnosť. Dnes by sme asi len ťažko hľadali nejakú politickú stranu, ktorá nemá zriadenú svoju webovú stránku, na ktorej prezentuje svoje ciele, hodnoty, politické kroky atď. Internet ako nástroj politickej komunikácie umožňuje prijímateľom získavať neobmedzené množstvo informácií, ktoré každú sekundu pribúdajú. Občan je tak pohodlnou cestou informovaný o okolitom dianí. Opatrnosť s internetovým mechanizmom má svoje opodstatnenie. Anonymitu v systéme častokrát využívajú extrémisti, ktorí propagujú svoje ideológie, slovné rasistické útoky a taktiež nešetria slovníkom vulgarizmov pri reakciách na politické názory, s ktorými sa nestotožňujú.

Nárast pokroku a vyspelosť moderných demokratických krajín núti SR uvažovať napr. aj o možnosti zavedenia internetového hlasovania podľa vzoru Estónska. Táto problematika už bola na slovenskej politickej scéne niekoľkokrát načrtnutá. Ako príklad môžeme uviesť referendum 2010, kedy jednou z otázok bolo aj elektronické hlasovanie a 70% oprávnených voličov, ktorí sa referenda zúčastnili sa k otázke internetových volieb vyjadrili pozitívne. V našich podmienkach ide o diskutabilný problém, ktorému chýba politická vôľa, keďže so sebou okrem pozitívnych účinkov prináša aj isté riziká.

Na záver tejto časti je dôležité zdôrazniť, že pôsobenie médií v spoločnosti zohráva nezastupiteľnú úlohu. Problematike kvantity nie je potrebné venovať pozornosť ale je dôležité zamerať sa na kvalitu nástrojov politickej komunikácie – médií, ich serióznosť a dôveryhodnosť.

Voličské správanie ako primárna oblasť politickej sociológie

Jedinečnosť demokracie okrem zaužívaných tiež akcentujúcich na slobodu, rovnosť, delbu moci, ľudské práva a pod. spočíva aj v tom, že umožňuje občanom spolupodieľať sa na verejnom živote. Politické zriadenie so základnými demokratickými atribútmi je kontrastom pôvodných totalitárnych a autoritárnych zriadení, ktoré obmedzovali občanov v ich politickom správaní. Politické správanie je určitá forma prejavu občanov, ktorá obsahuje politickú dimenziu a vzťahuje sa na politickú moc. Ide o reakciu rôznych politických subjektov, ako napr. štátu, organizácií, politických strán, alebo iných aktérov na realitu. Osobitou kategóriou politického správania je správanie voličské, sústreďujúce sa na postoje, motívy, reakcie občanov vo sfére politickej. V súčasnosti sa predmetom záujmu stáva účasť občanov na rozhodovacích procesoch, ktorá odráža úroveň politickej kultúry danej krajiny. Preto sa obsahové zameranie nasledujúcej kapitoly zameriava na predstavenie odlišných prístupov skúmania vplyvov na voličské správanie a identifikuje faktory podpisujúce sa pod klesajúcu tendenciu participácie občanov vo voľbách.

3.1 Rôznorodosť prístupov k skúmaniu voličského správania

Obdobie po ukončení druhej svetovej vojny odštartovalo začiatok výskumov voličského správania. Historicky prvé prieskumy verejnej mienky boli realizované v druhej polovici 19. storočia a sú späté

s americkým kontinentom. Pri príležitosti amerických prezidentských volieb bolo ambíciou amerických novinárov v roku 1824 predikovať volebné výsledky na báze získaných informácií, pomocou anketovej formy (Hamilton, 1984). Novinárske prieskumy zväčša nespĺňali vedecké kritériá. K tzv. provoradým výskumom patrili prieskumy verejnej mienky viažuce sa na meno G. Gallup. Stal sa zakladateľom Amerického ústavu pre výskum verejnej mienky (1935), ktorý dal voličským prieskumom inštitucionálnu a vedeckú podobu. G. Gallup poprel výsledky prezentované časopisom *Literary Digest* a do povedomia verejnosti sa dostal správnou predpoveďou amerických prezidentských volieb (Squire, 1988).

Tieto tzv. predikčné výskumy sa postupne rozšírili a podľa vzoru amerického ústavu vzniklo niekoľko ďalších súkromných a štátnych inštitúcií v iných štátoch, slúžiacich na prieskumy verejnej mienky, ktoré obsahovali politický rozmer. Ich cieľom bolo získať odpoveď na otázku, ako budú voliči vo volebný deň hlasovať, a preto ich možno považovať za výskumy prvého rádu. K druhoradým výskumom patria tie, ktorých cieľom je nielen predikovať volebné výsledky, ale voličské správanie aj v hlbšej miere analyzovať a vysvetľovať (Sopóci, 2002).

Výskumy voličského správania možno kategorizovať do dvoch primárnych skupín:

- ▶ štatistické výskumy
- ▶ empirické výskumy

Počiatky výskumov založené na štatistických ukazovateľoch siahajú do druhej polovice 18. storočia, ale najväčší rozmach zažili na prelome 60/70-tych rokov 20. storočia. Významným predstaviteľom tohto prúdu bol Francúz A. Siegfried, ktorého možno považovať za otca volebnej geografie a prostredníctvom kartografickej metódy komparoval mapy volebných výsledkov v západnom Francúzsku (obdobie Tretej republiky) s mapami možných explanačných faktorov (Madleňák, 2010). Podstata Siegfriedovho vedeckého bádania spočívala v zistení, aký dopad majú existenčné podmienky ľudí na ich volebné správanie. Na Siegfriedove myšlienky

vplyvu geografického prostredia na správanie voličov nadviazala ekologická škola. Predstavitelia tohto prúdu upustili od skúmania voličského správania v zmysle vplyvu geografických faktorov, ale svoju pozornosť venovali prioritne faktorom vyplývajúcim zo sociálnej stratifikácie spoločnosti. Štatistické výskumy neskôr prekročili hranice Francúzska a obdobné prístupy k výskumom voličského správania si osvojili odborníci v Nemecku, Veľkej Británii, Taliansku (Sopóci, 2002). Pôvodnú analýzu volebných štatistík, následne po intenzívnej kritike v 50. rokoch prekryli empirické výskumy akcentujúce na dotazovanie.

Empirickými výskumami založenými na vybranej reprezentatívnej vzorke sa preslávili tri hlavné školy, ktoré rozlišuje politická veda (Bartels, 2008):

- Lazarsfeldova Kolumbijská univerzita
- Michiganská univerzita
- Racionálna voľba

Popredným predstaviteľom sociologického prístupu k voličskému správaniu a Kolumbijskej univerzity bol P. F. Lazarsfeld, ktorý spolu so svojim výskumným tímom analyzoval voličské správanie začiatkom 40. rokov 20. storočia v USA. Rok 1940 nebol náhodným rokom, keďže víťazom prezidentských volieb sa už po tretíkrát stal F. D. Roosevelt. V kooperácii s tímom Lazarsfeld vyprecizoval metódu panelového výskumu, ktorá bola predmetom štúdia S. A. Riceho. Lazarsfeld v spolupráci s Gaudetom a Berelsonom zverejnili svoje závery v kolektívnom diele s názvom „*The people's choice. How the Voter makes up his Mind in a Presidential Campaign*“. Cieľom výskumu realizovaného v oblasti Erie (Ohio) bolo zistiť, na základe akých faktorov sa voliči vo voľbách rozhodovali, koľkokrát zmenili svoje prvotné rozhodnutie, kto mal na ich voľbu vplyv a pod. Výskumníci aplikovali panelovú metódu na vzorke 600 respondentov celkovo až sedemkrát a tak na základe komparácie ich rozhodnutí dospeli k záverom (Kováčová, N., 2014). V dôsledku toho, ako voliči menili svoje rozhodnutie ich Lazarsfeld kategorizoval do piatich hlavných skupín (McGregor, 2012):

- ▶ rozhodnutí voliči – sú pevne o svojej voľbe presvedčení a svoje rozhodnutie vo volebný deň nezmenia,
- ▶ kryštalizanti – rozhodli sa na základe charakteru predvolebných kampaní a od svojej voľby už neodstúpili,
- ▶ nerozhodní – krátko pred voľbami spochybnili svojho kandidáta, ale vo volebný deň mu odovzdali svoj hlas,
- ▶ stranícki oscilanti – boli vo svojej voľbe váhaví, najprv inklinovali k jednému kandidátovi a potom následne počas predvolebného obdobia vplyvom volebnej kampane svoj názor zmenili, no nakoniec sa opäť vrátili k pôvodnému rozhodnutiu,
- ▶ prebehľáci – sú voliči, ktorí mali pred voľbami jasne vybratého politického kandidáta, ale vo volebný deň svoje rozhodnutie zmenili.

Výskumy potvrdili hypotézu, že tí, ktorí prichádzajú častejšie do kontaktu s novinami, alebo sledujú televízne politické diskusie sú v období pred voľbami istejší vo svojom rozhodnutí, než tí, ktorí sú od politického diania izolovaní. Primárny vplyv na voličské rozhodnutie zohrávalo predovšetkým blízke okolie voličov (rodina, príbuzní, pracovné skupiny) názoroví vodcovia (opinion leaders) a naopak najmenší vplyv mali prostriedky masovej komunikácie. Tým predznačil podstatu modelu dvojstupňového toku komunikácie (two-step flow of communication), ktorý sa zameriava na mediálny vplyv a jeho dopad na politickú sféru. Tak ako sme už vyššie uviedli, masmédiá nezohrávajú prvotnú rolu v názorovej orientácii voličov, ale sociálne prostredie, ktoré voliča obklopuje (Reifová a kol., 2004).

Druhou školou, ktorá podobne ako Kolumbijská univerzita pôvodne nemala ambície skúmať voličské správanie bola Michiganská univerzita. V americkom výskumnom centre v Michigane sa realizovali výskumy politického správania zamerané na správanie voličov v prezidentských voľbách v roku 1948 a 1952. Špecifickosť výskumov na rozdiel od predchádzajúcich spočívala v tom, že sa realizovali na väčších reprezentatívnych vzorkách mestskej časti populácie a okrem

sociologických determinantov voličského správania sa odborníci zamerali aj na psychologické aspekty (Bartels, 2008). K významným priekopníkom Michanského tímu patrili A. Campbell a R. Kahn, ktorí sa vo svojom bádani orientovali predovšetkým na psychologické determinanty voľby, teda na základe čoho voliči nadobúdajú motiváciu zúčastniť sa volieb, alebo čo ich vedie k ich odignorovaniu. Nepopierali však závery Kolumbijskej univerzity, ktoré akcentovali na vplyv sociálnych skupín v politickom rozhodovaní. Náhle zmeny v politickom správaní voličov vysvetľuje Harropov a Millerov model, zložený z troch základných bodov (Lysina, 2012):

- ▶ vnímanie kandidáta očami voliča – dôležitú rolu tu zohrávajú sympatie voči lídrovi politickej strany,
- ▶ vnímanie politiky a z toho prameniace postoje – volič dokáže meniť svoje postoje a názory, ak volebný program strany, ku ktorej inklinuje nie je v súlade s jeho predstavou,
- ▶ vnímanie skupinových výhod – z dôvodu obavy, že politická strana, s ktorou sa volič identifikuje nebude mať dostatočne efektívny vplyv na skupinu ktorej je členom, (napr. obchodné asociácie) volič zmení svoj politický postoj.

Sociálno-psychologický prístup sa na voliča nepozerala len ako na člena istej sociálnej skupiny, ale ako na nezávislú a samostatne sa rozhodujúcu bytosť, ktorú vo svojom voličskom správaní ovplyvňuje množstvo faktorov. Najznámejším dielom kolektívu michiganských autorov bolo *The American Voter*, v ktorom vysvetľujú voličské správanie pomocou skonštruovaného modelu v podobe kauzálneho lievika. Podstatou modelu je čo najjednoduchšie vysvetliť proces rozhodovanie vo voľbách, prostredníctvom kauzality primárnych faktorov. Základné východisko predstavujú sociálno-ekonomické faktory vplyvajúce na celú spoločenskú štruktúru a taktiež historický aspekt, ktorý determinuje politický systém. Na základe sociálno-ekonomických faktorov voliči nadobúdajú hodnotové orientácie a príslušnosť k skupine. Následne skupinová lojalita a hodnoty občanov determinujú voličské správanie, ktoré je podmienené predovšetkým

príslušnosťou, resp. inklináciou k politickej strane. Na modifikáciu politického správania voličov má v nemalej miere vplyv aj fungovanie poslednej vlády, pôsobenie masmédií, charakter kampane a vplyv blízkej sociálnej skupiny.

Ďalším záverom, ku ktorým dospeli odborníci z Michiganskej univerzity bolo tvrdenie, že vplyv sociálnej príslušnosti na politické rozhodovanie voliča postupne klesá. Volebné správanie človeka sa mení aj podľa aktuálnej spoločenskej a ekonomickej situácie. Výraznejším stimulátorom voličského správania sa stáva samotný región, v ktorom voliči žijú.

Tretiu skupinu empirických výskumov prezentuje ekonomická teória demokracie, zameriavajúca sa na racionálnu voľbu. K významným priekopníkmi teórie racionálnej voľby, ktorej rodiskom sa v štyridsiatych rokoch stala západná Amerika, patrili napr. Downs, Olson, Buchanan, Riker, Fiorina a pod. Downs sa problematike racionálnej voľby venoval v diele *An Economic Theory of Democracy*, kde politickú sféru prirovnáva k trhu a voliča ku konzumentovi, ktorý „bude porovnávať produkty v podmienkach nákladov a kvalít a uskutoční nákup tých tovarov, ktoré sa mu ekonomicky zdajú najrozumnejšie kúpiť“ (Lysina, 2012, s. 155). Teória racionálnej voľby operuje s hlavnými pojmami ako je neúčast a ignorancia. Racionalita politického správania spočíva v tom, že volič sa rozhoduje medzi ponúkanými možnosťami na základe egoistického princípu tak, aby dosiahol maximálne uspokojenie (Ondria, 2010). Účast na voľbách je žiaduca len vtedy, ak korešponduje s nízkymi nákladmi (čas, financie), ktoré musí volič vynaložiť. Kvantitatívny ukazovateľ, ktorý vypovedá o množstve voličov na rozhodovacom procese môže mať odradzujúci účinok a volič si jednoducho uvedomí, že jeho hlas nič nezmení. K voľbám tak zaujme racionálny postoj a účast odignoruje, pretože po prehodnotení konečného výsledky by samotnou účasťou viac stratil, ako získal. A. Downs vo svojom diele opisuje racionalitu politických strán a voličov (Kováčová, N., 2014). Každá politická strana koná racionálne, pretože v predvolebnom období dokáže takticky prispôbovať svoj volebný program za účelom dosiahnuť čo

najvyšší počet preferenčných hlasov. Správanie voliča je racionálne v tom, že inklinuje k tej politickej strane, ktorá mu dokáže čo najviac nasľubovať a z ktorej víťazstva môže mať sám úžitok. Politické strany a voliči svojim správaním sledujú naplnenie egoistického cieľa. Podľa Downsa „*neúčast' nepostihuje nezaujatých, pretože demokratické procesy fungujú aj bez nich a strany sa o nich budú stále zaujímať, pretože môžu voliť nabudúce*“ (Píša, 2010, s. 155). Racionálne zmýšľajúci a konajúci volič musí byť schopný zorientovať sa v ponuke možností a vždy sa vedieť rozhodnúť. Model racionality predpokladá informovaného voliča, ktorý je schopný triediť preferencie.

V komparácii s už spomenutými dvomi prístupmi môžeme vo všeobecnosti konštatovať, že podstatou teórie racionálnej voľby bolo odôvodniť zmysel účasti vo voľbách, čo sa sociologickému a sociálno-psychologickému prístupu nepodarilo.

Lipsetova a Rokkanova koncepcia štiepných línií nepatrí k trom hlavným školám, ktoré sa zaoberajú voličským správaním, no napriek tomu považujeme za potrebné tento prístup v stručnosti priblížiť. Teória štiepení prepája sociálnu štruktúru s kreovaním straníckych subjektov a s politickým správaním voličov. V súlade s koncepciou je podstata vzniku politických strán založená na relevantných sociálnych štiepeniach. Tieto štiepenia ďalej podmieňujú aj väzby medzi politickou stranou a voličom. Problematike štiepenie sa venovali napr. Evans, Lane a Ersson (Gyárfášová, Bútorová, 2010). Vo voličskom správaní teória štiepení akcentuje na to, že výrazný vplyv na rozhodnutie vo voľbách zohráva sociálna príslušnosť voliča. Za priekopníkov prístupu možno považovať Lipseta a Rokkana, ktorí prepojili sociálnu štruktúru s formátom politických strán, správaním voličov a samotnou analýzou. Autori sa domnievajú, že v povojnovej západnej Európe vzorce politického správania sa voličov do značnej miery závisia od procesov demokratizácie a kreovania štátov, ktorých dôsledkom bol vznik kontrastných skupín. Pluralitná spoločnosť predikuje vznik rôznych spoločenských skupín a segmentov. Každá skupina je svojim spôsobom špecifická, má svoje potreby a požiadavky, ktoré sa od skupiny k skupine líšia. V okamihu, keď

dôjde k stretu triednych záujmov dochádza k vzniku konfliktu. V dôsledku národnej a priemyselnej revolúcie vznikli štyri základné štiepenia (Kubát, Cabada, 2002):

- centrum vs. periféria
- štát vs. cirkev
- mesto vs. vidiek
- vlastníci vs. robotníci

V tejto súvislosti je však potrebné poznamenať, že klasická teória so štyrmi hlavnými štiepeniami sa vzťahuje na povojnové západné spoločnosti, a preto ju nemožno aplikovať na postmodernú spoločnosť od druhej polovice 20. storočia. Poslaním tejto časti bolo upriamiť pozornosť na hlavné teórie voličského správania, vysvetliť ich charakteristické črty, ktoré majú byť nápomocné k nami analyzovaným komunálnym voľbám 2018.

3.2 Determinanty klesajúcej participácie vo voľbách

Politicky aktívne občianstvo predstavuje garanciu demokratického napredovania a je predpokladom kontinuity rozvoja moderného demokratického štátu. Aktívna societa, ktorá participuje na veciach verejných dokáže upozorniť na existujúce problémy, identifikovať ich, navrhnúť sled opatrení na ich elimináciu, implementovať návrhy do praxe a pod., čím dochádza k modifikácii existujúceho status quo. Tým, že sa občania podieľajú na správe vecí verejných upriamujú pozornosť na svoje potreby a záujmy, ktoré je potrebné z pohľadu verejnej politiky legitimizovať. Tak ako je právom občanom zaujať aktívny postoj k spoločensko-politickým záležitostiam, či už napr. v podobe účasti na voľbách, referendách, predvolebných kampaniach, štrajkoch, protestoch a pod. je ich rovnakým právom zaujať aj pasívny postoj v podobe odignorovania daných aktivít. Z pohľadu participačnej teórie demokracie predstavuje politický nezáujem občanov hrozbu pre samotnú demokraciu, keďže dochádza k narušeniu a nenaplneniu jej základných princípov. No

niektorí sa domnievajú, že vzhľadom na nepriaznivú politickú situáciu, ktorá je viditeľná v podobe sklamaní z nenaplnených sľubov čo následne stimuluje frustráciu voličov, je pasívny postoj jediným zreteľným signálom pre potrebnú revitalizáciu zastupiteľskej demokracie. Tento fakt okrem iného vyvoláva aj riziko presadenia extrémistických skupín, ktoré sa pri nízkej miere participácie môžu dostať legitímnym spôsobom k moci.

Koncepcia demokracie býva často stotožňovaná s existenciou občianskej spoločnosti.

„Občianska spoločnosť pomenúva oblasť dobrovoľného konania na báze spoločných, záujmov, cieľov a hodnôt. V teórii sa jej inštitucionálne formy líšia od štátu, rodiny a trhu, hoci v praxi sú hranice medzi štátom, občianskou spoločnosťou, rodinou a trhom často zložité, nejasné a prekračované“ (Višňovský, 2010, s. 61).

Táto spoločnosť, však nemusí vykazovať len demokratický charakter. Ehrenberg poukazuje na prítomnosť organizácií, inštitúcií, skupín, ktoré tvoria základnú bázu spoločnosti, pričom môžu zastávať hodnoty stojace proti demokratickým ideám. Charakter takto organizovanej spoločnosti je potrebné skúmať a analyzovať do akej miery majú nedemokratické inštitúcie vplyv na spoločensko-politickú scénu, či predstavujú reálne riziko, prípadné právne ošetrovanie ich činnosti.

V súčasnosti sa čoraz viac dostáva do popredia termín kríza demokracie, ktorá je spätá s upadajúcou participáciou občanov v politickej sfére. Participácia je hybnou silou rozvoja demokratickej spoločnosti a je dôležitým protikorupčným nástrojom. „*V občianskej participácii je inkorporovaná myšlienka aktívnej účasti občanov exponujúcich sa v záujme o produkciu kvalitnejších a transparentnejších rozhodnutí*“ (Kováčová, S., 2011, s. 52). Pokles občianskej participácie súvisí okrem iného aj s vnímaním samotného pojmu demokracie a politiky. Občania si vo väčšej miere demokraciu vysvetľujú ako osobnú slobodu a možnosť voľby, uznanie sociálnych práv a slušnú životnú úroveň. Iba menšia časť verejnosti chápe demokraciu ako spravodlivosť a rovnosť pred zákonom a slobodnú účasť občanov na

verejnom dianí. Pojem politika podlieha zo strany občanov skôr kritike. Nedôvera voči politikom, ich egoistický záujem a nízka morálka predstavujú škodlivý faktor pre rozvoj liberálnej demokracie, pretože znižujú ochotu občanov participovať vo verejnej sfére.

„Zo všeobecného hľadiska je viac než žiaduce zvyšovať povedomie občanov o opodstatnenosti fungovania lokálnych orgánov a upevňovať väzby nielen medzi predstaviteľmi miestnych orgánov navzájom, ale predovšetkým vo vzťahu k občanom a tým posilňovať vzájomnú dôveru, nakoľko interakčné vzťahy poznačené nedôverou podlamujú demokratické spravovanie a sú predpokladom dysfunkcie systému“ (Kováčová, S. 2016, s.72–73).

Zástanca a obdivovateľ americkej demokracie Tocqueville, dospel k názorom, že participačné aktivity je efektívnejšie realizovať v rámci miestnej komunity, na rozdiel od celoštátnej úrovne (Plichtová a kol., 2010). Tento argument logicky zakladá na faktoch, zdôrazňujúc, že societa v rámci nižšej úrovne pozná svoje záujmy a potreby lepšie ako vládnuca reprezentatívna skupina na celoštátnej úrovni. Taktiež ich spája historická tradícia a na základe menšieho počtu obyvateľstva, alebo menšej skupiny je ľahšie dospieť ku konsenzu. Výsledkom aplikácie Tocquevillovej myšlienky na súčasný systém je tvrdenie, že korene kvalitného a efektívneho fungovania celoštátnej úrovne sa rodia na úrovni samosprávy. V dôsledku decentralizačného mechanizmu, uplatňovania princípu subsidiarity sa začali vo väčšom rozsahu rozvíjať participačné činnosti. Základný priestor k formulovaniu, implementovaniu rozhodnutí predstavuje úroveň obcí a miest, kde majú občania v najväčšom rozsahu možnosť rozhodovať o záležitostiach, ktoré sa ich v plnej miere dotýkajú.

Na podporu participácie, deliberácie a rozvoja občianskej spoločnosti bola vládou SR prijatá „*Koncepcia rozvoja občianskej spoločnosti na Slovensku*“, schválená Uznesením vlády Slovenskej republiky č. 68 dňa 22. februára 2012. Dokument je zameraný na zhodnotenie stavu občianskej spoločnosti a spolupráce štátu a MNO. Slovenská republika sa v septembri 2011 stala členom iniciatívy „*Partnerstvo pre otvorené vládnutie*“, ktorého hlavným cieľom je podporovanie otvorenosti

vládnutia a participácia občanov. „Partnerstvo“ združuje 65 členských krajín.

Medzi primárne princípy otvoreného vládnutia patrí:

- ▶ transparentnosť,
- ▶ občianska participácia,
- ▶ zodpovednosť,
- ▶ otvorenosť prostredníctvom nových technológií.

Najčastejším prejavom politickej participácie je účasť občanov na voľbách. „*Voľby sú podľa Lipseta základným mechanizmom konsenzu v demokratickej spoločnosti*“ (Píša, 2010, s.154). V podmienkach SR ide o dobrovoľnú participáciu, kedy voliča k účasti na rozhodovaní procese nemožno donútiť. Tak, ako je právom voliča vyjadriť jeho aktívny postoj k voľbám v podobe odovzdania voličského hlasu, alebo v podobe kandidatúry, je jeho právom taktiež samotný volebný akt odignorovať. Rozhodnutie zúčastniť sa volebného procesu je individuálnou záležitosťou každého jednotlivca a voličská účasť ako taká je agregovaný jav. Pre správne pochopenie volebnej účasti je potrebné analyzovať nielen jej dopady na výsledok volieb, ale aj akým spôsobom a čím je ovplyvňované rozhodnutie voličov zúčastniť sa procesu rozhodovania, alebo na volebnom akte neparticipovať. Podľa M. Franklina je v prípade participácie dôležitá sieť informačných tokov prinášajúcich vedomosti o volených inštitúciách a predovšetkým „*znalosť štruktúry populácie v danej zemi a ich zmien*“ (Klingemann, 2006, s. 56). Typickým príkladom vysvetlenia voličskej účasti sa stal Plutzerov habitual voter model (model typického voliča). Volič si vytvára vzťah k volebnému aktu nadobudnutím pasívneho volebného práva. Ak však svoju možnosť voľby nevyužije hneď v prvých voľbách, pravdepodobne sa druhých volieb už nezúčastní. Nízka volebná účasť vypovedá o určitej kríze demokracie, kedy je potrebné odhaľovať a následne odstraňovať faktory, ktoré prispievajú k demokraticky nepriaznivému trendu.

Zástancovia žiaducej participácie, ako napr. R. J. Dalton, R. A. Dahl, E. Durkheim, A. Tocqueville vyzdvihujú dôležitosť voličskej účasti, pretože tá prispieva k väčšej miere demokracie. Čím viac

občanov prejavuje záujem o verejné dianie a participuje na rozhodovacích procesoch, tým viac možno dosiahnuť želaný stav spoločnosti, ktorým je spokojnosť občanov spojená so spoločensko-politickým napredovaním. Účasť, ako kľúčový pojem politickej participácie je priam žiaduca a potrebná v demokratických spoločnostiach, ktoré akcentujú na primárnu myšlienku, že moc pochádza od občana. Kontrastné názory predstavujú zástancovia nežiaducej participácie ako napr. A. Downs, J. A. Schumpeter, M. Weber a iní, ktorých možno označiť za prívržencov elitárstva. Predstavitelia sa stotožňujú s názorom, že participácia občanov v politickej sfére môže mať negatívne dopady na celú spoločnosť. Rozhodnutia by tak mali byť výlučne v rukách politických aktérov, ktorých si občania zvolili za svojich právoplatných zástupcov vo volebnom procese. Politická aktivita občanov je tak limitovaná len na výber politických kandidátov. V tomto bode participácia občanov aj končí.

Na nízku účasť občanov vo voľbách sa niektorí politológovia nepozerajú ako na problém, ale práve naopak, ako na pozitívny jav, spoločensky žiadaný. R. Hardin a W. H. M. Jones nepovažujú politickú apatiu za negatívny fenomén, ale vnímajú ju za skryté vyjadrenie spokojnosti voličov s existujúcim stavom, kedy ich ambíciou nie je zmena súčasného stavu (Dančišin, 2012). Sympatizantom nízkej volebnej účasti bol aj M. Rosem, pretože v tomto prípade:

„sa zvyšuje váha hlasu informovaných občanov, ktorí sa zaoberajú politickým dianím a skúmajú aktivity politických elít i ich programy. V takomto prípade nízka volebná účasť nemôže byť považovaná za problematickú“ (Dančišin, 2012, s. 2).

O nízkej volebnej účasti vypovedajú aj závery E. Shearerovej a J. Doppelta, ktorí vo svojich analýzach voličského správania ako hlavný dôvod politickej neparticipácie občanov uvádzajú občiansku nevedomosť. Ak volič nedisponuje dostatočným množstvom informácií o volebnej problematike, politických stranách, či lídroch, z obavy, že jeho hlas by mohol prispieť k zhoršeniu spoločenskej situácie, volebný akt odignoruje. Významnými v oblasti problematiky účasti sú aj prínosy školy racionálnej voľby. Tým, že si volič uvedomí,

že jeho hlas pri vysokej účasti nebude rozhodujúci a výsledky volieb tak zásadným spôsobom neovplyvní, zaujme racionálny postoj k voľbám a nezúčastní sa ich. V prípade rozhodnutia zúčastniť sa na voľbách, musí volič počítať s určitými nákladmi, ktoré sa však pri vysokej voličskej účasti nepremenia do zisku a keďže hlas jedného voliča nie je rozhodujúci, volič svojou účasťou viac stratí, ako získa.

Riešenie otázok a problematík vzťahujúcich sa na voličské správanie patrilo od svojho počiatku medzi popredné intelektuálne výzvy.

Za právo voliť a slobodne si vybrať svojich zástupcov po dlhé roky bojovali naši predkovia, a preto by ich snaha nemala vyjsť nazmar a našou morálnou povinnosťou by mala byť účasť na voľbách akéhokoľvek typu. Participáciou v komunálnych voľbách dáva volič najavo, že mu nie je ľahostajné to, čo sa okolo neho deje. Voľby predstavujú prostriedok, ktorým možno zasiahnuť do spôsobu riadenia mesta, alebo obce, keďže primátor, alebo starosta rozhodujú o veciach, ktoré majú vplyv na občanov. Podporou konkrétnych kandidátov a ich filozofie volič upozorňuje, že politici si nemôžu robiť čo chcú a že sú za svoje rozhodnutia, spravovanie majetku a správanie zodpovední občanom. Aktívny občan s názorom a vôľou prejaví ho je obávaným súperom pre všetkých nepoctivých hráčov. V prípade, ak volič zaujme k voľbám odmietavý prístup, dovolí rozhodnúť o svojej budúcnosti iným. Neúčasťou vo voľbách by sa občan mal vzdať kritiky smerovania komunálnej politiky daného volebného obdobia, keďže žiadnym spôsobom k jej rozvoju a riešeniu neprispel. Svojím hlasom môže volič rozhodnúť o tom, či zmeny, ktoré sa udiali v poslednom volebnom období v jeho meste, alebo obci majú, alebo nemajú kontinuálne pokračovať. Keďže občan napr. v rámci života v meste, resp. obci podlieha aj istému daňovému zaťaženiu, volebnou účasťou môže nepriamo rozhodnúť, ako sa bude s daňami narábať. Vo voľbách do orgánov samosprávy sa nemôže stať, že kandidáti s najvyššou podporou nebudú participovať na riadení miest a obcí, pretože žiadny hlas sa nestratí. Je potrebné si uvedomiť, že len tých pár minút, ktoré volič venuje participácii na voľbách rozhodnú o viac ako o dvoch miliónoch minútach jeho ďalšieho života.

Prvé slobodné komunálne voľby v podmienkach SR sa uskutočnili v roku 1990, kedy volebná účasť dosahovala takmer 64 %. Doposiaľ však nebola prekonaná. Vysoké percento voličskej participácie možno odôvodniť práve akcentom na slovo „prvá“ slobodná voľba, pretože dovtedy občania skúsenosť s rozhodovaním o členoch zastupiteľstiev, primátoroch a starostoch nemali. Intenzita občianskeho záujmu bola začiatkom 90-tych rokov veľmi citel'ná, čo sa prejavilo aj v iných typoch volieb vysokou volebnou účasťou. Pod daný fakt sa do istej miery podpísala aj skúsenosť s minulým režimom, ktorý bránil participačným tendenciám a slobode rozhodovania. Postupne však ale voličský záujem (nielen aktívny, ale aj pasívny v zmysle volebnej účasti) klesal, čo je viditeľné aj na komunálnej úrovni. Volebná účasť má kontinuálne klesajúcu úroveň obzvlášť vo veľkých mestách ako napr. Bratislava, Banská Bystrica, Košice, kde menej ako polovica oprávnených voličov prejavuje záujem o veci verejné. Ak sa zameriame na pasívne možnosti, teda ľudí ktorí chcú byť volení do samosprávnych orgánov, ich záujem vo väčšine miest upadá. Ako príklad môžeme uviesť napr. mesto Zvolen. V roku 2014 ašpirovalo na funkciu poslanca mestského zastupiteľstva vo Zvolene 109 kandidátov, kým v poslednom volebnom období v roku 2018 to bolo už len 98. V susednej Banskej Bystrici bola situácia obdobná, keďže v roku 2014 sa uchádzalo o funkciu mestských poslancov 225 uchádzačov a o štyri roky neskôr počet klesol na 117. V Banskej Bystrici sa v roku 2018 potvrdil fenomén klesajúceho pasívneho volebného práva aj v prípade kandidátov na primátorov. Daný argument možno potvrdiť tým, že kým v roku 2014 sa o post primátora mesta uchádzalo 14 kandidátov, v sledovanom roku ich bolo už o desať menej. Opačná situácia nastala v meste Zvolen, kedy sa v aktuálnom volebnom období 2018 o primátorské kreslo v novembrových voľbách uchádzali piati kandidáti v kontraste s predchádzajúcim volebným obdobím, kedy v centre politického boja boli len traja kandidáti. Za jeden z hlavných determinantov, ktoré majú vplyv na využívanie pasívneho volebného práva v komunálnych voľbách a predstavujú bariéru politickej participácie možno považovať nárast počtu podpisov pre nezávislých a slabé finančné ohodnotenie.

Podmienkou pre nezávislého kandidáta je vyzbieranie stanoveného počtu podpisov, ktorý sa z predchádzajúceho volebného obdobia 2014, (ak sa zameriame na mestá Zvolen, Banskú Bystricu, ktoré spadajú do kategórie počtu obyvateľov od 20 001 do 100 000) zvýšil zo 400 na 500. Práve tento počet môže v počiatočnom štádiu odradiť uchádzačov od kandidatúry (Klus, 2018). Ďalej finančné odmeny sú v prípade členov poslaneckého zastupiteľstva poddimenzované a nepredstavujú tak žiadnu výraznú motiváciu.

Okrem viditeľného klesajúceho fenoménu pasívneho volebného práva sa čoraz častejšie stretávame s voličskou ľahostajnosťou voči volebnému aktu. Existuje niekoľko faktorov, ktoré vo všeobecnosti prispievajú k nezáujmu voličov o komunálne voľby:

- ▶ *Absencia informovanosti* – častokrát občania nedisponujú informáciami, aké kompetencie má samotná samospráva a prečo je dôležité participovať vo voľbách. Z prieskumu, ktorý na vzorke 1009 respondentov v čase od 10. do 13. mája 2018 realizovala agentúra 2muse vyplynulo, že tretina opýtaných nemá k dispozícii dostatok informácií. Za primárny dôvod uviedlo 42 % respondentov slabú informovanosť zo strany samosprávy a ďalších 12 % považuje poskytnuté údaje často za už neaktuálne. Tretím najčastejším dôvodom bola nedostatočná informovanosť na miestnej webstránke, alebo na sociálnej sieti Facebook. Z obsahového hľadiska by občania najviac ocenili informácie týkajúce sa prerozdelenia finančných zdrojov, zverejňovanie vízií a smerovania samosprávy, plány rekonštrukčných a stavebných činností, plány akcií a podujatí, či aké sú činnosti a kompetencie jednotlivých úradov, čo im z informačného hľadiska najviac chýba. Výsledky prieskumu boli ale vo všeobecnosti optimistické, pretože zaznamenali, že až 91 % Slovákov sa o dianie vo svojom meste či obci, v ktorej žijú, zaujíma (Výsledky prieskumu hovoria..., 2018).

Komunálne voľby sú nielen z organizačného, ale aj informačného hľadiska najzložitejšie, pretože ucelená informačná brožúra, ktorá by zahŕňala mená všetkých kandidátov ašpirujúcich

na funkciu poslancov, starostov, primátorov neexistuje. Voliči si tak musia tieto informácie dohľadať sami, čo môže v konečnom dôsledku viesť k ich voličskému nezájmu.

- ▶ *Znechutenie z politickej situácie* – strata dôvery občanov v politikov nie je ničím neobvyklým. Nesplnenie politických sľubov, politické kauzy, alebo korupčné škandály prehlbujú mieru nedôvery, čoho dôsledkom je pasivita voličov voči politickému daniu. V súčasnosti sa do popredia dostávajú v komunálnych voľbách nezávislí kandidáti, ktorí sa priamo neviažu na žiadnu politickú stranu a tým sú oslobodení od hodnotenia politických krokov danej strany a rôznych káuz. Práve skupina nezávislých voličov bola v predchádzajúcich komunálnych voľbách v roku 2014 víťaznou.
- ▶ *Presadzovanie názoru „môj hlas nič nezmení“* – ak by si každý volič povedal, prečo mám ísť k voľbám, veď rozhodne niekto iný, potom by ale musela nasledovať otázka napr. „Ako by bola komunálna politika riadená? Kto by rozhodoval?“
- ▶ *Jeden kandidát (na primátora/starostu)* – môže pre volebnú účasť znamenať aj negatívum, keďže víťaz je jasný a voliči necítia konkurenčný boj.²¹
- ▶ *Fenómén nezávislých kandidátov* – v mestách je predvolebný boj skôr personalizovaný na osoby kandidátov na primátora, ktorí už vo veľkej miere vystupujú ako nezávislí. V mnohých prípadoch ide tak o nečitateľné osoby, bez poznania ich osobnej histórie a teda aj nemožnosť predikovať ich budúce činy. Aj tento uvedený faktor môže mať vplyv na volebnú účasť.
- ▶ *Volebná vyčerpanosť* – v prípade častých volieb môže volič stratiť záujem o volebné akty. Istým riešením by v tomto kontexte mohlo byť aj zlúčenie niektorých typov volieb, resp. rozhodovacích aktov, tak aby na voliča nebol daný prílišný časový nátlak.

²¹ V komunálnych voľbách 2018 bol až v 700 obciach a mestách len jeden kandidát na starostu/primátora.

„Niektorí voliči si zhodnotia, ktoré voľby majú pre ich život väčší vplyv a na základe toho si určia, ktorých volieb sa zúčastnia a ktoré sú z hľadiska úžitku pre nich irelevantné“ (Cevárová, 2018, s. 23).

- Podmienka voľby v meste trvalého bydliska pri komunálnych voľbách, pobyt v zahraničí – pri komunálnych voľbách na rozdiel od volieb do NR SR, alebo prezidentských volieb nie je možné vybaviť si volebný preukaz a tak hlasovať z iného miesta ako trvalého bydliska.
- Pobyt v zahraničí – percentuálny výsledok volebnej účasti sa do značnej miery znižuje o občanov nachádzajúcich sa vo volebný deň v zahraničí. Zatiaľ však v iných ako v parlamentných voľbách v podmienkach SR nie je možné voliť zo zahraničia. Podľa iniciatívy Srdcom doma pritom rozšírenie voľby zo zahraničia aj v prípade prezidentských volieb, volieb do európskeho parlamentu či do samospráv podporuje aktuálne 76 poslancov NR SR. Petíciu iniciatívy do dňa 16. 9. 2018 osobne podpísalo 830 ľudí, 2390 sa pripojilo online (Štát nechce rozšíriť..., 2018). Kladne sa k návrhu vyjadrujú predovšetkým strany SaS, OĽaNO, Sme rodina a ĽSNS. Tlačový odbor MV SR v septembri 2018 informoval, že v súčasnosti nepripravuje a ani neplánuje novelu zákona, ktorá by umožnila Slovákom voliť zo zahraničia pri iných ako parlamentných voľbách (Možnosti voľby zo..., 2018). Politická strana Most-Híd odmieta komunálne a regionálne voľby zo zahraničia, východisko vidí v hlasovaní prostredníctvom internetu. Strana Sme rodina sa vyjadrila:

„že súhlasí, aby mali pri voľbe prezidenta slovenskí občania analogické možnosti voľby ako pri parlamentných voľbách. K ostatným možnostiam sa nevyjadrila. S rozšírením možností pre Slovákov žijúcich v zahraničí a zjednodušením voľby zo zahraničia súhlasí aj ĽSNS. Za stranu sa vyjadril poslanec NR SR Milan Uhrík“ (Štát nechce rozšíriť..., 2018).

Ako už bolo v predchádzajúcej kapitole zmienené, v súčasnosti sa v komunálnej politike otvárajú otázky viažuce sa na voľbu primátora a starostu. Napr. v ČR sa uplatňuje mechanizmus, kde primátor

nie je volený priamo, ale zastupiteľstvom, z čoho vyplýva aj vyššia miera udržateľnosti. V tejto súvislosti sa nám nastoľuje otázka, či je správne, že v podmienkach SR máme tzv. silného primátora a starostu, ktorí sú volení priamo občanmi. Náš model môže naraziť na istý problém, ktorým je názorová diferentnosť poslancov mestského zastupiteľstva a samotného primátora, čo je v politickej sfére kontraproductívne. Primátor a starosta v podmienkach SR má silnejší mandát v komparácii s ČR a proces ich odvolania je u nás zložitejší. V ČR je starosta kvázi rukojemníkom zastupiteľstva a je ľahko odvolateľný. R. Fico sa v tejto súvislosti vyjadril názor, že si vie predstaviť istú modifikáciu volebného systému, ktorá by sa približovala ČR, naopak kontrastný názor vyjadrili zástupcovia strany SaS, v rámci ktorej napr. Galko považuje volebnú zmenu za istý krok späť. Dovolíme si konštatovať, že v našich podmienkach je istou motíváciou participovať na voľbách aj možnosť voliť si vedúcich zástupcov svojich miest a obcí priamo. Na politickej scéne sa tak objavila výmena názorov, kedy práve ČR hovorí o osvojení si nášho modelu a naopak slovenská politická scéna načrtla otázky možnej zmeny voľby starostov a primátorov podľa vzoru susednej ČR.

Na záver možno konštatovať, že z teoretického aspektu sme upozornili na dôležitosť participácie vo voľbách a poukázali sme na to, že voličskú účasť determinujú príliš časté voľby, miera informovanosti voliča, znechutenie z politickej situácie, presvedčenie, že môj hlas nič nezmení, alebo nemožnosť hlasovať inde, ako v mieste trvalého bydliska. Predpokladáme, že k vyššej voličskej účasti by prispeli modernejšie spôsoby voľby ako napr. hlasovanie prostredníctvom internetu, alebo hlasovanie poštou. Hoci sa tieto otázky na slovenskej politickej scéne už objavili, no v konečnom dôsledku ich presadeniu chýbala politická vôľa, a preto je potrebné im naďalej venovať pozornosť, analyzovať ich plusy, prípadné riziká a hrozby a snažiť sa dospieť ku konsenzu.

Analýza výsledkov volieb do orgánov samosprávy obcí 2018 a ich špecifiká

Primárna pozornosť je v tejto časti venovaná analýze komunálnych volieb, ktoré sa v podmienkach SR konali v novembri 2018 s dôrazom na špecifiká a novinky týchto volieb. Vzhľadom na celospoločenskú klímu sa v napätí očakávalo, aká bude spätná väzba zo strany voličov voči politickým stranám a aké posolstvo voľby prinesú.

Obsahová koncepcia v prvej časti pojednáva o predvolebných prieskumoch a predvolebných kampaniach, v druhej súčasťi kapitoly kladie dôraz na predikcie voličskej účasti, postoje mladých voličov k voľbám a prechádza do analýzy volebných výsledkov, čo nás nasmeruje k záverom vypovedajúcim o posilnení trendu voličského správania v zmysle narastajúceho fenoménu nezávislých kandidátov a naopak úpadku dôvery v politické strany, na čo v texte poukážeme. Záver druhej podkapitoly je venovaný odkazu, ktorý tieto voľby priniesli a otázky budúceho možného stranického smerovania politického systému SR. V ďalších častiach kapitoly sa detailnejšie zameriavame na konkrétne špecifiká komunálnych volieb 2018, akými sú napr. nové pravidlá financovania volebnej kampane, existencia obcí bez obligatórnych samosprávnych orgánov, ako aj narastajúca tendencia úspechu nezávislých kandidátov.

4.1 Komunálna politika v predvolebných prieskumoch a aspekty úspešnej predvolebnej kampane

Neodmysliteľnou súčasťou predvolebného obdobia sú prieskumy verejnej mienky realizujúce sa na istej štatistickej vzorke. Čoraz častejšie sa ale do popredia dáva ich výpovedná hodnota. Ak sa napr. zameriame na posledné voľby do VÚC, prieskumy verejnej mienky sa odkláňali od finálnych volebných výsledkov. Príkladom môže byť mesto Bratislava, kde sa J. Droba v prieskumoch objavoval približne na treťom až piatom mieste medzi kandidátmi na predsedu samosprávneho kraja, no volebné výsledky priniesli jeho prvenstvo. Taktiež prehra R. Rašiho v Košiciach nebola podľa prieskumov očakávanou, keďže bol favorizovaným kandidátom, no realita priniesla prekvapujúce výsledky. Rovnako sú odchýlky v predvolebných prieskumoch citeľné aj na komunálnej úrovni. Vo všeobecnosti platí, že v podmienkach SR nie je ničím neobvyklým fenomén nerozhodného voliča, ktorý môže skresľovať predvolebné prieskumy verejnej mienky a taktiež sa stretávame s voličmi, ktorí sa za svoju voľbu hanbia, preto v anketách uvedú iného kandidáta, skôr spoločensky preferovaného. Preto možno konštatovať, že prieskumy verejnej mienky len do istej miery odrážajú nálady spoločnosti a nemožno ich brať ako rozhodujúci faktor, od ktorého by sa mala odrážať naša voľba. Keďže zo zákona vyplýva zákaz zverejňovania prieskumov verejnej mienky dva týždne pred voľbami, diskutabilnou sa stáva otázka, či je takto stanovené pravidlo správne, pretože dvojtýždňová lehota je dostatočne dlhá na možné zvraty a udalosti a voliči by prípadne mohli mať ešte pred moratóriom možnosť oboznámiť sa s poslednými prieskumami. Na základe uvedeného si dovoľíme konštatovať, že občanom je týmto moratóriom bránené zistiť, aký je reálny pomer síl, čo je z hľadiska strategického rozhodovania veľmi dôležité. Voliči posledné dva týždne pred voľbami 2018 neboli oboznámení s meniacou sa fluktuáciou a premenlivosťou voličského správania. V tejto súvislosti možno hovoriť o dvoch kategóriách voličov, kedy prvý typ prezentujú rozhodní voliči, na ktorých

prieskumy verejnej mienky nemajú žiadny vplyv a sú si istí svojou voľbou bez ohľadu na preferencie kandidáta. Na strane druhej sú ale voliči, ktorým záleží na tom, aby ich hlas bol efektívne využitý a obávajú sa, že ich hlas môže prepadnúť v prípade, ak zahlasujú za kandidáta, ktorý nemá reálne šance uspieť, o čom čiastočne informujú prieskumy verejnej mienky.

Predvolebný prieskum, ktorý pre Transparency International realizovala agentúra Focus od 18. do 25. septembra na reprezentatívnej vzorke 1 015 respondentov, poukázal na deficit dôvery voličov voči komunálnym politikom. Podľa výsledkov sa len 34 % opýtaných domnieva, že starostovia, primátori a poslanci konajú vo verejnom záujme a že záujmy mesta, či obce sú nadriadené nad súkromným záujmom. S obsadzovaním primátorských kresiel a poslaneckých funkcií za účelom presadzovania vlastných záujmov kandidátov na funkčné miesta sa stotožnilo 24,4 % respondentov. Dve tretiny z nich si myslia, že na úrovni komunálnej politiky je potrebné posilniť kontrolné mechanizmy. Za výrazne nežiadúci fenomén samospráv považujú opýtaní prítomnosť korupcie a klientelizmu. V prípade 48,8 % respondentov sa korupcia spája s obsadzovaním pracovných miest. Najväčšiu nedôveru voči komunálnymi reprezentantom prejavili v prieskume občania malých miest s počtom obyvateľov od 2 000 do 5 000. Až 67,5 % z nich inklinuje k názoru, že politika je nástrojom na realizáciu vlastných cieľov a záujmov zvolených zástupcov. Z regionálneho aspektu možno hovoriť o najkrízovejšej situácii v Bratislavskom kraji, kde až 70,7 % opýtaných sú voči komunálnym reprezentantom skeptickí. V kontrastom postavení je podľa prieskumu Prešovský kraj, kde 48,4 % nedôveruje politikom. Najväčšiu nedôveru voči komunálnej politike prejavili voliči Kotlebovej politickej strany (79,8 %) a naopak, najviac svojim komunálnym zástupcom dôverujú voliči KDH (50,4 %). Hoci vo všeobecnosti respondenti považujú za najvýraznejší problém samospráv korupciu a nedôveryhodnosť politikov, s poskytovaním služieb sú spokojní. Viac než 60 % opýtaných vyjadrilo najväčšiu spokojnosť s odvozom odpadu a vodárenskými

službami. V protiklade k uvedenému, najväčší problém predstavuje kvalita ciest a zdravotná starostlivosť (Prieskum: väčšina ľudí..., 2018).

- ▶ Dňa 10. júla vstúpili kandidáti na primátorov, starostov a komunálnych poslancov do oficiálnej predvolebnej volebnej kampane, kedy bolo v Zbierke zákonov uverejnené rozhodnutie o vyhlásení komunálnych volieb. Volebné moratórium zo zákona začína plynúť 48 hodín pred volebným dňom, kedy už musí byť predvolebná kampaň ukončená. Volebnú kampaň možno definovať podľa zákona ako

„akúkoľvek činnosť politickej strany, politického hnutia, koalície politických strán a politických hnutí, kandidátov a tretích strán, za ktorú sa obvykle platí úhrada, smerujúca k propagácii ich činnosti, cieľov a programu za účelom získania volenej funkcie“ (Kandidáti na primátorov..., 2018).

Pravidlá financovanie predvolebnej kampane definuje zákon č. 181/2014 Z. z. o volebnej kampani.²² Napr. nezávislý kandidát môže na realizáciu svojej kampane vynaložiť sumu, do ktorej sa započítava aj daň z pridanej hodnoty, takto: (181/2014 Z. z. v prípade kandidátov na funkciu primátora mesta Bratislava a Košice maximálne 250 000 €,

- ▶ finančné prostriedky vynaložené na volebnú kampaň uchádzačov o post primátora mesta, alebo starostu obce alebo mestskej časti závisia od počtu obyvateľov:
 - ▷ od 60 001 do 120 000 obyvateľov maximálne 100 000 €;
 - ▷ od 30 001 do 60 000 obyvateľov maximálne 70 000 €;
 - ▷ od 16 001 do 30 000 obyvateľov maximálne 50 000 €;
 - ▷ od 10 001 do 16 000 obyvateľov maximálne 20 000 €;
 - ▷ od 5 001 do 10 000 obyvateľov maximálne 10 000 €;
 - ▷ od 2 001 do 5 000 obyvateľov maximálne 5 000 €;
 - ▷ do 2 000 obyvateľov maximálne 2 000 €.

²² Detailnejšiu analýzu zákona rozpracujeme v samostatnej podkapitole.

V prípade, ak kampaň vedie politická strana je rozsah výdavkov širší a v konečnom dôsledku môže na predvolebnú kampaň minúť maximálne 500 000 eur. Ak sa jedná o tretiu stranu, jej limit je vymedzený maximálne na 25 000 eur. Ak dôjde k porušeniu stanovených limitov, alebo pravidiel transparentnosti, uloží Ministerstvo vnútra SR nezávislému kandidátovi pokutu od 1 000 do 10 000 eur. Politickej strane hrozia sankcie vo výške od 10 000 do 100 000 eur. Finančné prostriedky, ktorými si kandidáti financujú volebnú kampaň musia byť uložené na osobitnom platobnom účte v banke, alebo pobočke zahraničnej banky a musia byť prípustné tretím stranám. Financie môžu byť na tento transparentný účet vložené len do lehoty 48 hodín pred voľbami a len prevodom z iného účtu. Zo zákona vyplýva aj povinnosť kandidáta zaistiť to, aby odvysielaná reklama, zverejnené plagáty, platená inzercia a iné spôsoby vedenia kampane zároveň obsahovali údaje o objednávateľovi a dodávateľovi. V prípade menších reklamných predmetov sa uvádzajú informácie len o objednávateľovi.

Pre účel realizácie komunálnych volieb bolo vyčlenených štátom približne 9 miliónov eur, z ktorých malo Ministerstvo vnútra SR na zabezpečenie prípravy a vykonania obecných volieb vyčlenených 7 465 708 eur (Komunálne voľby budú..., 2018). Tie sa použili

„najmä na zabezpečenie úhrady náhrady mzdy členom volebných komisií a odmien členom a zapisovateľom miestnych volebných komisií a okrskových volebných komisií, úhrady tlače hlasovacích lístkov, metodických a informačných materiálov a volebných tlačív, na zabezpečenie činnosti volebných komisií a na vybavenie volebných miestností“ (Komunálne voľby budú..., 2018).

Spracovanie volebných výsledkov je v kompetencii Štatistického úradu SR, ktorý mal pre realizáciu tohto cieľa vymedzenú sumu 1 424 750 eur. Približne 7 a pol milióna eur bolo vyčlenených na úhradu výdavkov potrebných na zaistenie ochrany verejného poriadku vo volebný deň, na prevádzku a potrebnú úpravu volebných miestností a taktiež na elektronické komunikačné spojenie volebných komisií.

Kandidáti veľkých miest využívali predovšetkým v predvolebnej kampani vonkajšiu reklamu formou billboardovej prezentácie. Billboardy predstavujú primárny nástroj získania pozornosti voliča v predvolebnom období. Na rozhodnutie voličov majú výrazný vplyv, pretože nahrádzajú osobný kontakt s voličom. Hoci sa jedná o najčastejšie využívanú formu propagácie, aj tá môže v prípade jej predimenzovania pôsobiť na voliča negatívne. To znamená, že až príliš často sa vyskytujúca podobizeň kandidáta vo verejnom priestore môže stimulovať odpudzujúci efekt. K tomuto spôsobu skôr inklinujú noví kandidáti, ktorých ambíciou je upovedomiť verejnosť o svojej osobnosti, čo však nemusí byť efektívne. Pravidlo zlatej strednej cesty je preto pre vyvolanie pozitívneho účinku v tomto zmysle žiaduce. Podľa billboardových agentúr ISPA a Arton bol v komparácii s volebným rokom 2014 záujem o billboardovú propagáciu takmer rovnaký, pričom najväčší dopyt vykazujú stále veľké mestá a naopak minimálny záujem je viditeľný v chudobnejších krajoch ako napr. v mestách Rimavská Sobota a Rožňava (Filová, 2018). Billboardová propagácia sa ako najúčinnšia forma zviditeľnenia ale javí v malých mestách a obciach, pretože vo veľkomestách môžu efektívnejšie pôsobiť hlavne miestne televízie. Štýl vedenia predvolebnej kampane vie predikovať pripravenosť kandidátov zastupovať mesto, alebo obec. Predvolebná kampaň odhalí, či je kandidát na post primátora, starostu, alebo poslanca schopný viesť kultivovaný dialóg, spájať ľudí pre dobré myšlienky, ale tiež aj do akej miery sú uchádzači zorientovaní v pomerne širokej samosprávnej problematike.

Prílišné sústredenie sa len na svoj volebný program a podávanie riešení nie je garanciou úspešnosti daného kandidáta. Samozrejme je len pozitívom, ak má kandidát skúsenosti a konkrétne vízie pre lepší život v meste alebo obci, no podľa prieskumov samotné riešenia voľby nevyhrávajú ale je to práve imidž politika. Dôležitý je dojem, charizma, spoločenské vystupovanie a spôsob presadzovania svojich cieľov. V tejto súvislosti možno uviesť známy prieskum z roku 2011, ktorého výsledky na vzorke 2 657 respondentov priniesla Univerzita Cambridge. Podľa výsledkov vo všeobecnosti

u voličov vyhrávajú dôveryhodní kandidáti, ktorí vystupujú prirodzene, stretávajú sa s obvyčajnými ľuďmi, majú zmysel pre humor, sú inteligentní a efektívni (Yankova-Dimova, 2011). Dôležité je teda to, ako politických kandidátov vnímajú bežní voliči. Súhrn faktorov napr. oblečenie kandidáta, jeho tím, spôsob verbálnej komunikácie, ochota počúvať vytvárajú ucelený obraz, ktorý je v prípade voličov rozhodujúci. Posolstvo každej predvolebnej kampane by malo byť jasne definované za účelom predísť nepochopeniu. Je potrebné brať do úvahy, že v podmienkach SR má iba takmer 17 % ľudí ukončené vysokoškolské vzdelanie. Politickí kandidáti preto musia v rozhovoroch a diskusiách rátať aj s tým, že nie každý občan im musí rozumieť. Preto je vhodné vo verbálnej komunikácii voliť jednoduché frázy, jasne pomenovávať problémy a načrtávať konkrétne riešenia, prípadne smerovať otázku do publika vztahujúcu sa na to, čo nebolo pochopené.

„Právnicki a debatéri z diskusií najčastejšie trpia syndrómom, že sa vyjadrujú neurčito (tzv. ambivalentne) – z ich názoru možno vyvodit' dva navzájom odporujúce pohľady na vec. (*pozn.: časté ‚Aj áno – aj nie‘. ‚Na jednej strane – na druhej strane‘.) Práve tento spôsob komunikácie im neľahčuje získať si porozumenie ľudí – to by sa totiž museli snažiť byť zrozumiteľní oni sami“ (Záhradník, 2018).

Správnym krokom smerujúcim k úspechu je aj vyšpecifikovanie si svojej cieľovej skupiny. Širokospektrálnosť a vágne pojmy skrývajúce sa za nejasné posolstvá majú kontraproduktívny účinok, pretože z logického hľadiska nemôžu byť riešenia kandidátov na primátorov, starostov, alebo poslancov určené všetkým a každému. Aj v tomto smere platí, že „menej je viac“. Základnou charakteristikou dobrej kampane je jej pružnosť a schopnosť reagovať na nálady voličov a taktiež schopnosť vyvolať buď pozitívnu, alebo negatívnu emóciu, resp. niečo v ľuďoch zanechať. Inovatívna kampaň za účelom oslovenia masy ľudí by mala vzhľadom na aktuálne požiadavky spoločnosti využívať okrem billboardov, novín a letákov aj webové stránky, facebook, instagram a pod. Prostredníctvom sociálnych sietí možno

v najvýraznejšej miere ovplyvňovať a oslovovať mladých prvovoličov, pretože práve tie sú pre mládež najpreferovanejším informačným kanálom. Je potrebné si uvedomiť, že voľby nie je možné vyhrať len tak a predvolebná kampaň nie je len voľnočasová aktivita vykonávaná popri práci. Dôležitý je aj priamy kontakt, stretnutia s ľuďmi, face-to-face komunikácia, kedy sa s problémami a potrebami verejnosti môžu kandidáti osobne oboznámiť. V predvolebnom období bola najsilnejšia mediálna prezentácia zameraná na krajské mestá a najviac informácií sa viazalo na hlavné mesto Bratislavu. Je potrebné ale poznamenať, že hoci je aspekt predvolebného marketingu neodmysliteľne dôležitým nástrojom posilňujúcim voličské preferencie, nie je volebný úspech priamoúmerný vynaloženým prostriedkom na kampaň a mediálnej pozornosti, ktorá bola kandidátovi venovaná. Reklama je nevyhnutnou, ale nie postačujúcou podmienkou vedúcou k víťazstvu. V rámci zhrnutia môžeme konštatovať, že dôležitými atribútmi sú nespochybniteľne obsahové náležitosti predvolebného programu, ideologické smerovanie, osobný kontakt ako aj imidž politika.

4.2 Participácia voličov v komunálnych voľbách a analýza volebných výsledkov

Vzhľadom na aktuálnu spoločenskú klímu sa v predvolebnom období objavovali predikcie volebnej účasti, ktoré ale nepresahovali 50 % hranicu. Komunálne voľby boli prvými voľbami, ktoré sa v podmienkach SR realizovali po smutnej februárovej udalosti, ktorá otriasla celou spoločnosťou a viedla k celonárodným protestom presahujúcim hranice štátu. Do popredia sa tak dostávali aj názory, že voličská účasť by mohla byť v komparácii s predchádzajúcimi voľbami (48,3 %) nie výrazne, ale predsa len vyššia a voliči by tak požiadavku zmeny hlásajúcu na protestných námestiach premenili do volebného výsledku.

„Pre demokratické spoločnosti je účasť na voľbách dôležitým prejavom kvality demokracie a volebný akt umožňuje rôznym skupinám v pluralitnej spoločnosti podporiť reprezentáciu svojich záujmov na politickej scéne“ (Világi, 2016, s. 140).

Značne diferentný je v našej tradícii rozdiel v účasti medzi mestom a vidiekom. V mestách a mestských častiach v roku 2014 na komunálnych voľbách participovalo 38,25 % oprávnených voličov a v dedinách účasť dosiahla 60,92 % (Filová, 2018). Logickým argumentom pre zdôvodnenie nižšej participácie v mestách v komparácii s vidiekom je anonymita prostredia, v zmysle nepoznania kandidátov do mestských zastupiteľstiev. Na nižšej miere voličskej účasti sa v mestách podieľa aj skupina voličov, ktorí sa prísťahovali a doposiaľ si nevybudovali pozitívny občiansky prístup. Na vidieku, vzhľadom na inú demografickú štruktúru a bližšie poznanie jednotlivých kandidátov možno predikovať vyšší záujem voličov o veci verejné než na úrovni miest. Zo všeobecne známych ukazovateľov vyplýva, že na vidieku žije prevažne staršia časť populácie, ktorá bola vychovávaná v tradičnom duchu a účasť na volebných rozhodnutiach považuje za svoju povinnosť.

Podľa sociológa Haulíka by vo všeobecnosti mohla k vyššej volebnej účasti prispieť zmena volebného systému.

„Ten je v súčasnosti postavený tak, že nie je dopredu jasné, aké zoskupenia ľudí sa v zastupiteľstve vytvoria, kto podporuje aké riešenia, kto s čím prichádza. Program každej samosprávy sa vytvára až po voľbách, keď sa vytvorí nejaké ad hoc zoskupenie. Kandidujú jednotlivci a nie je vopred jasné, čo sa podarí presadiť. Ak aj niekto volí kandidáta, o ktorom je presvedčený, že bude prínosom pre samosprávu, no potom sa už nedozvie, čo ten človek v zastupiteľstve reálne robil. Pokiaľ sa volič v tomto nebude vedieť lepšie zorientovať, účasť vyššia nebude“ (Filová, 2018).

Prvovoliči v komunálnych voľbách

Mladí voliči predstavujú skupinu, ktorá je charakteristická nízkou volebnou účasťou a veľkou mierou ovplyvniteľnosti. Na základe ich voličského správania, ktoré je premenlivé je obtiažne

predikovať, komu vo volebný deň odovzdajú svoj hlas, ak sa na voľbách rozhodnú participovať. Nestabilné voličské správanie a zmenu ich rozhodovania možno podložiť absenciou minulých skúseností, nedostatočnou orientáciou v politike, ľahkou ovplyvniteľnosťou, resp. hlasovaním podľa rodičovského vzoru.

V mesiacoch september až október 2018 bola realizovaná Národnou agentúrou Erasmus+, ktorá sídli v organizácii IUVENTA – Slovenský Inštitút mládeže a Združením miest a obcí Slovenska kampaň s názvom „Sme na ťahu.“ Hlavný akcent kampane bol daný na participáciu mládeže, prvovoličov v komunálnych voľbách. Jej konečným výstupom je publikácia s rovnomenným názvom a jej poslaním je priblížiť participačné možnosti mladých na úrovni samospráv. Politická participácia nie je v podmienkach SR povinnosťou, ale príležitosťou.

„Mestá a obce sú z hľadiska svojho postavenia a pôsobenia a tiež s prihliadnutím na svoju kompetenčnú výbavu a participačnú legislatívu minisťatmi, ktoré spravujú svoje územia. Dokonca ich môžeme vnímať ako politické, občianske, ekonomické a hospodárske jednotky“ (Sme na ťahu, 2018, s. 4).

Zo „Správy o mládeži 2018“ vyplynulo, že v rámci mládeže dominuje názor, že majú len zanedbateľný vplyv na fungovanie samospráv. Rozsah a obsahovú koncepciu participácie mladých na komunálnej úrovni komplexne vymedzuje napr. aj revidovaná Európska charta o participácii mladých ľudí na miestnom a regionálnom živote. „Charta naznačuje základné smery na uľahčenie participácie mladých ľudí na rozhodovacích procesoch o nich samotných v jednotlivých sektoroch komunálnej politiky“ (Správa o mládeži., 2018, s. 36). Dôležité postavenie v tomto kontexte majú Mládežnícke parlamenty, ktorých je podľa správy v našich mestách a obciach 45. Za účelom združovania jednotlivých mestských parlamentov bol na celonárodnej úrovni vytvorený Národný mládežnícky parlament, ktorý združuje mestské mládežnícke parlamenty a zastupuje ich potreby a záujmy na národnej úrovni. Za vyzdvihnutie stojí iniciatíva Národného mládežníckeho

parlamentu z roku 2017, ktorej ambíciou bolo zakotvenie mládežníckeho parlamentu do zákona č. 369/1990 Zb. Požiadavka ale nakoniec nebola premietnutá do legislatívneho zámeru.

Participačným aktivitám sa v rámci miestnych samospráv venuje aj významný projekt Nadácie pre deti Slovenska s názvom „Komunity priateľské k deťom a mladým ľuďom.“ Cieľom projektu je tvorba komunít, ktoré sa zameriavajú na aktuálne potreby detí a mladých ľudí, zisťovanie názorov na život v komunite a zapájanie mladých do tvorby aktivít zameraných na posilňovanie a rozvoj komunity. Projekt sa realizuje v spolupráci s odbornými partnermi Asociáciou Susan Kovalik a Jungwacht Blauring Schweiz (Švajčiarsko) (Komunity priateľské deťom, 2013). Primárnou myšlienkou je vo všeobecnosti

„budovať komunity, v ktorých budú na partnerskom princípe prepojené deti a mladí ľudia, dospelí, organizácie a inštitúcie, ktoré sa im venujú, s miestnou samosprávou“ (Správa o mládeži..., 2018, s. 36).

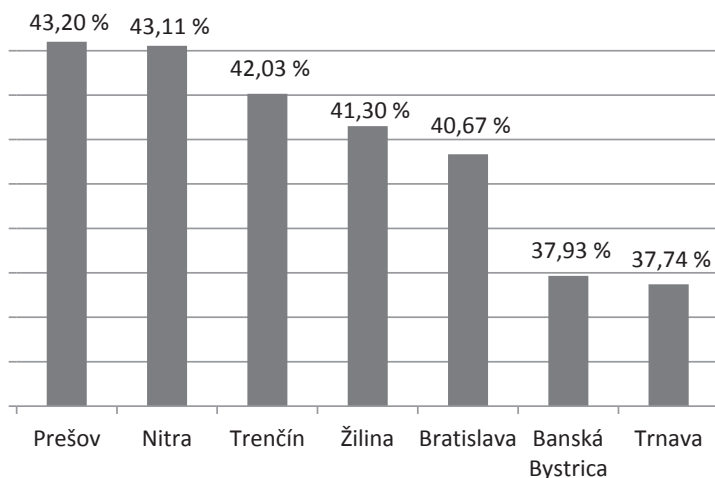
V novembrových komunálnych voľbách 2018 malo právo približne 55 tisíc prvovoličov zvoliť si svojich zástupcov, pričom v predchádzajúcich komunálnych voľbách ich bolo 28 tisíc. Počet prvovoličov, ktorí sa už iných volieb zúčastnili, ale v komunálnych voľbách 2018 mohli voliť po prvýkrát bol približne 227 tisíc, čo predstavuje 4,17 % z celkového počtu oprávnených voličov (Volit' môže v..., 2018). Skupina prvovoličov nepatrí k rozhodujúcej skupine, ktorá by výrazným spôsobom modifikovala výsledky akýchkoľvek volieb. V predvolebných predikciách volebnej účasti komunálnych volieb sa hovorilo o veľmi nízkom, ba až zanedbateľnom percentuálnom zastúpení prvovoličov, ktorí sa rozhodnú samosprávnych volieb zúčastniť.

Zhodnotenie výsledkov samosprávnych volieb a ich dopad na spoločnosť

Komunálne voľby sa konali celkovo v 2 919 mestách a obciach. Vo všeobecnosti dosiahla volebná účasť 48,67 % a v kontexte SR tak možno hovoriť o bežnej účasti, ktorá sa našim zaužívaným

ukazovateľom nevymyká. Volebné výsledky odzrkadlili potrebu verejnosti akcentujúcej na istú zmenu, ktorú už naznačili regionálne voľby v roku 2017 a možno aj naďalej očakávať, že tento trend bude pokračovať. Primárna esencia demokracie sa tak v potrebe zmeny v samosprávnych voľbách potvrdila a vyústila v generačné výmeny. Najvyššia volebná účasť bola spomedzi krajských miest zaznamenaná v meste Prešov (43,2 %) a najnižšia v Košiciach (35,7 %) (viď graf 1).

Graf 1 Volebná účasť v krajských mestách

Zdroj: *Komunálne voľby 2018: Ako dopadlo hlasovanie pre politické strany*. 2018. [cit. 12. 10. 2018]. aktuality.sk. [online]. Dostupné z <https://www.aktuality.sk/clanok/640388/komunalne-volby-2018-ako-dopadlo-hlasovanie-pre-politicke-strany/>

V štyroch krajských mestách a to v Trnave, Trenčíne, Banskej Bystrici a Prešove kandidáti na primátora obhájili svoj poslanecký mandát. Vo všeobecnosti možno konštatovať, že veľké mestá po novembrových voľbách riadia nezávislí a pravicoví primátori. Dopyt po novom type politiky sa naplno prejavil v Bratislave, kde s 36,5 % zvíťazil Matúš Vallo. To, že si verejnosť žiadala zmenu a iný prístup k správe vecí verejných naznačili aj výsledky v Nitre, kde po 12-tich rokoch skončil Jozef Dvonč, ktorý sa opieral

o podporu Smeru a SNS. Primátorom sa tak stal mladý aktivista Marek Hattas, ktorému podporu prejavilo 42,3 % voličov a zaradil sa s Vallom a s opätovne zvoleným Bročkom v Trnave (37,7 %) k progresívnym kandidátom. Žilinu po Igorovi Chomovi s podporou Smeru, ktorý už v týchto samosprávnych voľbách nekandidoval, prebral nezávislý Peter Fiabáne (48,1 %). Košice sú na základe volebných výsledkov pod vedením pravicového kandidáta Jaroslava Polačeka, ktorého volilo 43,3 % oprávnených voličov. Opätovne svoju pozíciu potvrdila pravicová kandidátka Andrea Turčanová v meste Prešov, kde získala 45,7 %, ďalej Ján Nosko ako nezávislý s podporou Smeru a SNS v Banskej Bystrici so 75,2 % a nezávislý Richard Rybníček v Trenčíne, ktorému vyjadriť svoje sympatie 72,4% voličov (Štatistický úrad SR, 2018).

Volebný úspech tak ako v minulých voľbách zaznamenali nestranícki kandidáti čoho dôkazom je 42,47 % zvolených primátorov, alebo starostov, ktorí na funkciu ašpirovali z pozície nezávislých. Kým v roku 2014 bolo zvolených 1 104 nezávislých kandidátov, vo voľbách 2018 ich bolo 1 227. Dominancia nestraníkov vo vedúcich funkciách potvrdila viditeľný trend, ktorý predpokladáme, že bude aj naďalej prevládať v tomto type volieb, kedy je politickou stratégiou aspirantov na poslancov, starostov a primátorov prezentovať sa bez straníckej nálepky, pretože príslušnosť k politickej strane im z dôvodu slabšej dôvery občanov v politické subjekty môže skôr uškodiť. O volebnom úspechu nezávislých kandidátov možno hovoriť aj v prípade poslancov mandátov. Tí v zastupiteľstvách obsadili 7 301 miest, čo predstavuje podiel zo všetkých poslancov na Slovensku 35,36 %. Je však potrebné poznamenať, že mnohí aspiranti na funkcie vystupujú ako nezávislí len formálne. Príkladom môže byť napr. kandidát na starostu bratislavského Starého mesta M. Borguľa, ktorý krátko pred ohlásením svojej kandidatúry vystúpil z politickej strany Smer (Krbatová, 2018). V konečnom dôsledku však tento kandidát nebol úspešný čo možno odôvodniť tým, že hoci zo strany vystúpil, voliči na jeho minulé politické pôsobenie nezabudli.

Úspech vo voľbách deklarovala mimoparlamentná strana M. Beblavého „Spolu-občianska demokracia,“ ktorá hoci existuje len deväť mesiacov, presadila 300 poslancov a taktiež mimoparlamentná strana Ivana Štefunka „Progresívne Slovensko,“ ktorá spolu so stranou Beblavého podporovala M. Valla. Podľa sociologičky O. Gyárfásovej:

„tieto voľby potvrdili generačnú výmenu v slovenskej politike a nástup novej politickej generácie, ktorú tvoria mladí urbánni profesionáli. Ľudia, ktorí dokážu osloviť svojim zameraním na odbornosť a transparentnosť“ (Sociologička: M. Vallo..., 2018).

Spomedzi kandidátov politických strán sa 20,45 % starostovských kresiel podarilo obsadiť uchádzačom politickej strany Smer. Volebné výsledky tak priniesli istý pokles strane, keďže v roku 2014 si voliči vybrali 847 zástupcov kandidujúcich za sociálnych demokratov a v súčasných voľbách ich bolo 590 (viď graf 2). Išlo tak o symbolickú prehru strany, ktorá stratila svojich primátorov v krajských mestách ako napr. Košice, alebo Nitra, ktoré boli považované za bašty tejto politickej strany. Politická strana Smer stratila dovtedajšie Košice v prospech pravice, Nitru a Žilinu v prospech progresívnych nezávislých a rovnako ani v Trnave, Bratislave a v Prešove nezvítazili kandidáti tejto politickej strany (Fila, 2018). Z hľadiska budúcich prognóz popularity sociálnych demokratov na národnej úrovni je potrebné podotknúť, že Košice a Prešov možno označiť za najdôležitejšie kraje na celom Slovensku, pretože podielom na percente populácie tvoria takmer tretinu celej populácie, a preto viac menej platí, že kto vyhrá tieto kraje môže dosiahnuť veľmi dobré výsledky aj na úrovni parlamentných volieb. Politológ Pavol Baboš sa po voľbách k strate primátorov veľkých miest strany Smer vyjadril že:

„problém Smeru je, že majú staré kádre, ktoré už v mnohých voľbách zlyhali, a nevedia získavať mladé tváre a vychovávať si tak novú generáciu“ (Krbatová, 2018).

Svoj post jedine opätovne obhájil Ján Nosko v Banskej Bystrici, ktorý však do politického boja vstupoval ako nezávislý, hoci

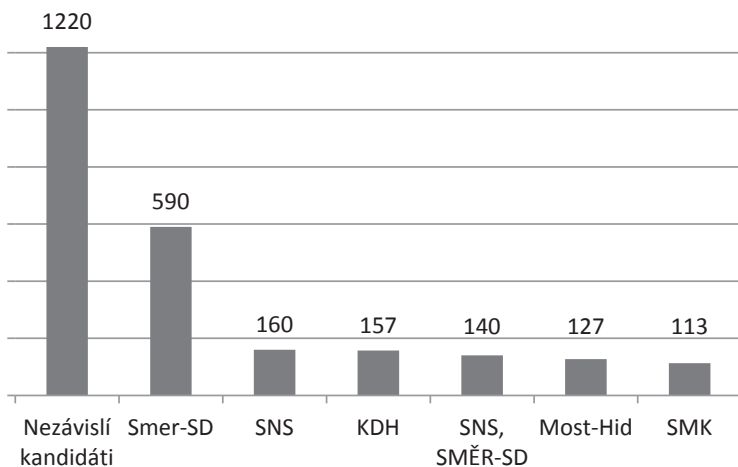
s podporou sociálnych demokratov. Do popredia sa preto dostali aj názory, že politická strana Smer v týchto voľbách pocítila značnú prehru, ktorej symbolom bola porážka primátorky mesta Humenné Jany Vaľovej.²³ V snahe analyzovať prvú časť tejto myšlienky je potrebné poukázať na to, že síce strana stratila svojich zástupcov na úrovni veľkých krajských miest a pocítila istý deficit v komparácii s rokom 2014, ale na strane druhej v počte zvolených starostov dominovala v rámci stranického spektra. Volebné výsledky rozhodli, že v mestských a obecných zastupiteľstvách má strana 3 692 poslancov. Pred-seda strany Róbert Fico rovnako ako v minuloročných regionálnych voľbách označil výsledky za úspech a zdôrazňoval, že súčasná vládna koalícia je jediná, ktorá má štandardné politické štruktúry. Zopakoval sa tak fenomén regionálnych volieb, kedy politická strana Smer v porovnaní s inými politickými stranami síce obsadila najviac poslaneckých kresiel v regionálnych zastupiteľstvách, ale na strane druhej stratila predsedov samosprávnych krajov. Politická strana Smer vo voľbách dokázala, že je silnou politickou stranou, ale nie stranou, ktorá dokáže jednoznačne vyhrávať. Podľa sociologičky O. Gyárfásovej za úpadkom sociálnych demokratov v krajských mestách možno vidieť dva dôvody, a to slabú „mobilizáciu voličov Smeru a slabé personálne kapacity strany“ (Knapko, 2018).

V komparácii s minulými samosprávnymi voľbami výrazne zosilnela strana SNS, keďže v roku 2014 jej nominanti obsadili 41 obcí a o štyri roky neskôr až 160 starostovských kresiel (6 %) a získali 1 670 poslaneckých mandátov. Predseda strany Andrej Danko skonštatoval, že strana vo voľbách dosiahla historický úspech. Posilnenie bolo citelné aj v prípade politickej strany KDH, ktorá aktuálne nie je parlamentnou politickou stranou, no napriek tomu sa jej podarilo presadiť viac ako 150 starostov (5,5%) a 2 350 poslancov v zastupiteľstvách (Minúta po minúte..., 2018). Na strane druhej je

23 Masívny mediálny tlak, antikampane, odhalené kauzy, viaceré prešľapy, netransparentné konanie samosprávy mesta, ako aj nevhodná, príliš sebavedomá až agresívna komunikácia vedenia mesta s verejnosťou prispeli k porážke J. Vaľovej.

potrebné podotknúť, že dlhodobo politická strana KDH dominovala v Trnave, ale ako ukázali výsledky, túto baštu v komunálnych voľbách 2018 stratila a jej baštou sa stalo mesto Prešov. Mimoparlamentná SMK-MKP má po novembri 2018 na samosprávnej úrovni 114 starostov a 1 248 poslancov a koaličná strana Most-Híd 127 starostov a 915 poslancov. Podľa slov Bélu Bugára bolo cieľom strany Most-Híd v komunálnych voľbách získať o 10% starostov viac v porovnaní s voľbami 2014 avšak v konečnom dôsledku strana získala o 30 % viac. Bugár tak poukázal na postupne rastúci trend strany Most-Híd (Opozícia podľa Fica..., 2018).

Graf 2 Počet zvolených starostov podľa politických strán

Zdroj: Komunálne voľby 2018: Ako dopadlo hlasovanie pre politické strany. 2018. [cit. 12.10.2018]. *aktuality.sk* [online]. Dostupné z <https://www.aktuality.sk/clanok/640388/komunalne-volby-2018-ako-dopadlo-hlasovanie-pre-politicke-strany/>

Voliči svojím rozhodnutím poukázali na potrebu zmeny, ale nie v podobe dominancie opozičných strán ako by sme sa mohli domnievať. Opozičná strana SaS, ktorá je na národnej úrovni silným odporcom politickej strany Smer získala 7 zástupcov a 110 poslancov (v komparácii s rokom 2014 samostatne o 24 % viac poslancov a 40 % viac

starostov), OĽaNO len 1 starostu a 84 komunálnych poslancov, Kotlebova politická strana presadila 3 starostov a 42 poslancov a najúspešnejšou opozičnou politickou stranou je Sme rodina s 11 zástupcami a 123 poslancami (Štatistický úrad SR, 2018). Preto nemožno ani z ďaleka konštatovať, že voľby boli jednoznačným úspechom pre opozičné strany. Príkladom môže byť aj kandidát Ján Mrva, ktorého nominovalo OĽaNO a v konečnom dôsledku skončil na 4. mieste. Problém opozičných strán (hlavne SaS, OĽaNO) do istej miery spočíva aj v absencii štruktúr a svoju pozíciu tak zo strategického hľadiska riešia zlučovaním do širších koalícií. Tento trend bol viditeľný aj na úrovni regionálnych volieb v roku 2017.

Politická strana SaS vo svojich vyjadreniach označila volebné výsledky za úspech, pretože si v komparácii s rokom 2014 polepšila, čoho dôkazom je, že v koalíciách, v ktorých bola strana členom v prípade poslancov vzrástla o 120 % a v prípade starostov o 279 %. Strane sa v rámci koalícií podarilo presadiť 53 starostov (v roku 2014 ich bolo 14) a 672 poslancov (v roku 2014 ich bolo 305) (SaS zhodnotila komunálne..., 2018).

Z pohľadu koaličných zoskupení bola najúspešnejšou SNS, Smer-SD, v rámci ktorej bolo zvolených 142 starostov. Za ňou nasledovala koalícia kopírujúca vládnu líniu (Smer-SD, SNS a Most-Híd), ktorá presadila 45 starostov a tretou najúspešnejšou bola opozičná koalícia KDĽ, OĽaNO, SaS, v rámci ktorej bolo zvolených 10 kandidátov.

K realizácii nových komunálnych volieb došlo v prípade 43 obcí v podmienkach SR a to z dôvodu rovnosti hlasov kandidátov pri voľbe starostu, alebo z nezvolenia počtu poslancov zastupiteľstva, alebo z dôvodu absencie kandidátov na funkciu starostu. Jedným dôvodom pre vypísanie nových obecných volieb bol nezáujem o volené funkcie, teda skutočnosť, že buď nikto nepodal kandidátnu listinu, alebo v prípade poslancov kandidovalo menej záujemcov ako bol potrebný počet poslancov v zastupiteľstve.

Zo štatistických výsledkov po komunálnych voľbách 2018 vyplynulo, že v obciach prišlo voliť 57,26 % voličov, v mestách a mestských

častiach ich bolo 41,62 % takže sa fenomén vyššej participačnej miery na úrovni obcí opäť potvrdil. Z pohľadu občianskej participácie prišlo najviac ľudí k voličským urnám v obci Chorváty (obvod Košice-okolie), kde svoj hlas odovzdalo 89,88 % oprávnených voličov. Vysoký záujem o voľby prejavili aj obyvatelia obce Gemerské Michalovce (obvod Rimavská Sobota), čo dokazuje účasť na úrovni 89,61%. V poradí tretou najúspešnejšou obcou z pohľadu vysokej volebnej účasti je Vyšná Boca (obvod Liptovský Mikuláš), kde o volebných výsledkoch rozhodlo 89,52 % voličov. Naopak najnižšia volebná účasť a to len 19,44 % bola evidovaná na košickom sídlisku Luník IX. O niečo viac voličov, presne 22,8 % prišlo k volebným urnám v obci Brvnište (obvod Považská Bystrica) a podobne tomu bolo v obci Jurské (obvod Kežmarok), kde volebná účasť dosiahla 22,87 % (Štatistický úrad SR, 2018).

Kvalitu demokracie možno hodnotiť aj na základe rovnosti príležitostí pre všetkých. Je všeobecne známym aspektom, že účasť žien na politickom rozhodovaní je v našich podmienkach už od roku 1989 slabá a nevyvážená. Na základe prieskumu Inštitútu pre verejné otázky z júna 2018 vyplynulo, že nedostatočné zastúpenie žien prevláda na úrovni parlamentu a vlády. Najvyváženejšie názory na otázku, ako verejnosť hodnotí zastúpenie žien v politických orgánoch sa vzťahujú na orgány miestnej samosprávy, kde 47 % opýtaných hodnotí zastúpenie žien za dostatočné a percento viac za nedostatočné (Gyarfášová, 2018). Z rodového hľadiska bolo najviac žien v komunálnych voľbách 2018 na pozíciu starostiek zvolených v Banskobystrickom kraji (27,54 %) a najmenej v Bratislavskom kraji (15,91 %), v ktorom bolo ale paradoxne zvolených najviac žien do funkcie poslankyň zastupiteľstiev (29,77 %). V obci Spišské Tomášovce zastupuje post starostu žena už 24 rokov. Až v 12 obciach z 33 v Spišskonovoveskom okrese budú po novembrových voľbách rozhodovať ženy, pričom 7 zvolených starostiek kandidovali ako nezávislé, 2 za strany SaS, OĽaNO a KDH a 2 s podporou strany SNS a 1 je kandidátkou KDH (Šimoňáková, 2018). Najmenej žien má v zastupiteľstve Prešovský kraj (20,95 %) (Štatistický úrad, SR).

4.3 K. Reifova a H. Schmittova koncepcia druhoradých volieb a problematika ich aplikovateľnosti na komunálne voľby

Podľa teórie K. Reifa a H. Schmitta, odborníkov na voličské správanie možno voľby kategorizovať na základe ich popularity do skupiny tzv. prvoradých a druhoradých volieb. Charakter druhoradých volieb popísali nemeckí politológovia po prvých voľbách do Európskeho parlamentu v roku 1979. O prvoradosti volieb rozhoduje nastavenie politického systému danej krajiny. V prípade parlamentných demokracií máme na mysli voľby do národných legislatívnych orgánov a v prípade prezidentských demokracií, ide o voľbu prezidenta danej krajiny. K voľbám spadajúcim do druhej kategórie autori zaraďujú komunálne, regionálne, európske voľby.

- ▶ Komunálne voľby v podmienkach SR nie sú až tak z pohľadu voličského správania primárnymi ako napr. voľby do NR SR, ktoré patria do skupiny prvoradých volieb a zároveň sa vyznačujú aj najvyššou volebnou účasťou. No napriek tomu, účasť na lokálnych voľbách patrí k vyšším v komparácii napr. s voľbami do Európskeho parlamentu, alebo regionálnymi, ktoré sú jednoznačne druhoradé. Nespochybniteľne aj na úrovni samosprávnych volieb sa vyskytujú isté špecifické prvky, ktoré sú charakteristické pre druhoradé voľby. Komunálne voľby v našich podmienkach predstavujú špecifickú kategóriu, čo sa budeme snažiť dokázať, hoci majú blízko aj k niektorým charakteristickým črtám druhoradých volieb. Prostredníctvom teórie K. Reifa a H. Schmitta možno definovať charakteristické črty druhoradých volieb nasledovne: (Kováčová N., 2014) „v stávke je menej,“
- ▶ inštitucionálno-procedurálna dimenzia,
- ▶ spravidla menšia volebná účasť v komparácii s národnými voľbami,
- ▶ charakter volebných kampaní je rôznorodý a obsahový koncept sa okrem druhoradých tém prelína aj do prvoradých tém,

- úspech menších, nových a radikálnych politických strán, úspech opozičných strán,
- realizujú sa v polovičke funkčného vládneho obdobia.

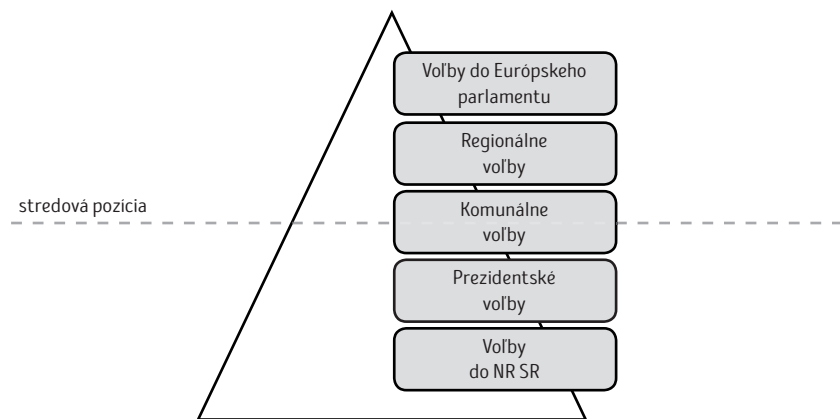
V rámci uvedenej analýzy je potrebné podotknúť, že komunálne voľby sú v porovnaní s iným typom odlišné a rôznorodé, keďže sa jedná o jednotlivé voľby s diferentnými výsledkami a iným typom volebného mechanizmu, aký je napr. aplikovaný pri parlamentných, alebo nadnárodných voľbách.

Vo všeobecnosti komunálne voľby do istej miery potvrdili Reifovu a Schmittovu teóriu druhoradých volieb z pohľadu niektorých špecifických prvkov. Keďže sme sa už s volebnými výsledkami oboznámili považujeme za potrebné hlbšie analyzovať načrtnutú myšlienku prinavrátaním sa k charakteristickým črtám druhoradých volieb, ktoré sme už uviedli. Jednou z dimenzií druhoradých volieb je tzv. less-at-stake koncept, ktorý sa vzťahuje na myšlienku, že „v stávke je menej“. *„Občania sú presvedčení o tom, že všetky primárne rozhodnutia, ktoré majú na spoločenský život výrazný dopad vzchádzajú z národnej úrovne“* a tým sa iný typ volieb dostáva do úzadia (Kováčová, 2014, s. 120). Zároveň sa tým predikuje aj nižšia miera participácie na iných voľbách ako národných, ktoré radíme do skupiny prvoradých volieb. Z pohľadu volebnej účasti v našich podmienkach neustále dominujú voľby do NR SR, za nimi z hľadiska popularity nasledujú prezidentské voľby a následne až komunálne voľby. Ale v komparácii s regionálnymi voľbami a voľbami do Európskeho parlamentu, ktoré jednoznačne patria do kategórie druhoradých, účasť na lokálnych voľbách predstavuje v priemere 45 %, čo je napr. trojnásobne viac ako pri voľbách do Európskeho parlamentu. Ako príklad uvádzame poslednú volebnú účasť vo voľbách do NR SR v roku 2016, ktorá dosiala 59,8 %, účasť v komunálnych voľbách v roku 2018 predstavovala 48,7 % a 13,05 % oprávnených voličov participovalo na európskych voľbách v roku 2014. Z hľadiska druhoradých volieb tak koncept nižšej miery voličskej participácie možno potvrdiť, ale len v komparácii s národnou úrovňou a taktiež prezidentskými voľbami. Vzhľadom na úroveň intenzity voličského záujmu nemožno

hovorí o jednoznačnom nezaujme o tento typ volieb v podmienkach SR, keďže v priemere patrí percentuálny výsledok voličskej participácie v porovnaní s volebnou účasťou na iných rozhodovacích procesoch k tým vyšším.

Z hľadiska volebnej účasti v komunálnych voľbách v komparácii s inými typmi volieb môžeme v našich podmienkach konštatovať ich tzv. „stredovú pozíciu.“ Ak si predstavíme volebnú pyramídu, ktorej spodná časť symbolizuje vysokú mieru voličského záujmu a popularitu volieb, potom v rámci tohto piliéra budú dominovať voľby do NR SR, ktoré vykazujú najvyšší percentuálny ukazovateľ volebnej účasti. Smerom nahor, postupne miera participácie klesá (viď obrázok 1).

Obrázok 1 Schéma popularity jednotlivých typov volieb na základe politickej participácie

Zdroj: vlastné spracovanie

Na základe kritéria miery volebnej účasti, tak môžeme konštatovať, že komunálnym voľbám prináleží stredová pozícia, a preto si ich úplne jednoznačne nedovolíme zaradiť do kategórie prvoradých, alebo druhoradých volieb. Participácia voličov na tomto type volieb je priemerná, nedosahuje príliš vysoké ukazovatele, ale ani voličskú

lahostajnosť. V dôsledku uvedených argumentov konštatujeme, že z pohľadu intenzity voličskej účasti radíme komunálne voľby do špecifickej kategórie, ktorú nazveme „medzikategóriou prvoradých a druhoradých volieb.“

Ďalšiu dimenziu predstavuje inštitucionálno-procedurálna rovina. Spôsob hlasovania v druhoradých voľbách môže byť diferentne upravený v porovnaní s národnými voľbami, čo môže výrazným spôsobom determinovať voličskú účasť. Voliči tak nemusia disponovať dostatočnými znalosťami o spôsobe voľby, preto z nevedomosti ako hlasovať, volebný akt jednoducho odignorujú. Na strane druhej, v prípade zjednodušeného výberu kandidátov, alebo napr. možnosti kandidatúry jednotlivcov, alebo hnutí možno očakávať priaznivý rast voličskej účasti v druhoradých voľbách. Na voličskú účasť má výrazný vplyv samotné nastavenie politického systému. V tejto súvislosti máme na mysli „počet“ volieb, pripadajúci na jednu krajinu za určité časové obdobie. V prípade nesprávneho časového naplánovania jednotlivých typov volieb, môže dôjsť k preaktivizovaniu verejnosti. V tomto prípade máme na mysli, že ak určitá krajina čelí v blízkom časovom úseku napr. národným, regionálnym, európskym voľbám, občania môžu nadobudnúť pocit vyčerpania z volebného procesu a tak napr. uprednostnia národné voľby pred európskymi. V našich podmienkach sa komunálne voľby 2018 realizovali rok po regionálnych voľbách a rok pred prezidentskými a európskymi voľbami.

Charakter predvolebnej kampane a politického marketingu sa podľa Reifa a Schmitta v druhoradých voľbách vyznačuje nízkou mobilizáciou voličov, pod čo sa podpisuje slabá motivácia politických strán. Je pravdou, že mediálna prezentácia je v malých obciach slabá v porovnaní s veľkými okresnými mestami a niektorí kandidáti, ktorí ašpirujú na post poslancov hlavne v obciach a malých mestách nechávajú volebnú kampani tzv. voľný priebeh. Ich stratégia spočíva v presvedčení o zvučnosti ich mena, a preto príliš do politického marketingu neinvestujú. V porovnaní s voľbami do NR SR je intenzita predvolebných komunálnych kampaní vo

všeobecnosti slabšia, čo potvrdzuje charakter druhoradých volieb. V komunálnych voľbách 2018 bola predovšetkým opozičným stranám (SaS, OĽaNO) vyčítaná absencia regionálnych štruktúr, ktorá mohla stimulovať silnejšiu mobilizáciu voličov. R. Sulík sa ale v tejto súvislosti vyjadril, že strana Sloboda a Solidarita dáva hlavný akcent na národnú úroveň.

Komunálne voľby potvrdili Reifove a Schmittove pravidlo druhoradosti v tom, že sa konali v polovici funkčného obdobia vládnej koalície. V tejto súvislosti politológovia zdôrazňujú protestné voličské správanie, kedy majú voliči tendenciu to veľkým politickým stranám jednoducho povedané zrátať a uprednostňujú nové, mimoparlamentné strany. Tento fenomén sa potvrdil len čiastočne a to v zmysle úspechu nových politických strán Progresívneho Slovenska a Spolu-občianska demokracia a mimoparlamentného KDĽH. Najviac starostov sa ale podarilo presadiť politicky najsilnejšej strane Smer-SD, ktorej sa ale na strane druhej nepodarilo získať primátora žiadneho veľkého krajského mesta. Strana vo voľbách v komparácii s rokom 2014 v počte obsadených mandátov poklesla. Voliči svojou voľbou tak dali najavo istú potrebu zmeny čo možno podložiť aj udalosťami, ktoré otriasli slovenskou spoločnosťou, no faktom ostáva, že v číselných ukazovateľoch z pohľadu straníckej úspešnosti, dominovala strana Smer, ktorá je na národnej úrovni stále najsilnejšou politickou stranou. Lídri koalíčných strán SNS a Most-Híd prezentovali spokojnosť s volebnými výsledkami, pretože si v porovnaní s predošlými voľbami percentuálne polepšili. Preto nemožno konštatovať, že voliči to najsilnejšej politickej strane počítali, hoci jej preferencie klesli a taktiež, že sa odklonili od koalíčných politických strán.

Politológovia konštatujú, že úspech v druhoradých voľbách okrem nových politických strán vykazujú aj opozičné a radikálne strany. Toto však ale na základe volebných výsledkov nemožno potvrdiť a už vôbec nie v prípade Kotlebovej politickej strany. Reif so Schmittom tvrdia, že:

„tesne po parlamentných voľbách prevláda voličská eufória, ktorá je viditeľná v podobe nárastu zisku vládnych politických strán. Plynutím funkčného obdobia postupne voličská priazeň vládnej koalície slabne a tak sa do hry dostávajú opozičné politické strany, ktoré nenesú zodpovednosť za vládne výstupy“ (Kováčová, 2014, s. 121).

Na základe uvedeného teda môžeme súhlasiť s poklesom preferencií politickej strany Smer-SD, ale nemôžeme súhlasiť s jej totálnym prepadom a dominanciou opozičných politických strán.

Politológ P. Šaradín v rámci konceptu druhoradých volieb tvrdí, že *„voliči sú si vedomí toho, že nerozhodujú o najzásadnejších otázkach [...] preto vo voľbách viac riskujú a volia také subjekty, ktoré by v prípade volieb do parlamentu nepodporili“* (Tokarský, 2010). Túto myšlienku nemožno jednoznačne potvrdiť, pretože ak by sme si vybrali novembrový prieskum verejnej mienky agentúry Focus po komunálnych voľbách vzťahujúci sa na budúce stranícke rozloženie parlamentných síl, tak ten poukázal na to, že voliči by v parlamentných voľbách vyjadrili podporu aj novým politickým stranám a aktuálne aj mimoparlamentnej KDĽ, ktorá bola v komunálnych voľbách úspešná.

Preto, na základe uskutočnenej analýzy konštatujeme, že komunálne voľby 2018 nemožno striktne zaradiť do kategórie prvoradých, alebo druhoradých volieb, pretože predstavujú akýsi medzičlánok uvedenej kategorizácie.

Z hľadiska voličského správania možno konštatovať, že časť z pôvodného voličského elektorátu politickej strany Smer sa oddelila a inklinovala k nezávislým kandidátom a iným koalíčným politickým stranám (hlavne SNS), ktoré si percentuálne vo voľbách v porovnaní s rokom 2014 polepšili.

Politický analytik Ján Baránek deň po voľbách skonštatoval, že:

„jednoznačnými víťazmi volieb sú nezávislí, je to signál politickému mainstreamu. Voličom je ale jedno, kto za koho kandiduje, ide im o ich životné prostredie. Tieto voľby potvrdili priamu demokraciu“ (Online: Komunálne voľby..., 2018).

Za účelom sumarizácie posolstva komunálnych volieb 2018, formulujeme nasledovné závery, zhrnuté do podoby niekoľkých bodov, vyjadrujúcich špecifické a stručné tézy, ktoré sú odpoveďou na otázku: **Čo je špecifické a čo priniesli komunálne voľby 2018?**

- > dominancia nezávislých kandidátov
- > rozšírenie nezávislých hnutí
- > voľby generačnej výmeny
- > prvé voľby po protestných udalostiach
- > záujem o komunálne voľby vo veľkých mestách nie je prehra politických strán vo všeobecnosti, kredibilita politických strán v podmienkach SR klesá a aj dôvera ľudí v politikov
- > úpadok politickej strany Smer-SD, ktorá nedokáže osloviť nových voličov (nepresadila svojho kandidáta na primátora vo veľkých krajských mestách)
- > Smer-SD si v týchto voľbách nepripísala žiadne nové dôležité víťazstvo, nedokázala udržať jestvujúce pozície
- > slabý výsledok pre opozičné strany
- > slabé regionálne štruktúry pravicových strán
- > najsilnejšou opozičnou stranou v komunálnych voľbách sa stalo mimoparlamentné KDH (157 starostov a 2 350 poslancov)
- > víťazom volieb sú nove tváre, ľudia bez politickej minulosti (napr. BA – Matúš Vallo)
- > voľby priniesli pozitívny odkaz v zmysle toho, že ľudia dali najavo, že chcú slušnejšiu politiku a žiadajú zmeny.

Komunálne voľby do istej miery kopírovali líniu posledných regionálnych volieb, vypovedali o voličskej nedôvere v politické subjekty a nepriamo načrtli predikciu nasledovného vývoja politickej scény a budúceho možného rozloženia parlamentných politických síl na národnej úrovni, o čom zatiaľ možno diskutovať len v hypotetickej rovine.

Strany Progressívne Slovensko a Spolu sa komunálnymi voľbami mediálne zviditeľnili a dokázali voličom, že vedia poskytnúť

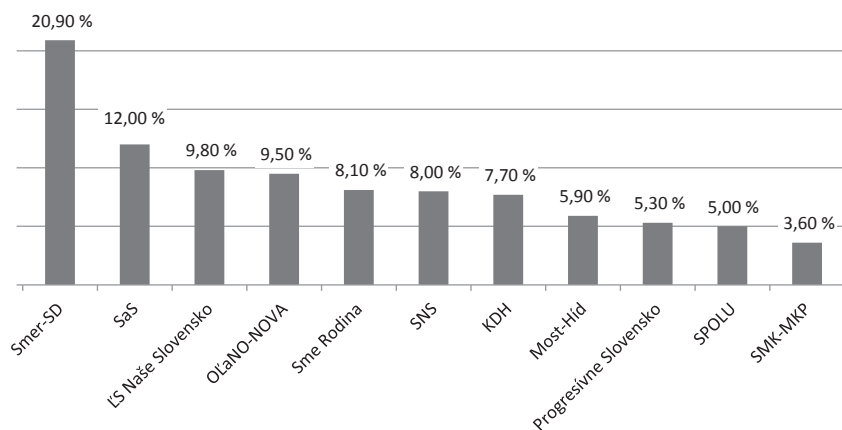
a presadiť svojich kandidátov, čo im vytvára pozitívnu reklamu do nasledovných parlamentných volieb.

Po voľbách v dňoch 13. – 15. 11. uskutočnila agentúra AKO prieskum verejnej mienky formou telefonického dopytovania, ktorý sa vzťahoval na mieru spokojnosti voličov s výsledkami komunálnych volieb. Reprezentačnú vzorku tvorilo 1 000 respondentov, z ktorých 47,2 % voličov vyjadrilo úplnú spokojnosť s výsledkami volieb, 27,5 % respondentov je skôr spokojných, 9,3 % skôr nespokojných a úplnú nespokojnosť v prieskume vyjadrilo 10,6 % voličov (Viac ako polovica..., 2018). Z opýtaných uviedlo 1,7 %, že nemajú informáciu o tom, kto sa v ich obci/meste stal starostom/primátorom, 0,3 % opýtaných zvolilo možnosť, že je im jedno, kto sa stal primátorom/starostom, 2,7 % sa k volebným výsledkom nevedelo vyjadriť a 0,7 % respondentov na otázku neodpovedalo. Z pohľadu voličov jednotlivých politických strán sú s výsledkom najviac spokojní sympatizanti strany SPOLU, až 61,3 % z nich uviedlo možnosť úplne spokojný, ďalej voliči sociálnych demokratov (53,1 %), nasleduje KDH (52,3 %), SaS (50,4 %), SMK-MKP (50,0 %), Most-Híd (48,9 %), Progresívne Slovensko (48,6 %), SNS (48,5 %), Sme Rodina (44,2 %), OLaNO (43,3 %) a LSNS (37,9 %) (Viac ako polovica..., 2018).

V období od 7. 11 – 14. 11. 2018 realizovala agentúra Focus prieskum na vzorke 1 012 respondentov, ktorého predmetná otázka sa vzťahovala na to, ktorým politickým stranám by voliči vyjadrili svoje sympatie, ak by sa parlamentné voľby konali v novembri 2018 (viď graf 3). Podľa výsledkov by sa do parlamentu tesne dostali aj nové politické strany, ktoré uspeli v komunálnych voľbách a to Progresívne Slovensko (5,3 %) a Spolu (5 %). Preferenčne najsilnejšia strana Smer v komparácii so septembrovým prieskumom verejnej mienky, podľa výsledkov agentúry klesla takmer o tri percentá a v novembri by ju volilo 20,9 % oprávnených voličov, čo by ju ale naďalej favorizovalo. Mierne zhoršenie zaznamenala aj strana Andreja Danka, čo možno pripísať aj aktuálnej kauze rigorózneho práca a v parlamentných voľbách by národnári získali 8 % voličov. Z opozičných politických strán je stále najsilnejšou SaS so ziskom

12 %, nasleduje Kotlebova strana, ktorú by v novembri volilo 9,8 % oprávnených voličov, hnutie OĽaNO by získalo 9,5 % a Sme rodina by v parlamentných voľbách oslovila 8,1 % voličov. Do parlamentu by sa prebojovala aj momentálne mimoparlamentná strana KDH so ziskom 7 % a koalíčná strana Most- Híd, ktorú by volilo 5,9 % voličov (Krbatová, 2018).

Graf 3 Prieskum agentúry Focus – politické strany so ziskom viac ako 3 %, ak by sa parlamentné voľby konali v novembri 2018

Zdroj: Krbatová, 2018

Agentúra Focus realizovala pre Radu mládeže Slovenska prieskum verejnej mienky, ktorého primárnu reprezentatívnu vzorku tvorilo 1 000 mladých voličov vo veku od 15 do 24 rokov. Zisťovanie politických preferencií prebehlo v období od 3. – 23. 10. 2018. Ak by sa voľby do NR SR konali koncom novembra, štyria z desiatich by nevedeli, koho by volili, alebo by sa volieb nezúčastnili. Spomedzi politických strán získala v prieskume najvyššiu podporu strana LS Naše Slovensko. Na druhom mieste sa medzi mladými umiestnila SaS a víťaznú trojicu uzatvorila strana OĽaNO-NOVA. Vo všeobecnosti až 12 % mladých voličov deklarovalo svoj odmietavý prístup k voľbám a 28 % respondentov predstavovali nerozhodní voliči. K volebným

urnám by išli dve tretiny mladých voličov. Do parlamentu by sa na základe výsledkov nedostali strany KDH so 4,6 % podporou, nováčik Progresívne Slovensko s 3,5%, SNS rovnako s 3,5 %, Spolu s 2,9 % a Most-Híd s 2,1 % (Rada mládeže Slovenska, 2018).

Hlavný odkaz, ktorý zanechal prieskum vypovedá o nedôvere mladých voličov v politické inštitúcie, keďže až 28% mladých voličov by malo záujem ísť voliť, no nevedia, komu by svoj hlas odovzdali. V prípade bežnej populácie tento ukazovateľ dosahuje len 12 %. Dominancia extrémistickej strany naznačuje narastajúcu voličskú frustráciu z politiky.

Zistenia prieskumu poukazujú tiež na odlišnosť politických preferencií u mladých voličov podľa jednotlivých krajov, veľkosti sídel i pohlavia. Kotlebovu politickú stranu by volili prevažne muži z Banskobystrického kraja, v Bratislavskom kraji sympatizovalo najviac voličov vo veku od 20–24 rokov s politickou stranou SaS a vo veľkých miestach u mladých mužov mala v prieskume podporu tretia najsilnejšia strana OĽaNO. V kategórii nerozhodných voličov dominovali ženy a respondenti, ktorí nemajú skúsenosť s dlhším pobytom v zahraničí. Respondenti, ktorí uviedli, že by na voľbách neparticipovali sú prevažne mladí voliči, ktorí nemajú žiadnu skúsenosť s mládežníckou organizáciou a dobrovoľníctvom (Rada mládeže Slovenska, 2018).

Prvé meranie povolebných preferencií uskutočnila aj agentúra AKO, ktoré realizovala v termíne od 13. – 15. 11. 2018 na vzorke 1 000 respondentov. Z opýtaných by 23,9 % volilo stranu Smer-SD, 16,1 % strany SaS, 10,1% stranu Borisa Kollára, 9,2 % SNS, OĽaNO-Nova 8,1 %, 7,8 % Kotlebovu stranu, 6,1% Most-Híd, 5,9% KDH, 5,0 % Progresívne Slovensko a strana Spolu-občianska demokracia by sa do parlamentu so ziskom 4,2 % nedostala (Prieskum volebných preferencií, 2018)

Dôležité je poznamenať, že prieskumy verejnej mienky majú len odporúčací charakter a často sa dost od reálnych výsledkov odkláňajú. Je zložité v období dvoch rokov pred parlamentnými voľbami predikovať budúce stranícke zloženie na národnej úrovni, pretože to

môže byť v konečnom dôsledku úplne odlišné od súčasných prieskumov verejnej mienky a taktiež je obtiažne predpovedať budúci charakter spoločenskej klímy, ktorá sa môže podpísať pod volebné výsledky na úrovni parlamentu v roku 2020.

Špecifiká komunálnych volieb

Novinkou komunálnych volieb 2018 bol samotný čas konania volieb, ktoré sa podobne ako predchádzajúce začali o 07:00 hod., avšak všetky volebné miestnosti sa zatvorili až o 22:00 hod. V súlade s § 20 ods. 3 mohol starosta obce určiť začiatok hlasovania aj na skoršiu hodinu, najviac však o dve hodiny, čo využila len jedna obec Skalité, ktorá otvorila volebnú miestnosť o 06:00 hod.

Dôležitou zmenou sa však stali nové pravidlá pre vedenie a financovanie volebných kampaní, ktoré sa prvýkrát uplatnili pre komunálne voľby 2018 v súlade so zákonom č. 181/2014 Z. z. o volebnej kampani a o zmene a doplnení zákona č. 85/2005 Z. z. o politických stranách a politických hnutiach v znení neskorších predpisov. Preto sa prvotne upriamime na analýzu súčasnej legislatívnej podoby zákona o vedení a financovaní volebných kampaní pre voľby do orgánov samosprávy obcí, s dôrazom na predstavenie vlastných návrhov a odporúčaní za účelom modifikácie, doplnenia či precizácie niektorých právnych ustanovení, tak aby sa naplnil hlavný zámer právnej úpravy, ktorým je zabezpečiť dostatočnú transparentnosť.

4.4 Nové pravidlá vedenia a financovania volebnej kampane

Napriek tomu, že Ministerstvo vnútra nastolilo pomerne prísny režim predovšetkým pre kandidátov na post starostu vo väčších územných jednotkách, tzn. v obciach nad 5000 obyvateľov, možno hneď na začiatok pozitívne hodnotiť pokus o pomerne precízne definovanie volebnej kampane, pod ktorou sa v zmysle uvedeného zákona rozumie:

„akákoľvek činnosť politickej strany, politického hnutia, koalície politických strán a politických hnutí, kandidátov a tretích strán podľa § 8, za ktorú sa obvykle platí úhrada, smerujúca k propagácii ich činnosti, cieľov a programu za účelom získania funkcie volenej podľa osobitného predpisu. Rozumie sa tým činnosť v prospech aj v neprospech subjektov podľa prvej vety“ (§ 2 ods. 1 zákon č. 181/2014 Z. z.).

Z uvedeného jasne vyplýva, že ide o činnosť, za ktorú sa platí úhrada a ktorá sa viaže na získanie mandátu, tzn., že ide o aktivitu vynaloženú v konkurenčnom demokratickom boji, s aspiráciou na získanie volenej funkcie. Zákon ďalej vo svojom znení nevytvára priestor na námietky o permanentnej kampani nakoľko exaktne definuje časové rozmedzie uvedenej činnosti ktorá sa *„začína dňom uverejnenia rozhodnutia o vyhlásení volieb v Zbierke zákonov Slovenskej republiky a končí 48 hodín pred dňom konania volieb“* (§ 2 ods. 2 zákon č. 181/2014 Z. z.). Istú medzeru v kontexte terminologického vymedzenia volebnej kampane vidíme v absencii masovej komunikácie, spôsobmi, za ktoré sa neplatí úhrada a rovnako je otáznava aj relevancia ukončenia volebnej kampane určená na 48 hodín pred samotným dňom konania volieb, čím nastáva moratórium. Kľúčovým argumentom proti moratóriu je sloboda slova/prejavu a právo na informácie, ktoré by nemali byť obmedzované ani tesne pred voľbami. V zmysle Ústavy SR je:

„slobodu prejavu a právo vyhľadávať a šíriť informácie možné obmedziť zákonom, ak ide o opatrenia v demokratickej spoločnosti nevyhnutné na ochranu práv a slobôd iných, bezpečnosť štátu, verejného poriadku, ochranu verejného zdravia a mravnosti“ (čl. 26. ods. 4 Ústava SR).

Avšak samotné uskutočnenie volieb resp. politického aktu, od ktorého následne jednotlivé volené orgány odvodzujú svoju legitimitu, nespadá do uvedenej škály prípadov.

V prípade komunálnych volieb, resp. volieb do orgánov samosprávy obcí, zákon o volebnej kampani rozlišuje komunálnych kandidátov do viacerých skupín:

1. Volebná kampaň pod záštitou politickej strany/hnutia,
2. Volebná kampaň vedená jednotlivými kandidátmi – kandidáti na post starostu v obciach nad 5 000 obyvateľov,
3. Volebná kampaň vedená jednotlivými kandidátmi – kandidáti na post starostu v obciach pod 5 000 obyvateľov,
4. Vedenie volebnej kampane treťou stranou.

ad 1. Volebná kampaň vedená a financovaná politickou stranou. Problematika vedenia volebnej kampane politickou stranou je upravená v § 7 zákona č. 181/2014 Z. z., v zmysle ktorého je maximálny limit prostriedkov vynaložených na vedenie volebnej kampane 500 000 eur, pričom do uvedeného stropu²⁴ sa započítavajú aj náklady spojené s propagáciou v časovom rozmedzí 180 dní pred dňom vyhlásenia volieb do orgánov samosprávy obcí, čo platí aj pre ostatné kategórie, tzn., pre kandidátov na post starostu v obciach nad 5 000 obyvateľov, do 5 000 obyvateľov, ktorí si volebnú kampaň realizujú sami, ako aj pre kampaň, ktorá je vedená treťou stranou. Odlišnosti nachádzame v určení maximálneho limitu nákladov, ako bude ďalej uvedené.

Povinnosťou politickej strany je zriadiť si osobitný transparentný účet na financovanie volebnej kampane, avšak tento účet musí byť zriadený pre každú volebnú kampaň samostatne, s tým, že na účet môžu byť vložené finančné prostriedky len prevodom z iného účtu a to najneskôr 48 hodín pred dňom realizácie komunálnych volieb, pretože v súlade s právnou úpravou sa po tejto lehote nesmú prijímať žiadne finančné prostriedky na osobitný účet. Dôležité je vyzdvihnúť, že primárnym cieľom zákona o volebnej kampani je určiť presné a jasné pravidlá financovania volebnej kampane s dôrazom na vedenie osobitného účtu a jeho sprístupnenie verejnosti, čo možno demonštrovať prostredníctvom § 3, v súlade s ktorým údaje na osobitnom účte musia byť:

²⁴ Finančný strop inkorporuje aj rozdiel medzi „cenou daru alebo iného bezodplatného plnenia uvedenou v zmluve a cenou obvyklou“ (§ 3 ods. 1 zákon č. 181/2014 Z. z.).

„bezplatne, diaľkovo a nepretržite prístupné tretím osobám a musia zobrazovať prehľad platobných transakcií v rozsahu údajov o sume, dátume záúčtovania, mene a priezvisku alebo názve platiteľa, texte účtovného zápisu a variabilnom symbole“ (§ 3 ods. 4 zákon č. 181/2014 Z. z.).

Zákon ďalej určuje pre politickú stranu povinnosť uverejniť na svojom webovom sídle správu o prostriedkoch vynaložených na vedenie volebnej kampane a túto správu v listinnej a elektronickej podobe doručiť Ministerstvu vnútra v lehote do 30 dní po vykonaní komunálnych volieb. Ministerstvo ju následne sprístupní verejnosti na 5 rokov. Politická strana ďalej oznamuje ministerstvu adresu webového sídla transparentného účtu s prehľadom platobných transakcií, ktorú ministerstvo rovnako zverejní na svojom webe.

V kontexte súčasného legislatívneho znenia, primárnym cieľom ktorého má byť dostatočná transparentnosť nachádzame isté medzery zneefektívňujúce deklarovaný zámer, čo je spôsobené predovšetkým tým, že je stanovená povinnosť uvádzať iba platiteľa, ktorým je v prípade výdavkov politická strana/kandidát a dodávateľ tak nemusí byť známy, čím sa znemožňuje verejná kontrola. V uvedenom prípade nie je možné komparovať bežné ceny dodávateľa s fakturovanými cenami a samotný text účtovného zápisu nemožno považovať za dostatočnú informáciu pre kontrolu. Problémom je, že povinnosť zriadiť osobitný transparentný účet nerieši situáciu, kedy politická strana pošle jednorazovo veľký objem finančných prostriedkov súkromnoprávnemu subjektu, napr. mediálnej agentúre s označením „na vedenie volebnej kampane,“ nakoľko nie je jasné na čo všetko boli tieto financie z transparentného účtu použité a v akom podiele. Preto by povinné zverejňovanie oboch strán transakcie ako aj všetkých faktúr a účtovných dokladov, z ktorých bude jasná presná identifikácia rozsahu, kvality a jednotkovej ceny dodaných tovarov, služieb predstavovalo riešenie pre zvýšenie transparentnosti.

Iná právna medzera súvisí s platbou výdavkov na volebnú kampaň výhradne z transparentného účtu, nakoľko nie je možné riešiť stav nedostatku finančných prostriedkov na tomto účte, v lehote 48 hodín pred dňom realizácie volieb do orgánov samosprávy

obcí. Ak absentujú financie na vysporiadanie všetkých záväzkov voči dodávateľom, neexistuje zákonná možnosť na splatenie dlhu dodávateľovi, a preto by bolo vhodné precizovať a doplniť zákonné znenie o ustanovenie určujúce kandidátovi povinnosť v lehote 48 hodín pred voľbami zverejniť nesplatené záväzky a umožniť tak ucelenú predstavu o nákladoch volebnej kampane (Mesežnikov, Pilát, Kunder, 2016).

ad 2. Vedenie volebnej kampane kandidátom – kandidáti na post starostu v obciach nad 5 000 obyvateľov. Zákon určuje maximálny možný limit nákladov, do ktorého sa započítava aj daň z pridanej hodnoty, ktorý môže vynaložiť každý kandidát, ktorý si vedie sám volebnú kampaň, v závislosti od veľkostného hľadiska obce, vyjadreného populačným aspektom, nasledovne (§ 6 zákon č. 181/2014 Z. z.):

- od 5 001 do 10 000 obyvateľov – maximálne 10 000 eur,
- od 10 001 do 16 000 obyvateľov – maximálne 20 000 eur,
- od 16 001 do 30 000 obyvateľov – maximálne 50 000 eur,
- od 30 001 do 60 000 obyvateľov – maximálne 70 000 eur,
- od 60 001 do 120 000 obyvateľov – maximálne 100 000 eur,
- v prípade Bratislavy a Košíc – maximálne 250 000 eur.

V zmysle aktuálnej právnej úpravy, pre ktorú je hlavným kritériom limitujúcim sumu na volebnú kampaň počet obyvateľov obce, sa do uvedeného limitu ďalej započítavajú:

- a) Náklady na volebnú kampaň kandidáta, ktorý v tých istých voľbách podal aj kandidátnu listinu pre voľby do obecného zastupiteľstva.
- b) Všetky finančné prostriedky, dary a iné bezodplatné plnenia oceniteľné peniazmi, ktoré kandidát vynaložil na úhradu či už platenej inzercie alebo reklamy, za zhotovenie reklamných programov, plagátov, letákov a iných propagačných materiálov/predmetov. V prípade rámca volebných výdavkov by

bolo vhodné širšie vymedzenie ich limitov tak, aby dané ustanovenie inkorporovalo aj honorár moderátorom/umelcom, poprípade sumu na rôzne PR aktivity.

- c) Všetky prostriedky, ktoré boli vynaložené v čase 180 dní pred dňom vyhlásenia volieb v súvislosti s propagáciou kandidáta. Vychádzajúc z uvedeného považujeme za problémové samotné stanovenie lehoty 180 dní pred vyhlásením volieb, kedy kandidát na post starostu ešte nemusel byť rozhodnutý, že bude relevantným kandidátom uchádzajúcim sa o mandát, ale „iba sa zviditeľňoval“, čo indikuje, že by bolo jednoduchšie modifikovať začiatok sledovaného obdobia na deň, kedy predseda NR SR vyhlási termín volieb. Jednoducho povedané, uvedené rozšírenie reportovacieho obdobia pre volebné výdavky o 180 dní pred začiatkom kampane vytvára problém pri reportovaní o výdavkoch uskutočnených v tomto období. Zároveň by bolo vhodné spresniť a precizovať samotné terminologické spojenie propagácia kandidáta, s aspiráciou vyvarovať sa možným aplikačným problémom, nakoľko nie je jasný status billboardov, prostredníctvom ktorých kandidát propaguje napr. produkty svojej spoločnosti a pod. V prípade zákonnej úpravy absentuje riešenie nákladov na pomerne rozšírenú formu politickej komunikácie a tou je antikampaň.

Novinkou pre každého kandidáta na post starostu v prípade obcí nad 5 000 obyvateľov je aj povinnosť zriadiť si osobitný transparentný účet, na ktorý musia byť vložené financie len prevozom z iného účtu a to v lehote do 48 hodín pred dňom konania volieb do orgánov samosprávy obcí. Ďalšou povinnosťou je zriadenie webového sídla, na ktorom kandidát zverejní správu o všetkých prostriedkoch vynaložených na vedenie volebnej kampane, ktorú je povinný doručiť Ministerstvu vnútra (v listinnej a elektronickej forme) v lehote do 30 dní od vykonania komunálnych volieb, ktoré ju následne zverejní na svojom webovom sídle s prístupnosťou na 5 rokov. Adresu webového sídla transparentného účtu (tzv. link), na

ktorej je zverejnený prehľad platobných transakcií oznamuje každý kandidát Ministerstvu vnútra a ministerstvo túto adresu rovnako zverejní na svojom webovom portáli. V súlade s § 6, ods. 13 zákona č. 181/2014 Z. z. je povinnosťou každého kandidáta uchovávať všetky doklady, ktoré sa vzťahujú na vedenie volebnej kampane vrátane evidencie darov a iných bezodplatných plnení minimálne 5 rokov od ukončenia volebnej kampane a v prípade výpisov z transparentného účtu po dobu 5 rokov od ich vydania tak ako to definuje § 6, ods. 9 zákona č. 181/2014 Z. z.

Vychádzajúc z právnej úpravy, ktorá ukladá povinnosť úhrady všetkých výdavkov spojených s volebnou kampaňou výlučne z osobitného účtu sa nastoľuje problém, ako riešiť situáciu, o ktorej sme sa už zmienili v súvislosti s volebnou kampaňou vedenou politickou stranou, tzn., keď objem finančných prostriedkov na tomto účte, v lehote 48 hodín pred dňom realizácie volieb do orgánov samosprávy obcí, nepostačuje na pokrytie a vysporiadanie všetkých záväzkov voči dodávateľom. V uvedenom prípade nejestvuje zákonná alternatíva ako splatiť dlh dodávateľovi. S ašpiráciou na naplnenie podstaty a hlavného zámeru novej právnej úpravy by bolo vhodné uvažovať o ustanovení určujúcom kandidátovi povinnosť v lehote 48 hodín pred komunálnymi voľbami zverejniť nesplatené pohľadávky, aby mal volič ucelenú predstavu o nákladoch volebnej kampane kandidáta.

ad 3. Vedenie volebnej kampane kandidátom - kandidáti na post starostu v obciach do 5 000 obyvateľov. V prípade kandidátov na post starostu v základných jednotkách miestnej samosprávy, ktoré neprevyšujú populačnú hranicu 5 000 obyvateľov sú pravidlá financovania a vedenia volebnej kampane o niečo jednoduchšie, nakoľko na uvedenú kategóriu sa nevzťahuje povinnosť zriadenia osobitného transparentného účtu a webového sídla.

V porovnaní s obcami nad 5 000 obyvateľov zákon o volebnej kampani určuje nasledovný strop nákladov vynaložených na volebnú kampaň (§ 6 zákon č. 181/2014 Z. z.):

- v obciach do 2 000 obyvateľov – maximálne 2 000 eur,
- v obciach od 2 001 do 5 000 obyvateľov – maximálne 5 000 eur.

Rovnako ako v prípade kandidátov na starostovskú funkciu v obciach nad 5 000 obyvateľov platí, že do limitu nákladov sa započítava aj:

- a) daň z pridanej hodnoty,
- b) všetky náklady na volebnú kampaň, ak sa kandidát v tých istých voľbách uchádza aj o mandát poslanca obecného zastupiteľstva,
- c) všetky:

„finančné prostriedky, dary a iné bezodplatné plnenia oceníteľné peniazmi, ktoré kandidát vynaložil na úhradu platenej inzercie alebo reklamy, za zhotovenie reklamných programov, plagátov, letákov a iných propagačných materiálov a predmetov bez ohľadu na to, či povinnosť úhrady vznikla priamo kandidátovi alebo tretím osobám“ (Ministerstvo vnútra SR, 2018),

- d) náklady, ktoré kandidát vynaložil na svoju propagáciu 180 dní pred konaním volieb do orgánov samosprávy obcí. V kontexte uvedeného obdobia 180 dní pred komunálnymi voľbami platí rovnaké, zjednotené odporúčanie, ktoré bolo vyššie vysvetlené.

Ani kandidáti uchádzajúci sa o mandát starostu v obciach do 5 000 obyvateľov nie sú zbavení zákonnej povinnosti archivácie dokladov z evidencie darov a iných bezodplatných plnení, ani z osobitnej evidencie o použití prostriedkov na volebnú kampaň, tzn., že sú povinní uchovávať ich aspoň po dobu 5 rokov od ukončenia kampane.

ad 4. Vedenie volebnej kampane treťou stranou. Okrem už vyššie zmienených spôsobov vedenia volebných kampaní, volebná kampaň môže byť organizovaná a realizovaná aj treťou stranou, pod ktorou sa rozumie *„fyzická osoba – podnikateľ alebo právnická osoba, ktorá je zaevidovaná Štátnou komisiou pre voľby a kontrolu financovania politických strán“* (§ 8 ods. 1 zákon č. 181/2014 Z. z.). Štátna komisia

je povinná zverejniť zoznam tretích strán, ktoré majú právo začať volebnú kampaň dňom zverejnenia, tzn., že kľúčovým momentom nie je deň zaevidovania štátnou komisiou, ale zverejnenie na svojom webovom sídle.

Rovnako ako pre predchádzajúce kategórie, zákon určuje maximálny limit nákladov na volebnú kampaň, ktorý v prípade tretích strán nesmie prevýšiť sumu 25 000 eur. Spoločnou črtou s volebnou kampaňou vedenou politickou stranou a kandidátom na post starostu v obciach nad 5000 obyvateľov je:

- ▶ zriadenie osobitného transparentného účtu, s možnosťou vloženia finančných prostriedkov len prevodom z iného platobného účtu a to do 48 hod. pred samotnými komunálnymi voľbami - pre uvedené ustanovenie platí vyššie zmienená výhrada k analogickým ustanoveniam o transparentnom účte,
- ▶ zriadenie webového sídla, na ktorom zverejní v lehote do 10 dní po skončení volebnej kampane prehľad nákladov po dobu 60 dní, tak ako to určuje § 8 ods. 14, zákona č. 181/2014 Z. z. – zákon kladie požiadavku na zverejnenie nákladov (a nie evidencie) na 60 dní, čo nie je relevantné, hlavne keď nie je určený začiatok lehoty („po ukončení volebnej kampane“ - myslí sa tým hneď na druhý deň?),
- ▶ oznámenie adresy webového sídla transparentného účtu Ministerstvu vnútra, ktoré ju zverejní na svojom webe.

V súvislosti s volebnou kampaňou vedenou treťou stranou by bolo vhodné uvažovať o zosúladení pravidiel s pravidlami viažucimi sa na volebnú kampaň vedenú a financovanú politickou stranou. V zákone absentuje eventualita, že tretie strany môžu viesť kampaň v prospech viacerých kandidátov/politických strán, z čoho vyplýva, že je potrebné zaviesť povinnosť viesť evidenciu pre každú takúto kampaň.

Na záver tak môžeme konštatovať, že analýza parciálnych ustanovení zákona o volebnej kampani vytvorila priestor pre evaluáciu súčasného právneho rámca a tým aj pre formuláciu niekoľkých

záverov v podobe odporúčaní pre zvýšenie transparentnosti a otvorenosti volebného procesu:

1. Terajšia právna úprava vedenia osobitného transparentného účtu znemožňuje transparentnú identifikáciu transakcií na strane výdavkov, a tým simultánne aj verejnú kontrolu. Je viac než žiaduce odstrániť daný stav a rozšíriť katalóg zverejňovaných účtovných dokladov. Riešením pre posilnenie transparentnosti by bolo povinné zverejňovanie oboch strán transakcie, všetkých faktúr a účtovných dokladov, z ktorých bude jasná identifikácia rozsahu, kvality a jednotkovej ceny dodaných tovarov či služieb.
2. Navrhujeme priebežné elektronické zverejňovanie (online) evidencie všetkých výdavkov na vedenie volebnej kampane, tak v prípade kandidátov, ktorí si sami vedú svoju kampaň, ako aj v prípade kampaní vedenými politickými stranami.
3. Problémovým sa v kontexte započítavania do stropu nákladov vynaložených na vedenie volebnej kampane javí aj ustanovenie rozširujúce reportovacie obdobie o 180 dní pred dňom vyhlásenia volieb, z dôvodu, že niektorí kandidáti v danom období nemuseli byť rozhodnutí, že sa budú uchádzať o mandát v komunálnych voľbách a nemuseli mať zriadený transparentný účet, z čoho vyplýva, že by bolo jednoduchšie modifikovať začiatok sledovaného obdobia na deň, kedy predseda NR SR vyhlási termín volieb.
4. Zákonná úprava na jednej strane definuje finančný strop, tzn. maximálny limit nákladov, ktorý:
 - ▶ môže byť vynaložený na volebnú kampaň vedenú politickou stranou,
 - ▶ môže byť vynaložený na volebnú kampaň vedenú tzv. treťou stranou,
 - ▶ môžu vynaložiť na volebnú kampaň kandidáti na post starostu v obciach do 5 000 obyvateľov,

- môžu vynaložiť na volebnú kampaň kandidáti na post starostu v obciach nad 5 000 obyvateľov, avšak zákon vôbec nepojednáva o nákladoch na pomerne rozšírenú formu politickej komunikácie, zintenzívňujúcej sa v predvolebnom období a tou je anti-kampaň s primárnym cieľom diskreditácie protikandidáta. Preto do právnej úpravy navrhujeme zapracovať aj riešenie nákladov na kampaň v neprospech kandidáta.
5. Za úvahu stojí aj predĺženie doby sprístupnenia údajov o volebných výdavkoch. V zmysle terajšej právnej úpravy, každý nezávislý kandidát na post primátora mesta/ starostu obce/ starostu mestskej časti nad 5 000 obyvateľov je povinný zverejniť na svojom webe, správu o finančných prostriedkoch, ktoré vynaložil na volebnú kampaň a následne ju doručiť Ministerstvu vnútra v lehote do 30 dní po vykonaní komunálnych volieb, ktoré ju sprístupní verejnosti na 5 rokov. V kontexte uvedeného neexistuje relevantný dôvod, prečo by ministerstvo malo sprístupniť údaje len po dobu 5 rokov, a preto navrhujeme predĺženie doby zverejňovania údajov tohto druhu.

4.5 Obce bez zvolených obligatórnych samosprávnych orgánov

Okrem už vyššie zmienených skutočností, kedy predseda NR SR musí vyhlásiť nové komunálne voľby je jedným z vážnych problémov nepodanie kandidátnych listín na post starostu či do obecného zastupiteľstva. Už pred komunálnymi voľbami 2018, 5 obcí avizovalo, že sa v nich neuskutočnia voľby, práve z dôvodu nepodania kandidátnych listín. Išlo o obce Dubno (okres Rimavská Sobota), Girovce (okres Vranov nad Topľou), Jurkova Voľa (okres Svidník), Michalková (okres Zvolen), Ondavka (okres Bardejov).

V kontexte uvedeného je dôležité podotknúť, že medzi substančné zmeny, ktoré priniesla novela zákona o obecnom zriadení s účinnosťou od 1. apríla 2018, nepochybne patrí zavedenie inštitútu

reagujúceho na neexistenciu mechanizmu riešenia pomerov obcí (hlavne malých obcí), ktoré nie sú spôsobilé vykonávať a zabezpečiť ani základné samosprávne úlohy z dôvodu absencie základných orgánov obce. Novelizovaná zákonná úprava tak dopĺňa znenie zákona o § 2aa s osobitnou úpravou nazvanou „*pričlenenie obce*“, obsahujúcou spôsob riešenia tzv. „nefunkčných obcí“, pod ktorými rozumieme základné jednotky miestnej samosprávy, ktoré po vykonaní dvoch po sebe nasledujúcich volieb do orgánov samosprávy obcí, nie sú spôsobilé zvoliť si svoje orgány, tzn. zastupiteľský zbor poslancov- obecné zastupiteľstvo a starostu obce, ktorý je najvyšším výkonným orgánom obce. Uvedená podmienka absencie orgánov obce v časovom intervale dvoch po sebe idúcich volieb do samosprávnych orgánov obce zhrňa jednak voľby poslancov obecných zastupiteľstiev a starostov, ktoré sa v zmysle zákona vykonávajú každé 4 roky, tzv. všeobecné voľby, ale aj nové voľby, tzn. ďalšie voľby uskutočnené počas uvedeného obdobia. Z uvedeného vyplýva, že pričlenenie obce sa bude dotýkať základnej jednotky miestnej samosprávy, ktorá nemá zvolené orgány po vykonaní dvoch bezprostredne nasledujúcich volieb.

Obsahová podstata desiatich odsekov § 2aa exaktne definuje postup pričlenenia nefunkčnej obce k inej, bezprostredne susediacej, pričom celý proces musí byť podmienený súhlasom susediacej obce. Z uvedeného jasne vyplýva, že územnú zmenu je možné vykonať len ak s tým susediaca obec, ktorá sa nachádza v tom istom okrese ako nefunkčná obec, súhlasí.

Proces pričlenenia nefunkčnej obce k susediacej je koordinovaný okresným úradom v sídle kraja, v ktorého územnom obvode sa nefunkčná obec nachádza, pričom pričlenenie môže vykonať vláda nariadením. Okresný úrad na podnet ministerstva zvolá zhromaždenie nefunkčnej obce za účelom prerokovania postupu o pričlení sa k susediacej obci a vyhotoví o tom písomný záznam. Písomnou formou následne vyzve susediacu obec k vyjadreniu sa, tzn., či súhlasí alebo nesúhlasí s procesom pričlenenia nefunkčnej obce. Svoje súhlasné alebo nesúhlasné stanovisko susediaca obec

oznámi okresnému úradu v sídle kraje, ktorý v prípade záporného stanoviska, tzn. nesúhlasu susediacej obec s pričlenením nefunkčnej obce, má možnosť vyzvať ďalšiu susediacu obec a to rovnako písomnou formou k zabezpečeniu súhlasu. Samozrejme táto alternatíva pripadá do úvahy len ak má nefunkčná obec viac susediacich obcí. V zmysle novely zákona však okresný úrad vo veci zabezpečenia súhlasu niektorej zo susediacich obcí:

„prihliada na oprávnené záujmy a potreby obyvateľov nefunkčnej obce a osobitne na rešpektovanie regionálneho jazyka alebo menšinového jazyka tak, aby takéto pričlenenie nekladlo prekážky podpore tohto regionálneho jazyka alebo menšinového jazyka“ (§ 2aa ods. 3 zákon č. 369/1990 Zb.).

Okresný úrad spolu so záznamom zo zhromaždenia nefunkčnej obce a s dokladom o súhlasnom stanovisku susediacej obce s pričlenením nefunkčnej obce, predloží ministerstvu návrh na pričlenenie, čím nefunkčná obec zaniká a susediaca sa stáva jej právnym nástupcom. Primárnym účelom tejto úpravy je nastaviť mechanizmus pri akceptácii demokratických princípov územnej samosprávy, ktorý umožní riešiť dlhodobu neriešenú problém uvedenú kategórie nefunkčných obcí. Podobne ako v prípade zriadenia, zrušenia, rozdelenia, či zlúčenia²⁵ obce aj v prípade pričlenenia sa prenecháva vrcholnému orgánu výkonnej moci právo, prostredníctvom všeobecne záväzného právneho predpisu, zrealizovať územnú zmenu, tzn. pričleniť obec bez orgánov k susediacej, na základe súhlasu susediacej obce a záznamu zo zhromaždenia nefunkčnej obce.

Odseky 6–10 § 2aa, definujú podmienky a lehoty súvisiace s finančnou podporou, poskytnutou zo štátneho rozpočtu pre obec, ku ktorej sa pričlenila nefunkčná obec. Ide o jednorazovú finančnú pomoc, ktorá je poskytnutá za účelom podpory plynulého chodu samosprávy obce, ku ktorej sa obec bez samosprávnych orgánov pričlenila, pričom uvedený príspevok nemá charakter právneho nároku, z čoho rezultuje, že môže byť poskytnutý len na základe

²⁵ V prípade zriaďovania, zrušenia, rozdelenia, či zlúčenia obcí ide o procesy realizované nariadením vlády, pričom si vyžadujú súhlas vyjadrený v miestnom referende.

žiadosti. Iniciatíva teda vychádza od obce, ku ktorej bola pričlenená nefunkčná obec. Štatutárny orgán obce má právo podať písomnú žiadosť o príspevok okresnému úradu, pričom zákon ho limituje časovou lehotou 60 dní. Tá v zmysle ods. 7 začína plynúť nasledujúci deň po nadobudnutí účinnosti nariadenia vlády. Okresný úrad žiadosť obsahujúcu opis účelu, sumu príspevku, číslo bankového účtu a adresu obecného úradu spolu so svojím stanoviskom predloží vláde do 15 dní od jej doručenia. Potom, ako bola okresným úradom v sídle kraja doručená žiadosť ministerstvu, začína plynúť 30 dňová lehota, v rámci ktorej musí ministerstvo rozhodnúť o žiadosti na jednorazovú finančnú podporu. Primárnym determinantom výšky sumy je hlavne populačné kritérium, tzn. počet obyvateľov obce a jej veľkosť po pričlení obce bez orgánov.

Význam nového paragrafu je opodstatnený v kontexte riešenia problému fragmentovanej sídelnej štruktúry Slovenskej republiky. Pravdou je, že slovenská lokálna štruktúra sa vyznačuje nielen vysokým podielom malých obcí neprevyšujúcich populačnú hranicu 500 obyvateľov ale aj enormnou koncentráciou extrémne malých územných jednotiek, ktoré majú len niekoľko desiatok obyvateľov. Tento stav atomizovanej lokálnej konfigurácie so sebou prináša množstvo problémov, ktoré je s aspiráciou na zabezpečenie efektívneho výkonu verejnej správy potrebné riešiť. Ide o tak zásadné problémy, ktoré ohrozujú samosprávny chod a existenciu obcí, že možno hovoriť o tzv. vymierajúcich a nefunkčných obciach. V malých obciach sa kumuluje škála problémov odvíjajúcich sa hlavne od nedostatku finančných zdrojov, čo naznačuje nutnosť kooperácie so štátom resp. pomoc „zvonku“ (napr. štrukturálne fondy). Rovnako sa ukazuje, že súbežne s problémami absencie financií, ktoré nesmierne sťažujú saturovanie potrieb obyvateľov optimálnou úrovňou infraštruktúrneho zabezpečenia samospráv, má v tejto oblasti neodmysliteľný vplyv ľudský potenciál, ktorého kvalita vo všeobecnosti predstavuje faktor determinujúci efektívnosť uchádzania sa o finančné prostriedky, schopnosť vypracovať a manažovať inovatívne projekty a celkovo implementovať opatrenia

smerujúce k miestnemu rozvoju. Práve v malých obciach je postrádanie kvalifikovanej pracovnej sily a inovatívneho personálneho aparátu výrazným problémom.

Problém fragmentovanej sídelnej štruktúry bolo doposiaľ možné riešiť len prostredníctvom zlučovania obcí, ktorého nevyhnutnou podmienkou je miestne referendum, tak ako to vyplýva z dikcie zákona o obecnom zriadení, konkrétne z § 11a, ods. 1 písm. a). Avšak podmienky platnosti miestneho referenda predstavujú bariéru pre zlúčenie obcí, resp. účinnú municipalizáciu, nakoľko v každej jednej dotknutej obci, tzn., obci ktorá je súčasťou procesu zlučovania by sa muselo uskutočniť platné miestne referendum, čo znamená účasť aspoň polovice oprávnených voličov, ktorí by s uvedeným procesom museli súhlasiť a to súčasne v každej jednej zo zlučovaných obcí. Preto sa v súvislosti s efektivitou miestneho referenda neraz nastolila otázka o znížení percentuálneho kvóra pre jeho platnosť. Na druhej strane v prípade rozdelenia obce, čo je stav podporujúci územnú fragmentáciu je vhodné, aby prísne percentuálne kvórum ostalo nezmenené, nakoľko tak ako v prípade zlúčenia aj v prípade rozdelenia obce musí prebehnúť platné miestne referendum. § 2a bližšie definuje podmienky pre (ne)možnosť rozdelenia obce, tzn.:

„obec sa môže rozdeliť, ak nové obce budú mať katastrálne územie alebo súbor katastrálnych území tvoriaci súvislý územný celok, najmenej 3 000 obyvateľov, ak urbanisticky nesplynuli s ostatnými časťami obce. Obec nemožno rozdeliť, ak do rozvoja odčleňovanej časti obce boli vložené investície, od ktorých je závislá celá obec“ (§ 2a ods. 5 zákon č. 369/1990 Zb.).

Rozporuplným sa v danom kontexte môže stať otázka rozdelenia obce, nakoľko jednou z podmienok pre možnosť rozdelenia obce je stanovenie populačnej hranice na úrovni minimálne 3 000 obyvateľov pre novú obec. Vychádzajúc z ustanovení Ústavy SR, čl. 64 a čl. 64a nie je pozícia obce podmienená populačnou veľkosťou, čo predznačuje, že uvedené ustanovenie zákona o obecnom zriadení sa nejaví v súlade s Ústavou SR (Palúš - Jesenko - Krunková, 2010). Okrem toho § 11, ods. 3 zákona o obecnom zriadení počíta aj

s obcami, ktoré majú podstatne menej ako 3 000 obyvateľov, nakoľko vymedzuje 3 poslancov zastupiteľstva pre malé obce, ktoré nemajú viac ako 40 obyvateľov, avšak vznik podobných malých územných jednotiek v ďalšej časti nedovoľuje. Na druhej strane zástancovia komunálnej reformy v zmysle potreby vyprofilovať konsolidovanú sídelnú štruktúru sympatizujú s ustanovením, ktoré umožňuje rozdeliť obce len ak nová bude mať aspoň 3 000 obyvateľov, nakoľko to zabraňuje ďalšej, už teraz dosť výraznej sídelnej atomizácii s vysokým podielom malých obcí.

V súvislosti s novelou zákona sa zmienime aj o návrhu, ktorý do parlamentu prinieslo Ministerstvo vnútra a dotýkalo sa zníženia počtu poslancov obecných zastupiteľstiev, čo by malo zvýšiť efektivitu zastupiteľstiev a z finančného hľadiska smerovať k vyššej úspore. Demonštrovať to možno vyjadrením ministerstva:

„V záujme vyššej efektivity obecných zastupiteľstiev a zníženia finančných prostriedkov na ich činnosť sa upravuje rozpätie počtu poslancov obecných zastupiteľstiev, a to predovšetkým v obciach s vyšším počtom obyvateľov a mestách, kde ich rozpätie je nadhodnotené. Slovenská republika má viac ako dvojnásobne vyšší podiel komunálnych poslancov na 100 000 obyvateľov, ako je priemer Európskej únie“ (TASR, 2017).

Navrhované zmeny uvádzame v tabuľke prostredníctvom porovnania s pôvodným stavom, ktorý je stále aktuálny, nakoľko parlament 127 hlasmi schválil návrh Petra Antala (Most-Híd), ktorý zmenil pôvodný návrh novely a k zníženiu poslancov nedošlo.

Tabuľka 6

Porovnanie pôvodného a stále platného počtu poslancov obecných zastupiteľstiev s návrhom novely zákona

Pôvodný a aktuálny stav	Navrhovaný stav
do 40 obyvateľov: 3 poslanci	do 100 obyvateľov: 3 poslanci
od 41–500 obyvateľov: 3–5 poslancov	od 101–500 obyvateľov: 3–5 poslancov
od 501–1 000 obyvateľov: 5–7 poslancov	od 501–1 000 obyvateľov: 5–7 poslancov
od 1 001–3 000 obyvateľov: 7–9 poslancov	od 1 001–3 000 obyvateľov: 7–9 poslancov
od 3 001–5 000 obyvateľov: 9–11 poslancov	od 3 001–10 000 obyvateľov: 9–11 poslancov
od 5 001–10 000 obyvateľov: 11–13 poslancov	
od 10 001–20 000 obyvateľov: 13–19 poslancov	od 10 001–20 000 obyvateľov: 11–13 poslancov
od 20 001–50 000 obyvateľov: 15–25 poslancov	od 20 001–50 000 obyvateľov: 13–17 poslancov
od 50 001–100 000 obyvateľov: 19–31 poslancov	od 50 001–100 000 obyvateľov: 17–21 poslancov
nad 100 000 obyvateľov: 23–41 poslancov	nad 100 000 obyvateľov: 21–25 poslancov

Zdroj: vlastné spracovanie podľa zákona č. 369/1990 Zb. o obecnom zriadení a podľa: Parlamentné listiny.sk. Dostupné z <https://www.parlamentnelisty.sk/politika/politici-volicom/Ministerstvo-vnutra-Novela-zakona-o-obecnom-zriadeni-sa-znizi-pocet-obecných-poslancov-295651>

Nové ustanovenie zákona, ktoré definuje postup pričlenenia nefunkčnej obce nemožno označiť za skutočnú komunálnu reformu, ktorou sa vyrieši problém fragmentovanej sídelnej štruktúry, resp. problémy malých obcí. Je to len akýsi štartér potrebnej hlbšej reformy, ktorá pokiaľ má byť úspešná a smerovať k skutočnej municipalizácii musí začať prehodnotením rámca kompetencií

na jednotlivých úrovniach verejnej správy, pričom je stále dôležité akceptovať princípy subsidiarity.

4.6 Fenomén nezávislých kandidátov

Na ceste k odpovedi prečo sme svedkami stúpajúcej tendencie úspechu nezávislých kandidátov sa budeme zaoberať niekoľkými otázkami:

- *Je väčšinový volebný systém komunálnych volieb v prospech nezávislých kandidátov? Nevzide v budúcnosti otázka ho kvôli obdobným fenoménom reformovať?*

Ako vieme, od roku 1990 sa volebný systém komunálnych volieb na Slovensku výrazne nezmenil, pokiaľ nerátame nový *volebný kódex*²⁶ prijatý v roku 2014. Väčšinový volebný systém na úrovni komunálnych volieb, ktoré sú primárne v centre nášho záujmu, má pre voliča viacero výhod ako nevýhod. Vo všeobecnosti sú práve komunálne voľby najnavštevovanejším typom volieb a voliči ich považujú za najzrozumiteľnejšie, nakoľko si volia zástupcov a predstaviteľov, ktorí sú im najbližšie a ktorých prácu majú možnosť sledovať takmer denne. Rovnako sú pre občana komunálne voľby výhodné aj z dôvodu, že si do obecného či mestského zastupiteľstva môže vybrať zástupcov rôznych politických strán a nezávislých kandidátov

26 Cielom volebného kódexu sú zjednotené pravidlá pre všetky typy volieb a referendum, ktoré sa konajú na území Slovenskej republiky. Novinkou v kódexe je zriadenie stálej Ústrednej volebnej komisie, ktorá by nepodliehala žiadnemu politickému ani štátnemu orgánu a jej členovia by kontrolovali priebeh volieb a tiež rozhodovali o uložení sankcií, sprísnenie kontroly financovania volebnej kampane. V kódexe je vôbec po prvýkrát definovaný pojem volebná kampaň. Tá sa zároveň stáva jednotnou pre všetky typy volieb, trvá odo dňa ich vyhlásenia a dňom začiatku moratória – 48 hodín pred konaním volieb. Zákon síce neobmedzuje obsah kampane, ale prináša do nej tri základné pravidlá - evidencia, kontrola a sankcie, pri ktorých budú prostredníctvom tzv. transparentných účtov kandidátov sledované nielen financie, ktoré na ne prichádzajú (a odkiaľ) ale aj to ako sú ďalšej v kampani využívané (MV SR pripravilo..., 2011).

zároveň. Pravidlá volebnej kampane platia aj v komunálnych voľbách, či už sa jedná o hlavné mesto Bratislavu alebo o malú obec kdekoľvek na Slovensku, limity, ktoré sa týkajú napr. finančného stropu na predvolebnú kampaň sa odvíjajú od počtu obyvateľov danej obce či mesta. Transparentnosť je aj v tomto prípade sledovaná *Štátnou komisiou pre voľby a kontrolu financovania politických strán* a tiež podlieha vyššie spomenutému kódexu. Podnety súvisiace s komunálnymi voľbami prijíma priamo komisia a rovnako aj *Polícia Slovenskej republiky*, ktorá na voľby pravidelne počas ich celého trvania dohliada, pričom najčastejšie ide o podnety v oblasti volebnej korupcie, ohovárania, menších občianskych priestupkov ale aj ohľadom činnosti volebných komisií. Máme za to, že súčasný väčšinový volebný systém na úrovni komunálnych volieb nezávislých kandidátov oproti tým stranickým nezmýšľuje a nedeje sa tak ani v opačnom garde, je teda stabilný, plne etablovaný a férový voči všetkým typom kandidátov a v súčasnej dobe nemá zmysel ho výraznejšie meniť. Samozrejme, tak ako je to mnohokrát požiadavkou pri všetkých typov volieb, aj na úrovni komunálnych by stálo za zmienku ich zjednodušenie a zmodernizovanie, tiež optimalizácia výdavkov na ne určená, ale menované nedostatky považujeme za vítané zmeny organizačného či technického typu – nie zmenu väčšinového volebného systému.

Z niekoľkých podobných kritických úvah vyberáme pre potreby našej publikácie vyjadrenia člena strany Smer-SD²⁷. Podľa D. Jarjabka, predsedu parlamentného výboru pre kultúru a médiá, vyhrali nezávislí kandidáti len tam, kde majú dosah médiá a stranícki kandidáti zas naopak vyhrali všade tam, kde médiá nedokázali ovplyvniť predvolebnú situáciu. Teda stranícki kandidáti

27 A to z dôvodu komplexnej prezentácie výsledkov skúmaných komunálnych volieb. O týchto voľbách sa totiž hovorilo aj ako o porážke Smeru, porážke koalície, či víťazstve slobody (v náväznosti na prepojenia najsilnejšej vládnej strany Smer-SD na mafiu, korupčné kauzy, pochybné kontakty a najmä na vraždu žurnalistu J. Kuciaka a jeho snúbenice M. Kušnírovej). Predseda strany sa voči podobným vyjadreniam ostro vyhraňoval a zdôrazňoval, že tieto výsledky neberie ako prehru, až sme v slovenskej spoločnosti boli svedkom javu kde sa stokrát opakovaná lož o stala pravdou.

prehrali vo veľkých mestách, kde majú médiá obrovský dosah. Tam voliči neboli konfrontovaní priamym kontaktom s kandidátmi. V obciach priamo ľudia poznajú kandidáta a tam sa nedajú oklamať – tu preto vyhrali poväčšine stranícki kandidáti. Média zohrali v mnohých prípadoch podľa Jarjabka škaredú úlohu. Nezávislí kandidáti sú podľa neho výslovným podvodom na voličoch. „*Keď niekto vyhlási, že je nezávislý, je to podvod. Oni sú nezaradení, nie nezávislí*”, zdôrazňuje Jarjabek (Nezávislí kandidáti sú..., 2018).

- *Sú politické strany v kríze? Klesá nezáujem voličov len o tzv. tradičné politické strany alebo vo všeobecnosti o všetky?*

Výsledky volieb, a to nielen komunálnych, jasne deklarujú vysokú mieru apatie voličov voči straníckym kandidátom. Politické strany ako tradičné inštitúcie politického systému strácajú kredibilitu a u voličov vyvolávajú tzv. antistranícky postoj. Logickým protiargumentom voči predchádzajúcemu tvrdeniu by mohol byť názor, že ak má volič voči konkrétnej politickej strane takéto dojmy, mal by si predsa vybrať inú. Problémom však je, že dnešné strany nemajú v rámci politickej škály tak jasné vymedzenie ako kedysi. Parametre, ktorými sa v minulosti strany medzi sebou odlišovali teda voliči hľadajú u samotných kandidátov bez politického pozadia, ktorých je možné lepšie názorovo rozlíšiť (Mesežnikov, 2018). Ak by sme mali nájsť paralelu pre tento jav vo vyššej politike, môžeme konštatovať, že nedôveru voličov v tradičné politické strany tu supľujú tzv. anti-systémové politické strany, ktoré sa už aj na Slovensku tešia záujmu voličov natoľko, že sú zastúpené aj parlamente.

V súvislosti s uvedeným vyvstáva otázka ako reagovať na úplne nový fenomén obľúbený vo veľkej miere aj vo voľbách do obligatórných orgánov našich samospráv – nezávislí kandidáti s tichou podporou politickej strany. Ako je vôbec možné, že „nezávislí kandidáti so straníckou knižkou” si túto priepasť medzi voličmi a politickými stranami uvedomujú a využívajú ako ju skutočne hojne ako prostriedok na ceste k víťazstvu vo voľbách? (Závodský, 2018).

Jednoducho – zákon to nezakazuje. Ak chce kandidát v komunálnych voľbách kandidovať ako nezávislý, potrebuje k tomu len niekoľko dokumentov:

- Kandidátnu listinu (obsahujúcu meno, priezvisko, titul, dátum narodenia, zamestnanie, ktoré kandidát v čase podania kandidatúry vykonáva, adresu trvalého bydliska a vlastnoručný podpis);
- Vyhlásenie nezávislého kandidáta (kde vyjadruje súhlas so svojou kandidatúrou, deklaruje, že nekandiduje na žiadnej inej kandidátnej listine a nemá žiadnu právnu prekážku byť volený), ktorá je tzv. čestným prehlásením – v praxi je teda možné, že pokiaľ tu kandidát nekoná podľa svojho najlepšieho vedomia a svedomia a prehlási, že nekandiduje za žiadnu politickú stranu, je to v poriadku a v súlade s platnými predpismi²⁸ pričom otázna je morálna stránka takéhoto konania a následné vyvodenie politickej zodpovednosti;
- Podpisovú listinu (na ktorej každý volič, ktorý podporuje jeho kandidatúru, pri podpise uvedie svoje meno a priezvisko, dátum narodenia a adresu trvalého pobytu v danej obci), pričom počet podpisov potrebných na úspešnú podporu kandidáta sa líši od počtu obyvateľov žijúcich v obci (Informácie pre nezávislých..., 2019).

Po schválení týchto dokumentov okrsková komisia odobrí kandidátov na posty primátorov, starostov a poslancov do mestských či obecných zastupiteľstiev, títo sú následne o krokoch komisie oboznámení, obec oznámi ich kandidatúru voličom a podľa platných pravidiel môžu kandidáti začať s volebnou kampaňou. Zaujímavou reguláciou je strop finančných prostriedkov, ktoré na svoju kampaň môžu kandidáti minúť – odvíja sa totiž rovnako ako pri počte

²⁸ Ukazuje sa, že kontrola pravdivosti týchto informácií je nedostatočná pretože štátna komisia prijme v súvislosti s každými voľbami niekoľko desiatok oznámení a podnetov, ktoré mohli byť odhalené okrskovou volebnou komisiou ešte pred začiatkom konania konkrétnych volieb.

podpisov potrebných ku kandidatúre – od počtu obyvateľov s trvalým pobytom v obci (Informácie pre nezávislých..., 2019).

„Napríklad za starostu bratislavskej časti Ružinov kandiduje a je favoritom ako nezávislý bývalý štátny tajomník a poslanec z SaS Martin Chren. Podľa webu mimoparlamentnej strany Skok je stále členom programovej rady strany, ktorú vedie exminister Juraj Miškov. Nezávislá kandidátka na primátorku Bratislavy, viceprimátorka Iveta Plšeková, len na jar tohto roka vystúpila z Mosta-Híd. Vo vlaňajších župných voľbách kandidovala ešte za koalíciu Most-Híd, Smer, Skok či SDKÚ, v minulosti bola aj krajskou predsedníčkou Demokratickej strany v Prešove. Nedávnym odídencom zo strany, ktorý kandiduje ako nezávislý, je aj jeden z favoritov na starostu Starého Mesta, Martin Borguľa.” (Kern, 2018)

Ďalším príkladom nezávislého kandidáta so silnou straníckou podporou z komunálnych volieb 2014 bol aj Ivo Nesrovnal, ktorý sa len pár mesiacov pred voľbami v Bratislave stranického krytia vzdal. Bývalý dlhoročný člen SDKÚ to napokon dotiahol na primátora. V ostatných voľbách z jesene roku 2018 bola z mediálne výraznejších adeptov na funkciu primátora Bratislavy známa priamo zo stranických štruktúr len kandidátka KDH Caroline Líšková. Víťaza volieb, Matúša Valla okrem novovytvorenej iniciatívy Za slušné Slovensko podporilo aj Progresívne Slovensko a iniciatíva Spolu. Jána Mrvu zas otvorene podporilo OĽaNO a SaS. Z opačného konca to zas poňal bývalý riaditeľ RTVS Václav Mika, ktorý dokonca vyhlásil, že odmieta čo i len najmenšiu podporu politických strán (Sliz, 2018). V tom čase sa analytici ani rôzni iní odborníci nedokázali zhodnúť, či mu tento krok viac uškodil ako pomohol – uškodil možno tým, že ak by za sebou mal relevantnú politickú stranu, získal by zrejme o niečo väčšiu podporu voličov. Ak ho však vnímame ako profesionála roky zbehlého vo vodách marketingu a zároveň politiky (ktorá sa v prípade postu riaditeľa jedinej slovenskej verejnoprávnej televízie od tejto funkcie oddeliť nedá), zrejme vopred vyhodnotil situáciu a vyvaroval sa akýchkoľvek politických spojení pretože zrejme vedel, že sa neskôr nedajú tak ľahko zmazať a vlastne takéto voliči ani nie sú preňho prioritou.

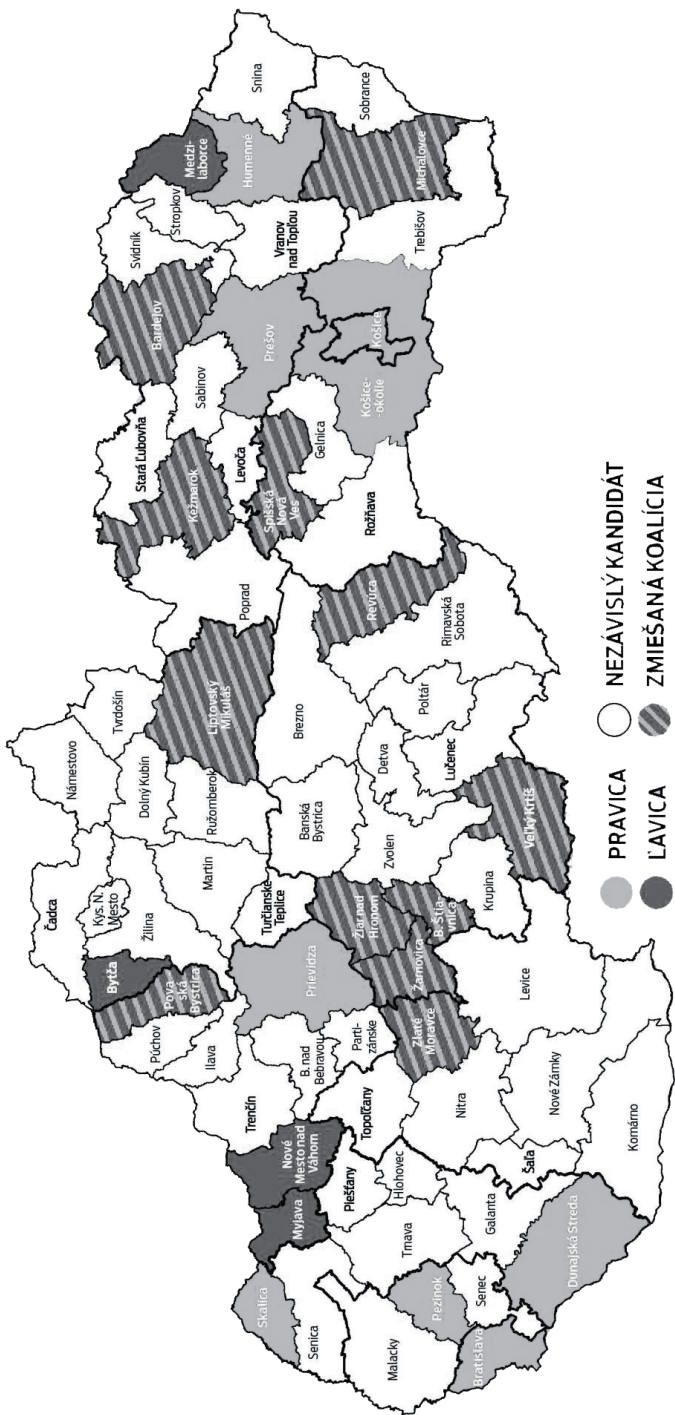
Je ale teda tento fenomén nezávislých kandidátov závislých od politickej strany novým javom slovenskej politiky? Sociologička Z. Kusá zo Sociologického ústavu SAV v Bratislave si myslí, že nie celkom a že v tomto prípade sa pocitovo vraciame do roku 1990 kedy mnohí uchádzači o komunálne funkcie, ktorí pred rokom 1989 pôsobili vo farbách komunistickej strany (KSČ, KSS), kandidovali pod nezávislou vlajkou. Vtedy čítali voliči odloženie straníckej knižky ako uvedomelý čin kandidáta a jeho predsavzatie k obhajobe záujmov občanov namiesto hájenia záujmov strany. Tento príklad je samozrejme nutné vnímať dobovo a prihliadať na niekoľko osobitostí a síce, že v politickom spektre neexistovala žiadna pluralita a strana bola len jedna – teda kandidát buď straníkom bol alebo nebol a slobodné voľby boli po dlhšej socialistickej historickej skúsenosti skutočne novým fenoménom. Je potrebné ale dodať, že výklad nezávislosti v intenciách favorizovania záujmov občanov voči záujmom politickej strany, využívajú pri nezávislých kandidátoch šikovní marketéri dnes rovnako (Kusá, 2018).

Bude tento trend napredovať aj v budúcnosti? Môžeme mu nejakým spôsobom zabrániť? To sú otázky, ktorými sa v našich úvahách môžeme ďalej uberať. Tzv. „životnosť“ nezávislého primátora alebo starostu slovenskej obce dokážeme zmerať veľmi jednoducho – to, či je tu na jedno volebné obdobie lebo si jeho voliči želali zmenu alebo prinesie skutočne systémové riešenia, ktoré bude mať možnosť realizovať v praxi samosprávy niekoľko rokov, závisí najmä od toho ako daný úspešný kandidát spolupracuje s poslancami mestského alebo obecného zastupiteľstva a to aj v prípade ak je jeho väčšina monostranícky orientovaná. V podstate existujú dva pravdepodobné scenáre, akými sa môže v blízkej budúcnosti daná situácia uberať: buď politické strany zapracujú nad svojou prácou v regiónoch, mestách a obciach kde budú budovať svoje menšie divízie, alebo sa trend nezávislých kandidátov rozmáha natoľko, že primátori/starostovia spolu s poslancami mestských/obecných zastupiteľstiev utvoria v týchto orgánoch samospráv akúsi nezávislú a efektívnu väčšinu a spolu tak prinesú voličom definitívnu alternatívu voči straníckym príslušníkom.

- *Sú nezávislí kandidáti úspešní celoplošne alebo len vo väčších mestách?*

Výsledky nami skúmaných komunálnych volieb potvrdili úspech nezávislých kandidátov oproti totožnému typu volieb z roku 2014 a celkový výpočet sa teda nevzťahuje len na krajské mestá ale rovnako na menšie mestá Slovenska. Dôvodom bude zrejme už vyššie spomenutá frustrovanosť voličov z neustálych konfliktov medzi politickými stranami na centrálnej úrovni, ktorá sa potom prenáša aj do týchto miest kde voliči hľadajú voči nim nezávislú alternatívu bez politických káuz. Ako podotkol G. Mesežnikov, svoju úlohu zohrali nielen nové tváre, nové témy, ale aj nové možnosti – mnohokrát sú to práve nezávislí kandidáti, ktorí prichádzajú z praxe kde už predtým využívali rôzne informačno-komunikačné technológie využiteľné dnes už aj na úrovni samospráv. Zároveň je toto vychýlenie sa od klasických politických strán aj generačnou obmenou politikov (Nezávislí kandidáti porazili..., 2018).

Obrázok 2 Infografika znázorňujúca výsledky volieb so zameraním na stranickosť víťazných starostov okresných miest

Zdroj: <https://www.cas.sk/clanok/765190/nezavisli-kandidati-porazili-v-komunale-politicke-hnutia-4-dovody-preco-ludia-volia-nestranikov/>

Využitie nových technológií je istým kľúčom k zaujatiu voliča, je novým a atraktívnym bodom akéhokoľvek volebného programu a je správne mierené na skupinu voličov povedzme do 45 rokov, ktorí im rozumejú a denne s nimi prichádzajú do styku. Takýmto ťahákom preferencií na úrovni komunálnych volieb môže byť napr. propagácia *smart cities*, o ktorej hovorí M. Kaliňák, expert ZMOSu na samosprávy.

„Keď prejdeme k smart regiónom, smart sú udržateľné a inovatívne riešenia, musia byť komplexné. Ak v 2661 obciach žije do tritisíc obyvateľov, smart ako koncept potrebuje celý vidiek. Keď obce zvládli štátne kompetencie a dokázali spolupracovať na báze spoločných obecných úradov, dnes môžu ísť omnoho ďalej cez lokálnu hospodársku politiku. V rámci smart regiónov by sme mohli ísť ďalej a uvažovať napríklad o centrách zdieľaných služieb, aby sme dokázali zdieľať aj samosprávu“ (Kaliňák, 2018).

Politológ T. Koziak z Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach si myslí, že stranícki kandidáti v komunálnych voľbách dnes viac voličov rozdeľujú ako spájajú a práve stranícka príslušnosť relevantných kandidátov môže byť pre niektorých voličov dôvodom prečo nevoliť. Zároveň ponúka niekoľko bodov, ktoré stoja za úspechom nezávislých kandidátov:

- ▶ nový spôsob komunikácie – nezávislí kandidáti využívajú na komunikáciu s voličmi vo veľkej miere najmä sociálne siete
- ▶ autentickosť kandidátov – nezávislí kandidáti pôsobia prirodzenejšie pokiaľ sa nespájajú s politickými stranami, prinášajú v sebe zmenu
- ▶ politické strany stratili dôveru – mnohé politické strany majú problém s korupciou či rôznymi medializovanými kauzami čo znižuje u voličov postupne ale iste znižuje ich kredibilitu
- ▶ generačná obmena – výmena tvárí, ktoré sa čo najviac chcú vyhraniť od existujúcich politických strán (Koziak, 2018).

Samozrejme, na úrovni komunálnych volieb sa zhodujeme s drvivou väčšinou odborníkov v názore, že na tejto úrovni

samosprávy je najdôležitejší osobný kontakt a sympatie voličov, mnohokrát či už stranickému alebo nezávislému kandidátovi na starostu obce stačí fakt, že ho ľudia v jeho volebnom okrsku poznajú a dlhodobo evidujú ako úspešného či občiansky aktívneho človeka. Čo sa týka účasti, percentá voličov, ktorí našli cestu k volebným urnám v každom meste, záviseli aj od lokálnej politickej súťaže. Na Slovensku dlhodobo platí premisa, že v malých obciach, kde sa ľudia navzájom poznajú, je účasť vyššia ako v anonymnom prostredí veľkých miest.

J. Marušiak z Ústavu politických vied Slovenskej akadémie vied v prípade miernej prevahy stranických kandidátov netají vlastné prekvapenie a uznáva, že za situáciou môže byť aj zvýšené kvórum na počet podpisov pre nezávislých kandidátov. „*Ak však pôvodným cieľom tohto opatrenia bolo zabrániť fragmentácii politického spektra, tak zdanlivý vzostup marginálnych, prakticky neznámych strán, ukazuje, že toto opatrenie sa minulo účinkom*”. Taktiež poukazuje na bežný jav keď spojenie kandidáta so známym politickým subjektom často nejde o žiadne reálne väzby, ale len o ochotu strany poskytnúť svoju pečiatku a tým si zvyšovať svoju dôležitosť. D. Malová z katedry politológie Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave zastáva názor, že pokiaľ je menší počet nezávislých kandidátov spôsobený neschopnosťou vyzbierať dostatočný počet podpisov ku kandidatúre, ukazuje to okrem iného na fakt, že kandidáti na komunálnych politikov nie sú veľmi seriózní, nie sú ochotní venovať viac úsilia získaniu podpory voličov a občanov cez zbieranie podpisov. Paradoxom je, že práve takéto priame stretávanie by pomohlo voličom lepšie spoznať a prípadne aj osobne konfrontovať kandidátov do obecných a mestských zastupiteľstiev.

- *Bude úspech nezávislých kandidátov trvalým úspechom alebo je len krátkodobým výkrikom spoločnosti po zmene?*

Politologička D. Malová nepovažuje nezávislých kandidátov za novinku už vôbec. Podľa nej na Slovensku vždy v lokálnej politike víťazili prevažne nezávislí kandidáti. Všade kde ide o neanonymné

prostredie, ale aj tam, kde je veľká averzia voči politickým stranám na štátnej úrovni, mali vždy úspech predovšetkým nezávislí kandidáti. Starostami a primátormi sa chcelo v roku 2018 stať 3387 kandidátov, ktorí si k menu pridali nálepku nezávislý. Nezávislí kandidáti po posledných komunálnych voľbách (v roku 2014) ovládli až 1104 z necelých tritisíc obcí a miest. Kandidáti, ktorí si vo volebných zoznamoch uviedli svoju nezávislosť, zvíťazili aj v troch z celkovo ôsmich krajských mestách – v Bratislave, Banskej Bystrici i v Trnave (Kern, 2018). V tabuľke uvádzame počty starostov a primátorov podľa ich nezávislosti alebo straníckej príslušnosti, pre porovnanie v rokoch 2010, 2014 a 2018. Okrem tradičných vzorcov, kedy dve najsilnejšie politické strany, resp. všetky koalíčné strany podporujú vo volebnom boji jedného kandidáta sa túto jeseň objavil aj omnoho zaujímavejší jav – dištancovanie sa politických strán navzájom:

„Získali sme najväčšiu obec na Slovensku a tiež najväčšiu mestskú časť a veľké strategické obce. Prvýkrát sme nespolupracovali so stranou Smer. Po udalostiach, ktoré sa stali v súvislosti s vraždou novinára a po tom, čo stranický predseda býva u daňového podvodníka, nie je možná spolupráca ani na komunálnej úrovni“, povedal P. Zajac, podpredseda hnutia KDH (Zajac, 2018).

Tabuľka 7

Počet nezávislých a straníckych kandidátov

Komunálne voľby v roku	2018	2014	2010
Nezávislí starostovia	1 232	1 104	979
Smer-SD	592	847	599
SNS	160	41	60
KDH	157	122	161
Most-Híd	127	87	95
SMK	115	107	129

Zdroj: vlastné spracovanie na základe <http://volby.statistics.sk/>

Politické strany na Slovensku v podstate organizujú fungovanie demokracie. V tomto kontexte je možnosť nezávislého kandidovania vlastne nesystémová.

„Niektorí by mohli namietat, že aj nezávislý politik je reprezentantom voliča, ale v konečnom dôsledku, takzvaní nezávislí, spôsobujú, že systém môže postupne zlyhávať, a to z dôvodu neefektívnosti a pretrvávajúcej nestability” (Lenč, 2018).

Máme za to, že čoraz viac nezávislých kandidátov s tichou podporou politických strán sa vo voľbách objavuje, o to viac si politické strany samé znižujú dôveryhodnosť v očiach verejnosti. Pokiaľ je takéto konanie prítomné na komunálnej úrovni, politická strana ako hlavný aktér parlamentnej demokracie v štáte tým na konci dňa jednoznačne stráca, pretože veľké percento voličov svojou slabou organizáciou na regionálnych leveloch odradí aj od volieb na úrovni parlamentu. Z uvedeného vyplýva, že politické strany, ktoré majú záujem zachovať si voličov, stoja pred výzvou zvýšenia kvality politického programu strany a tiež výberu reprezentatívnych a zodpovedných župných a komunálnych politikov. V opačnom prípade bude pravdou, že postupnou stagnáciou a opakovaným neúspechom sa aj najsilnejšia politická strana vnútorne štiepi a rozkladá, čo zároveň deklaruje spomínané víťazstvo opozičných strán. Politológ J. Lenč z Univerzity sv. Cyrila a Metoda v Trnave si myslí, že atraktivitu politickej nezávislosti zvyšuje najmä nízka dôvera spoločnosti v politické strany. A do veľkej miery si za to podľa neho môžu strany samey. Sú často spájané s korupčnými škandálmi, nebudujú členské základne (až na výnimky). Okrem toho nič neurobili pre osvetu voličov, ani pre prípravu vlastných budúcich straníckych a politických elít, ktoré by zabezpečili prežitie politických strán.

„Nedôveru v strany do značnej miery vytvárajú aj novinári, respektíve mimovládny sektor (rôzni politickí aktivisti), ktorí pravidelne podkopávajú existenciu politických strán a vytvárajú z nich nepriateľa liberálnej (zastupiteľskej) demokracie” (Sliz, 2018).

- *Slúži volebné moratórium v súčasnej dobe a podmienkach svojomu pôvodnému účelu?*

Ďalšou zaujímavosťou, ktorá je podľa nášho názoru voči súčasným podmienkam a očakávaniam súčasného voliča neadekvátna, resp. zastaraná, je volebné moratórium. Je preukázané, že rozhodovanie v politike podlieha jednoznačne subjektívnym faktorom, nehovoriac o skutočnosti, že definitívne rozhodnutie voliča prebieha v posledných dňoch, niekedy až hodinách predtým ako pristúpi k volebnej urne²⁹. Sú to práve tieto dni – kedy je zákonom zakázané zverejňovať akékoľvek informácie o voľbách či výsledky volebných prieskumov. Máme za to, že práve uvedené môže mať nemalý vplyv nielen na výsledky volieb, ale aj na volebnú účasť. „*Nezverejňovanie je škandalózne [...] posledné dva týždne sú kvôli mobilizácii voličov najdôležitejšie a najkritickejšie*” (Mesežnikov, 2018) s vyjadrením politológa G. Mesežnikova nám neostáva len plne súhlasiť, pričom najsilnejším argumentom pre nás je, že pokiaľ voliči kvôli nezverejňovaniu výsledkov predvolebných prieskumov nemôžu zistiť a vyhodnotiť reálny stav, pomer síl a šance ich preferovaného kandidáta alebo politickej strany, môže to mať na voľby rôzny vplyv. V praxi sa môže stať situácia, že relatívne neznámy kandidát bez politickej minulosti a predchádzajúcich káuz sa stane pre voličov populárnym, prieskumy vykresľujú jeho šance vo voľbách na popredných miestach, sa kvôli ľahostajnosti voličov na želaný post nedostane, pretože títo si boli pod vplyvom posledných možných zverejnených prieskumov tak istí jeho pozíciou, že sa volieb ani nezúčastnili.

Otázka zverejňovania prieskumov v čase pred voľbami sa dá ale postaviť aj do inej pozície – pomáhajú vôbec volebné prieskumy voličom? Stotožňujeme sa s názorom, že voliči silných politických strán alebo kandidátov sú nimi alebo ich politickým programom natoľko presvedčení, že volebné prieskumy nepotrebujú, priam považujú za irelevantné. Takýto volič je plne presvedčený o programovej sile

²⁹ Zákon o volebnej kampani stanovuje, že v čase 14 dní pred dňom konania volieb a v deň konania volieb až do skončenia hlasovania je zakázané zverejňovať výsledky volebných prieskumov.

svojho kandidáta a strany. Kandidáti slabších, opozičných alebo menších regionálnych politických strán či nezávislí kandidáti a ich voliči sa na volebné prieskumy v posledných dňoch kampane tiež nemôžu spoliehať. Voliči v tomto prípade nevedia či ich kandidát má reálnu šancu, čo v niektorých špecifických prípadoch môže spôsobiť až zavádzanie – takýto volič potom váha či jeho hlas má cenu a pomôže jeho kandidátovi k dosiahnutiu cieľa, resp. či vôbec má význam menšieho/slabšieho kandidáta podporiť a vôbec k volebnej urne pristúpiť.

„Zákaz zverejňovania prieskumov je ústavne sporný a vecne škodlivý zásah do slobodného šírenia informácií v predvolebnom období... V dôsledku tohto zákonného zákazu zverejnené prieskumy nezachytili pred voľbami v marci 2016 nástup Kotlebovej LSNS a Kollárovej Sme rodina” povedal predseda Občianskej konzervatívnej strany a poslanec O. Dostál v septembri 2018.

Podľa jeho vyjadrení sa v období 14-dňového moratória na zverejňovanie prieskumov pritom už šírili jasné informácie o rastúcich preferenciách oboch politických strán zistené v prieskumoch, ktorých výsledky už legálne nebolo možné zverejniť. Nakoniec sa obe strany do parlamentu dostali, hoci podľa posledných oficiálnych zverejnených prieskumov by neprekročili ani hranicu päťpercentného kvóra. „Na takýto zákaz nevidíme žiadny legitímny dôvod” (Dostál, 2018) vysvetlil poslanec, ktorý je jedným z navrhovateľov novely s cieľom zrušiť zákaz zverejňovania predvolebných prieskumov 14 dní pred voľbami.

Zaujímavosťou pri zverejňovaní výsledkov na úrovni komunálnych volieb je aj situácia po uzatvorení volebných miestností, nakoľko žiadna novela volebného zákona neukladá obciam povinnosť predbežné výsledky volieb zverejňovať. Za úvahu stojí, či tak nevyhovieť občanom aj v podobných „detailoch”, na ktoré sú z iných typov volieb prinajmenšom zvyknutí – v novembrových komunálnych voľbách sa tieto informácie k voličom dostali len prostredníctvom relácií komerčných televízií spojených s diskusiami odborníkov vysielaných naživo (tieto sledovali dianie najmä v Bratislave, Košiciach a maximálne na úrovni zvyšných krajských miest), prípadne si volič

informácie o vývoji volebných preferencií vyhľadáva sám, individuálne prostredníctvom dostupných internetových zdrojov. Práve informačná doba je ďalším otáznikom, ktorý stojí v ceste problému volebných prieskumov či volebného moratória, keďže je v nej takmer nemožné kontrolovať napríklad obsah sociálnych sietí. Situácia, kedy výsledky predvolebných prieskumov staré viac ako dva týždne si zdieľajú užívatelia sociálnych sietí v deň konania volieb, vôbec nie sú zriedkavé. Zhodneme sa však, že v súčasnosti neexistuje nástroj ani prostriedok, ktorý by takúto činnosť kontroloval s adekvátnym ohľadom na súkromie užívateľa a jeho právo na názor. Taktiež ale musíme konštatovať, že v súvislosti so spomenutými technickými vymoženosťami súčasnosti je nepravdepodobné, že takéto informácie by voliča v deň volieb v jeho rozhodovaní neovplyvnili.

Záver

Reprezentatívna demokracia, ako jeden z primárnych inštrumentov prostredníctvom ktorého ľud uskutočňuje svoju moc, znamená, že vlastný výkon moci a prijímanie rozhodnutí sa realizuje prostredníctvom orgánov, ktoré sú k tomuto konaniu legitimované na základe voľby nositeľmi moci. Podstatou volieb je tak kreovať reprezentatívne orgány na jednotlivých úrovniach verejnej správy, ktoré reflektujú rozloženie politických síl, smerov a záujmov v spoločnosti a taktiež napomáhať formovaniu takej politickej atmosféry, v ktorej dochádza k slobodnému vyjadrovaniu politických záujmov jej členov.

Voľby realizované na najnižšej úrovni verejnej správy, tzn. komunálne voľby, ktoré sú spôsobom tvorby a formovania miestnej samosprávy, čoraz viac potvrdzujú trend rozkladu straníckej politiky a jasne signalizujú krízu politických strán, čo je priamym ohrozením podstaty parlamentnej demokracie. Uvedené tvrdenie možno podložiť na vzrastajúcom úspechu nezávislých kandidátov a silnejúcej aktivistickej nepolitickej politike. Nespochybniteľná dominancia nestraníkov v štruktúrach obligatórnych orgánov samosprávy obcí tak demonštruje stratégiu aspirantov na post poslancov, starostov a primátorov kandidovať a prezentovať sa bez straníckej nálepky, pretože príslušnosť k politickej strane im z dôvodu slabnúcej dôvery občanov v politické subjekty môže skôr uškodiť. Pravdou je, že súčasné nálady spoločnosti sú prestúpené silnou frustráciou zo štýlu vedenia politiky, čo je do výraznej miery vyvolané aj udalosťami, ktoré hlboko otriasli celou spoločnosťou (vražda

investigatívneho novinára a jeho snúbenice). Táto tragická situácia vytvorila pevné základy pre neutíchajúci občiansky aktivizmus a integrujúci sa dav, ktorý neuspokojený s formálnymi, parciálnymi obmenami personálneho charakteru na mocenských postoch, volal po nutnosti prinavrátiť občiansku dôveru v demokratické inštitúcie, nastaviť nové paradigmy výkonu spravodlivosti, vymožitelnosti práva a vo všeobecnosti vytvoriť podmienky pre slušné a spravodlivé Slovensko. Občianska spoločnosť tak namiesto strachu a apatie preukázala silné demokratické inštinkty, statočnosť, odvahu a odhodlanie volať po obrane otvorenosti, po slobode prejavu, čím vyslala voči politikom signál bojovať za demokratickú spoločnosť s hodnotovým rámcov, bez nepotizmu, korupcie a medzinárodnej mafie, v ktorej by občania mohli dôverovať v štát, ktorý háji slobodu a bezpečnosť občanov, ako aj novinárov, ktorí odhaľujú korupciu a pod. Pocity tejto nedôvery a prítomnosť pochybností je možné potláčať len suplovaním a obsadzovaním funkčných postov dôveryhodnejším aktérmi. Tento jav sa prejavil aj na nižších úrovniach verejnej správy. Volebné výsledky komunálnych volieb 2018 sú odzrkadlením potreby verejnosti akcentujúcej na istú zmenu, ktorú už naznačili regionálne voľby v roku 2017, pričom možno naďalej očakávať, že tento trend bude mať pokračujúcu tendenciu. Preto jedným zo silných a výrazných aspektov posledných volieb na úrovni miestnych samospráv je vygenerovaná generačná zmena alebo dopyt po výmene generácii v slovenskej politike a úspech nezávislých kandidátov. V kontexte uvedeného je potrebné poznamenať že, nie každý nezávislý kandidát ním aj v skutočnosti je. Veľa z nich bolo bývalými kandidátmi Smeru, niektorí mali podporu iniciatívy Za Slušné Slovensko alebo iných, zatiaľ nepolitických subjektov. Môžeme ale konštatovať, že sa jedná o stúpajúci odpor Slovákov k politickým stranám, minimálne na mestskej a obecnej úrovni, čoho dôkazom sú už druhé komunálne voľby po sebe.

Napriek tomu, že voľby na komunálnej úrovni sa riadia svojimi vlastnými volebnými pravidlami a volebný mechanizmus je iný v porovnaní s voľbami do NR SR, bolo by nesprávne

interpretovať volebné výsledky izolovane bez nachádzania odkazov pre tzv. „veľkú politiku“. Preto máme za to, že komunálna politika s dominanciou nestraničných aktérov by mala byť jasným signálom pre politické strany, ktoré by sa nemali uspokojiť s tvrdím „výraznejšie sme si polepšili“ alebo „*spomedzi politických strán sme vyhrali,*“ pretože v konečnom dôsledku komunálne voľby 2018 predstavovali prehru tak pre pravicové ako aj ľavicové stranícke spektrum a výhru pre kandidátov bez straníckej príslušnosti.

Zoznam príloh

Príloha č. 1: Vzor kandidátnej listiny nezávislého kandidáta pre voľby do obecného zastupiteľstva	153
Príloha č. 2: Vzor vyhlásenia nezávislého kandidáta	154
Príloha č. 3: Vzor podpisovej listiny na podporu kandidatúry nezávislého kandidáta	155
Príloha č. 4: Vzor vzdania sa kandidatúry nezávislého kandidáta pre voľby starostu	156
Príloha č. 5: Vzor vzdania sa kandidatúry nezávislého kandidáta pre voľby do obecného zastupiteľstva	157
Príloha č. 6: Vzor kandidátnej listiny politickej strany/koalície pre voľby do obecného zastupiteľstva.	158
Príloha č. 7: Vzor vyhlásenia stranického kandidáta pre voľby do obecného zastupiteľstva	159
Príloha č. 8: Vzor oznámenia o určení splnomocnenca politickej strany/koalície a jeho náhradníka	160
Príloha č. 9: Vzor kandidátnej listiny politickej strany/koalície pre voľby starostu obce	161
Príloha č. 10: Vzor vzdania sa kandidatúry stranického kandidáta pre voľby do obecného zastupiteľstva	163
Príloha č. 11: Vzor vzdania sa kandidatúry stranického kandidáta pre voľby starostu obce	161
Príloha č. 12: Vzor odvolania kandidatúry stranického kandidáta pre voľby do obecného zastupiteľstva	164
Príloha č. 13: Vzor odvolania kandidatúry stranického kandidáta pre voľby starostu obce	165
Príloha č. 14: Vzor spätvzatia kandidátnej listiny pre voľby starostu obce.	166

Prílohy

Príloha č. 1: Vzor kandidátnej listiny nezávislého kandidáta pre voľby do obecného zastupiteľstva

KANDIDÁTNA LISTINA
nezávislého kandidáta
pre voľby do Obecného/Mestského/Miestneho zastupiteľstva¹⁾

V

(obec/mesto / mestská časť)

10. novembra 2018

súčasťou ktorej je podpisová listina v počte podpisových hárkov

Volebný obvod číslo:

Meno, priezvisko, titul	Dátum narodenia	Zamestnanie ²⁾	Adresa trvalého pobytu (obec, ulica, číslo domu)
----------------------------	--------------------	---------------------------	---

V

Dátum

vlastnoručný podpis nezávislého kandidáta

1) Nehodiace sa prečiarknite (vypustite).

2) Uvedie sa zamestnanie, ktoré kandidát vykonáva v čase podania kandidátnej listiny.

VYHLÁSENIE NEZÁVISLÉHO KANDIDÁTA ¹⁾

.....
Meno, priezvisko, titul

.....
Dátum narodenia

.....
Zamestnanie²⁾

.....
Adresa trvalého pobytu
(obec, ulica, číslo domu)

vyhlasujem, že súhlasím so svojou kandidatúrou pre voľby do
Obecného /Mestského/Miestneho³⁾ zastupiteľstva

V
(obec /mesto / mestská časť)

vo volebnom obvode č. ,
nekandidujem na inej kandidátnej listine a nemám prekážky práva byť volený.

V

Dátum

vlastnoručný podpis nezávislého kandidáta

1) **Vyplní nezávislý kandidát.**

2) Uvedie sa zamestnanie, ktoré kandidát vykonáva v čase podania kandidátnej listiny.

3) Nehodí sa prečiar knite (vypustite).

Príloha č. 3: Vzor podpisovej listiny na podporu kandidatúry nezávislého kandidáta

Podpisový hárok č.

**PODPISOVÁ LISTINA
NA PODPORU KANDIDATÚRY
NEZÁVISLÉHO KANDIDÁTA**

.....
Meno, priezvisko, titul

.....
Dátum narodenia adresa trvalého pobytu
(názov obce, názov ulice, číslo domu)

pre voľby do Obecného/Mestského/Miestneho¹⁾ zastupiteľstva

V
(obec /mesto / mestská časť)

vo voľbách do orgánov samosprávy obcí v roku 2018, **vo volebnom obvode**
č., podpísaná voličmi obce/mesta / mestskej časti.¹⁾

Meno a priezvisko	Dátum narodenia	Trvalý pobyt (názov obce, názov ulice, číslo domu)	Podpis
1.			
2.			
3.			
4.			
5.			

1) Nehodiace sa prečiarknite (vypustite).

Podpisová listina musí byť podpísaná voličmi, ktorí majú trvalý pobyt v obci (meste, mestskej časti). Potrebný počet podpisov je uvedený v prílohe č. 1 k zákonu č. 180/2014 Z. z. o podmienkach výkonu volebného práva a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

Na každom hárku podpisovej listiny sa uvedie meno, priezvisko, titul, dátum narodenia a adresa trvalého pobytu kandidáta.

Hárky podpisovej listiny sa musia priebežne číslovať.

Jednu podpisovou listinou možno podporiť len jedného kandidáta.

*Príloha č. 4: Vzor vzdania sa kandidatúry nezávislého kandidáta
pre voľby starostu*

Predseda
miestnej/mestskej¹⁾ volebnej komisie

v _____

Vec:

Vzdanie sa kandidatúry nezávislého kandidáta

pre voľby starostu obce / primátora mesta / starostu mestskej časti¹⁾

Podľa § 179 zákona č. 180/2014 Z. z. o podmienkach výkonu volebného práva a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov

meno, priezvisko, titul

dátum narodenia.....

trvale bytom

sa ako nezávislý kandidát

vzdávam

kandidatúry pre voľby starostu obce / primátora mesta / starostu
mestskej časti

V

(názov obce / mesta / mestskej časti)

vo voľbách do orgánov samosprávy obcí v roku 2018.

V..... dňa

_____ podpis²⁾

1) Nehodiace sa prečiarknite (vypustite).

2) Podpis musí byť úradne osvedčený.

*Príloha č. 5: Vzor vzdania sa kandidatúry nezávislého kandidáta
pre voľby do obecného zastupiteľstva*

Predseda
miestnej/mestskej¹⁾ volebnej komisie

v _____

Vec:

Vzdanie sa kandidatúry nezávislého kandidáta
pre voľby do obecného / mestského / miestneho¹⁾ zastupiteľstva

Podľa § 174 ods. 2 zákona č. 180/2014 Z. z. o podmienkach výkonu volebného práva a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov

meno, priezvisko, titul

dátum narodenia.....

trvale bytom

sa ako nezávislý kandidát

vzdávam

kandidatúry pre voľby do obecného / mestského / miestneho
zastupiteľstva¹⁾

v vo volebnom obvode č.
(názov obce / mesta / mestskej časti)

vo voľbách do orgánov samosprávy obcí v roku 2018.

V dňa

_____ podpis²⁾

1) Nehodiace sa prečiarknite (vypustite).

2) Podpis musí byť úradne osvedčený.

Príloha č. 6: Vzor kandidátnej listiny politickej strany/koalície pre
voľby do obecného zastupiteľstva

KANDIDÁTNA LISTINA
politickej strany, politického hnutia alebo koalície
politických strán a politických hnutí¹⁾
pre voľby do Obecného/Mestského/Miestneho zastupiteľstva¹⁾

V

(obec/mesto / mestská časť)

10. novembra 2018

Volebný obvod číslo:

.....
 (Názov politickej strany, politického hnutia alebo názvy politických strán
 a politických hnutí tvoriacich koalíciu)

Por. číslo	Meno, priezvisko, titul	Dátum narodenia	Zamestnanie ²⁾	Adresa trvalého pobytu (obec, ulica, číslo domu)

3)

meno, priezvisko, funkcia a podpis osoby
oprávnenej konať v mene politickej strany,
politického hnutia alebo osôb oprávnených
konať v mene politických strán
a politických hnutí tvoriacich koalíciu

odtlačok pečiatky
politickej strany, politického hnutia,
alebo politických strán a politických
hnutí tvoriacich koalíciu

- 1) Nehodiace sa prečiarknite (vypustite).
- 2) Uvedie sa zamestnanie, ktoré kandidát vykonáva v čase podania kandidátnej listiny.
- 3) Politická strana, politické hnutie alebo koalícia politických strán a politických hnutí môže na kandidátnej listine uviesť najviac toľko kandidátov, koľko má byť v príslušnom volebnom obvode zvolených poslancov obecného/mestského/miestneho zastupiteľstva.

Príloha č. 7: Vzor vyhlásenia stranického kandidáta pre voľby do
obecného zastupiteľstva

vyhlásenie kandidáta¹⁾

.....
Meno, priezvisko, titul

.....
Dátum narodenia

.....
Zamestnanie²⁾

.....
Adresa trvalého pobytu

(obec, ulica, číslo domu)

vyhlasujem, že súhlasím so svojou kandidatúrou pre voľby
do Obecného /Mestského/Miestneho³⁾ zastupiteľstva

V
(obec /mesto / mestská časť)

vo volebnom obvode č. na kandidátnej listine

.....⁴⁾
nekandidujem na inej kandidátnej listine a nemám prekážky
práva byť volený.

V dňa

.....
vlastnoručný podpis kandidáta

- 1) Vyplní každý kandidát uvedený na kandidátnej listine politickej strany, politického hnutia, koalície.
- 2) Uvedie sa zamestnanie, ktoré kandidát vykonáva v čase podania kandidátnej listiny.
- 3) Nehodiace sa prečiarknite (vypustite).
- 4) Uvedie sa názov politickej strany, politického hnutia alebo názvy politických strán a politických hnutí tvoriacich koalíciu.

Príloha č. 8: Vzor oznámenia o určení splnomocnenca politickej strany/koalície a jeho náhradníka

Oznámenie o určení splnomocnenca a jeho náhradníka

Splnomocnenec

politickej strany / politického hnutia / koalície politických strán
a politických hnutí¹⁾

.....
.....
.....

Meno, priezvisko

Adresa²⁾
(obec, ulica a číslo domu)

Náhradník splnomocnenca

Meno, priezvisko

Adresa²⁾
(obec, ulica a číslo domu)

V

Dátum

meno, priezvisko, funkcia a podpis osoby oprávnenej konať v mene politickej strany, politického hnutia alebo osôb oprávnených konať v mene politických strán a politických hnutí tvoriacich koalíciu

odtlačok pečiatky politickej strany, politického hnutia, alebo politických strán a politických hnutí tvoriacich koalíciu

1) Nehodiace sa prečiarknite (vypustite).

2) Uvedie sa adresa, na ktorú možno doručovať písomnosti.

Príloha č. 9: Vzor kandidátnej listiny politickej strany/koalície
pre voľby starostu obce

KANDIDÁTNA LISTINA
politickej strany, politického hnutia alebo koalície
politických strán a politických hnutí¹⁾
pre voľby starostu obce / primátora mesta / starostu mestskej časti¹⁾

V.....
(obec/mesto / mestska časť)

10. novembra 2018

.....
(Názov politickej strany, politického hnutia alebo názvy politických strán
a politických hnutí tvoriacich koalíciu)

Por. číslo	Meno, priezvisko, titul	Dátum narodenia	Zamestnanie ²⁾	Adresa trvalého pobytu (obec, ulica, číslo domu)

3)

meno, priezvisko, funkcia a podpis osoby
oprávnenej konať v mene politickej strany,
politického hnutia alebo osôb oprávnených
konať v mene politických strán
a politických hnutí tvoriacich koalíciu

odtlačok pečiatky
politickej strany, politického hnutia,
alebo politických strán a politických
hnutí tvoriacich koalíciu

- 1) Nehodiace sa prečiarknite (vypustite).
- 2) Uvedie sa zamestnanie, ktoré kandidát vykonáva v čase podania kandidátnej listiny.
- 3) Politická strana, politické hnutie alebo koalícia politických strán a politických hnutí môže na kandidátnej listine uviesť iba jedného kandidáta.

*Príloha č. 10: Vzor vzdania sa kandidatúry stranického kandidáta
pre voľby do obecného zastupiteľstva*

Predseda
miestnej/mestskej¹⁾ volebnej komisie
v _____

Vec:

Vzdanie sa kandidatúry nezávislého kandidáta
pre voľby do obecného/mestského/miestneho¹⁾ zastupiteľstva

Podľa § 174 ods. 2 zákona č. 180/2014 Z. z. o podmienkach výkonu volebného práva a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

meno, priezvisko, titul

dátum narodenia.....

trvale bytom

vzdávam sa

kandidatúry pre voľby pre voľby do obecného/mestského/miestneho¹⁾
zastupiteľstva

v vo volebnom obvode č.
(názov obce / mesta / mestskej časti)

.....

(neskrátený politickej strany, politického hnutia
alebo koalície politických strán a politických hnutí)

pod poradovým číslom

vo voľbách do orgánov samosprávy obcí v roku 2018.

V dňa

_____ podpis²⁾

1) Nehodiace sa prečiarknite (vypustite).

2) Podpis musí byť úradne osvedčený.

*Príloha č. 11: Vzor vzdania sa kandidatúry stranického kandidáta
pre voľby starostu obce*

Predseda
miestnej/mestskej¹⁾ volebnej komisie
v _____

Vec:

Vzdanie sa kandidatúry nezávislého kandidáta
pre voľby starostu obce / primátora mesta / starostu mestskej časti¹⁾

Podľa § 179 zákona č. 180/2014 Z. z. o podmienkach výkonu volebného práva
a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

meno, priezvisko, titul
dátum narodenia.....
trvale bytom

vzdávam sa

kandidatúry pre voľby pre voľby starostu obce / primátora mesta /
/starostu mestskej časti¹⁾

v
(názov obce / mesta / mestskej časti)

na kandidátnej listine

.....
(neskrátený politickej strany, politického hnutia
alebo koalície politických strán a politických hnutí)

vo voľbách do orgánov samosprávy obcí v roku 2018.

V dňa

_____ podpis²⁾

1) Nehodiace sa prečiarknite (vypustite).

2) Podpis musí byť úradne osvedčený.

*Príloha č. 12: Vzor odvolania kandidatúry stranického kandidáta
pre voľby do obecného zastupiteľstva*

Predseda
miestnej/mestskej¹⁾ volebnej komisie

v _____

Vec:

Odvolanie kandidáta

pre voľby do obecného/mestského/miestneho¹⁾ zastupiteľstva

Podľa § 174 ods. 2 zákona č. 180/2014 Z. z. o podmienkach výkonu volebného práva a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov

.....
(neskrátený politickej strany, politického hnutia
alebo koalície politických strán a politických hnutí)

odvoláva

pre voľby do Obecného/Mestského/Miestneho¹⁾ zastupiteľstva

v
(názov obce / mesta / mestskej časti)

vo volebnom obvode č. kandidatúru kandidáta uvedeného na
kandidátnej listine pod poradovým číslom

č.
(Poradové číslo, meno, priezvisko, titul, dátum narodenia)

vo voľbách do orgánov samosprávy obcí v roku 2018.

meno, priezvisko, funkcia a podpis osoby oprávnenej konať v mene politickej strany,
politického hnutia alebo osôb oprávnených konať v mene politických strán
a politických hnutí tvoriacich koalíciu²⁾

1) Nehodiace sa prečiarknite (vypustite).

2) V prípade koalície sa uvedie meno, priezvisko, funkcia a podpis osoby oprávnenej konať v mene každej politickej strany, politického hnutia tvoriacich koalíciu a odtlačky ich pečiatok.

*Príloha č. 13: Vzor odvolania kandidatúry stranického kandidáta
pre voľby starostu obce*

Predseda
miestnej/mestskej¹⁾ volebnej komisie
v _____

Vec:

Odvolanie kandidáta

pre voľby starostu obce / primátora mesta / starostu mestskej časti¹⁾

Podľa § 179 zákona č. 180/2014 Z. z. o podmienkach výkonu volebného práva
a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov

.....
(neskrátený politickej strany, politického hnutia
alebo koalície politických strán a politických hnutí)

odvoláva

kandidatúru kandidáta

.....
(Meno, priezvisko, titul, dátum narodenia)

kandidatúry pre voľby pre voľby starostu obce / primátora mesta /
/starostu mestskej časti¹⁾

v
(názov obce / mesta / mestskej časti)

vo voľbách do orgánov samosprávy obcí v roku 2018.

meno, priezvisko, funkcia a podpis osoby oprávnenej konať v mene politickej strany,
politického hnutia alebo osôb oprávnených konať v mene politických strán
a politických hnutí tvoriacich koalíciu²⁾

1) Nehodiace sa prečiarknite (vypustite).

2) V prípade koalície sa uvedie meno, priezvisko, funkcia a podpis osoby oprávnenej konať v mene každej politickej strany, politického hnutia tvoriacich koalíciu a odtlačky ich pečiatok.

Príloha č. 14: Vzor späťvzatia kandidátnej listiny pre voľby
starostu obce

Predseda
miestnej/mestskej¹⁾ volebnej komisie
v _____

Vec:

Späťvzatie kandidátnej listiny

pre voľby starostu obce / primátora mesta / starostu mestskej časti¹⁾

Podľa § 179 zákona č. 180/2014 Z. z. o podmienkach výkonu volebného práva a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov

.....
(neskrátený politickej strany, politického hnutia
alebo koalície politických strán a politických hnutí)

berie späť

kandidatúry pre voľby pre voľby starostu obce / primátora mesta /
/starostu mestskej časti¹⁾

.....
(názov obce / mesta / mestskej časti)

vo voľbách do orgánov samosprávy obcí v roku 2018.

meno, priezvisko, funkcia a podpis osoby oprávnenej konať
v mene politickej strany, politického hnutia
a odtlačok pečiatky politickej strany, politického hnutia ²⁾

1) Nehodiace sa prečiarknite (vypustite).

2) V prípade koalície sa uvedie meno, priezvisko, funkcia a podpis osoby oprávnenej konať v mene každej politickej strany, politického hnutia tvoriacich koalíciu a odtlačky ich pečiatok.

Zoznam bibliografických odkazov

- BARTELS, L. M. 2008. *The study of electoral behavior*. [cit. 27.07.2018]. princeton.edu. [online]. Dostupné na internete <http://www.princeton.edu/~bartels/electoralbehavior.pdf>
- CEVÁROVÁ, D. 2018. Analýza voličského správania v regionálnych a komunálnych voľbách. In *Reflexie praxe na otázky verejnej politiky a ekonomiky, práva a verejnej správy Slovenska*. Brno: MSD. ISBN 978-80-7392-287-0.
- DANČIŠIN, V. 2012. Volebná legitimita krízy. In *Kríza v politike-politika v kríze?* Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity, 2012. ISBN 978-80-555-0692-0, s. 144-153.
- DEUTSCH, K. W. 1971. *Nervy vlády*. Praha: Svoboda, 1971. 316 s.
- DOSTÁL, O. 2018. *Dostál: Zákaz zverejňovať prieskumy je ústavne sporný. Dostál nevidí na zákaz prieskumov legitímny dôvod*. In SME Domov [online]. 15/9/2018 [cit. 2019-02-13]. Dostupné z <https://domov.sme.sk/c/20914747/dostal-zakaz-zverejnovat-prieskumy-je-ustavne-sporny.html#ixzz5j8Uq3VOG>
- FILOVÁ, K. 2018a. *Kampaň ku komunálnym voľbám na štartovacej čiare*. [cit. 23.09.2018]. pravda.sk. [online]. Dostupné z <https://spravy.pravda.sk/domace/clanok/483980-kampan-na-startovacej-ciare/>
- FILOVÁ, K. 2018b. *Volebnej účasti asi opäť pomôže vidiek*. [cit. 11.11.2018]. pravda.sk. [online]. Dostupné z <https://spravy.pravda.sk/komunalne-volby-2018/clanok/489294-volebnej-ucasti-asi-opat-pomozze-vidiek/>
- FILA, J. 2018. *Sú to voľby zmien. Ale hovoriť o drvivej porážke Smeru je priskoro*. [cit. 10.11.2018]. sme.sk. [online]. Dostupné z <https://komentare.sme.sk/c/20958558/vysledky-komunalne-volby-su-to-volby-zmien.html#paid-content-before>
- GYÁRFÁŠOVÁ, O. 2018. *Názory na politickú participáciu žien*. In *Politická participácia žien na Slovensku. Možnosti a limity*. Bratislava: Inštitút pre verejné otázky, 2018. ISBN 978-80-89345-70-0, s. 23-29.
- GYÁRFÁŠOVÁ, O.—BÚTOROVÁ, Z., 2010. *Slovensko na prahu tretej dekády slobody: kontúry participačného paradoxu*. In *Občianstvo, participácia a deliberácia na Slovensku*. Bratislava: Veda vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 2010. ISBN 978-80-224-1173-8, s. 137-185
- HAMILTON, M. 1984. *A primer on poll*. [cit. 08.09.2018]. kellogg.northwestern.edu. [online]. Dostupné z http://www.kellogg.northwestern.edu/faculty/weber/emp/_session_1/a_primer_on_polls.htm

- HARRINGTON, A. a kol. 2006. *Moderní sociální teorie: Základní témata a myšlenkové proudy*. Praha: Portál, 2006. 495 s. ISBN 80-7367-093-38.
- HEYWOOD, A. 2008. *Politologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. 537 s. ISBN 978-80-7380-115-1.
- CHYTILEK, R.—ŠEDO, J.—LEBEDA, T.—ČALOUD, D. 2009. *Volební systémy* (Vyd. 4.) Praha: Portál, 2009. 375 s. ISBN 978-80-7367-548-6.
- Informácie pre nezávislých kandidátov. 2018. In *Ministerstvo vnútra SR*. [online]. 2018 [cit. 11.09.2018]. Dostupné z https://www.minv.sk/?oso18_info3
- Informácie pre nezávislých kandidátov, 2019. In *Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky* [online]. Dostupné online: https://www.minv.sk/?oso18_info3
- JANOUSĚK, J. 1968. *Sociální komunikace*. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1968. 172 s. ISBN 978-80-247-1428-8.
- JIRÁK, J. 2009. *Masová média*. Praha: Portál, 2009. 413 s. ISBN 978-80-7367-466-3.
- KALIŇÁK, M., 2018. Nielen mestá, ale aj regióny by mali byť „smart“. In Mišo Kaliňák. *Samospráva*. [online]. 5/3/2018 [cit. 10.02.2019]. Dostupné z <http://www.misokalinak.sk/nielen-mesta-ale-aj-regiony-by-mali-byt-smart/>
- Kandidáti na post primátorov krajských miest. 2018. [cit. 11.09.2018]. pravda.sk. [online]. Dostupné z <https://spravy.pravda.sk/domace/clanok/483917-kandidati-na-post-primatorov-krajskych-miest/>
- Kandidáti na primátorov a starostov začali oficiálne kampaň. Minút môžu státisíce. 2018. [cit. 12.09.2018]. etrend.sk. [online]. Dostupné z <https://www.etrend.sk/ekonomika/kandidati-na-primatorov-a-starostov-zacali-oficialne-s-kampanou-minut-mozu-tisice.html>
- KELLER, J. 2005. *Úvod do sociológie*. Praha: Slon, 2005. 204 s. ISBN 8086429393.
- KEREKES, D. 2018. *Zákon o volebnej kampani je nejasný a deravý. Za jeho porušenie ale hrozia vysoké pokuty*. [cit. 06.10.2018]. dennikn.sk [online]. Dostupné z <https://dennikn.sk/blog/1178225/zakon-o-volebnej-kampani-je-nejasny-a-deravy-za-jeho-porusenie-ale-hrozia-vysoke-pokuty/>
- KERN, M., 2018. Nezávislí sú vo voľbách úspešní, hrajú sa na nich preto aj straníci. In *Denník N. Komunálne voľby 2018*. [online]. /11/2018 [cit. 02.02.2019]. Dostupné z <https://dennikn.sk/1286389/nezavisli-su-vo-volbach-uspesni-hraju-sa-na-nich-preto-aj-stranici/>
- KLINGEMANN, H. D. 2006. Volební účast v evropských a všeobecných parlamentních volbách. In *Demokracie v Evropě*. Český Těšín: Těšinské papírny, 2006. ISBN 80-7260-162-8, s. 39–57.

- KLUS, M. 2008. *Aktéri verejnej politiky. Štrukturalizácia, voľba*. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela, Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov, 2008. 145 s. ISBN 978-80-8083-548-4.
- KLUS, M. 2018. *Top téma- komunálne voľby 2018*. [cit. 31.10.2018]. youtube.com [online]. Dostupné z <https://www.youtube.com/watch?v=myT-EB1EvNQ>
- KNAPKO, P. 2018. *Analýza: Trpká výhra Smeru. V krajských mestách utrpela strana debakel, v obciach bola úspešná*. [cit. 17.11.2018]. hnonline.sk. [online]. Dostupné na internete: <https://hnonline.sk/komunalne-volby-2018/1840759-analyza-trpka-vyhra-smeru-v-krajskych-mestach-utrpela-strana-debakel-v-obciach-bola-uspesna>
- Komunálne voľby 2018: Ako dopadlo hlasovanie pre politické strany. 2018. [cit. 12.10.2018]. *aktuality.sk* [online]. Dostupné z <https://www.aktuality.sk/clanok/640388/komunalne-volby-2018-ako-dopadlo-hlasovanie-pre-politicke-strany/>
- Komunálne voľby 2018. 2018. [cit. 29.09.2018]. youtube.com. [online]. Dostupné z <https://www.youtube.com/watch?v=6JOSKdUArNI&t=117s>
- Komunálne voľby budú stať vyše deväť miliónov. 2018. [cit. 17.10.2018]. *sme.sk* [online]. Dostupné z <https://domov.sme.sk/c/20895766/komunalne-volby-budu-stat-vyse-devat-milionov.html>
- Komunity priateľské deťom. 2013. [cit. 10.10.2018]. *nds.sk* [online]. Dostupné z <http://www.nds.sk/galeria-projektov/projekty/komunity-priatelске-detom/>
- KOVÁČOVÁ, E. 2011. *Verejná správa v SR a jej súvislosti*. Banská Bystrica: Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov Univerzita Mateja Bela Banská Bystrica, 2011. 194 s. ISBN 978-80-557-0299-5.
- KOVÁČOVÁ, S. 2011. Pokles občianskej participácie ako hrozba pre fungujúcu lokálnu demokraciu. In *Občianska participácia a verejná politika v demokratickej spoločnosti*. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela, Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov, 2011. ISBN 978-80-557-0336-7, s. 52–58.
- KOVÁČOVÁ, S. 2016. *Územná fragmentácia obcí v podmienkach Slovenskej republiky a jej dosahy*. Banská Bystrica: BELIANUM, 2016. 177 s. ISBN 978-80-557-1115-7.
- KOZIÁK, T. 2018. Byť nezávislým sa oplatí. In *Nezávislí kandidáti porazili v komunále politické hnutia: 4 dôvody, prečo ľudia volia nestraníkov*. *Nový Čas. Správy*. *Komunálne voľby 2018*. *Infografika*. [online]. 12/11/2018. [cit. 12.10.2018]. Dostupné z <https://www.cas.sk/clanok/765190/nezavisli-kandidati-porazili-v-komunale-politicke-hnutia-4-dovody-preco-ludia-volia-nestranikov/>

- KRBATOVÁ, L. 2018a. *Ludia volili zmenu, ale nie v podobe opozičných strán.* sme.sk [cit. 12.11.2018]. sme.sk. [online]. Dostupné z <https://domov.sme.sk/c/20959002/smeru-chybaju-nove-kadre-neuspela-ani-opozicia.html>
- KRBATOVÁ, L. 2018b. *Prieskum Focus: Spolu a Progresívne Slovensko by sa dostali do parlamentu.* [cit. 16.11.2018]. sme.sk. [online]. Dostupné z <https://domov.sme.sk/c/20963420/prieskum-focus-spolu-a-progresivne-slovensko-by-sa-dostali-do-parlamentu.html?ref=bn-l>
- KREJČÍ, O. 2006. *Nová kniha o volbách.* Praha: Professional Publishing, 2006. 481 s. ISBN 80-86432-95-5.
- KUBÁT, M.—CABADA, L. 2002. *Úvod do studia politické vědy.* Praha: Eurolex Bohemia. 2002. 445 s. ISBN 80-86432-41-6.
- KUSÁ, Z., 2018. Nezávislí kandidáti vo voľbách: vykúpenie politiky alebo módnny trend? Závislí nezávislí., 2018. In *aktuality.sk: komunálne voľby*. 9/7/2018. Dostupné z <https://www.aktuality.sk/clanok/604975/nezavisli-kandidati-vo-volbach-vykupenie-politiky-alebo-modny-trend/>
- LAMSER, V. 1969. *Komunikace a společnost. Úvod do teorie společenské komunikace.* Praha: Academia, 1969. 298 s. ISBN 21-005-70.
- LENČ, J., 2018. Nezávislí kandidáti vo voľbách: vykúpenie politiky alebo módnny trend? Závislí nezávislí., 2018. In *aktuality.sk: komunálne voľby*. 9/7/2018. Dostupné z <https://www.aktuality.sk/clanok/604975/nezavisli-kandidati-vo-volbach-vykupenie-politiky-alebo-modny-trend/>
- LYSINA, O. 2012. Volebná neúčast – kríza spoločnosti. In *Kríza v politike – politika v kríze?* Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity, 2012. ISBN 978-80-555-0692-0, s. 153–164.
- MADLEŇÁK, T. 2010. *Hlavné trendy výskumu v súčasnej volebnej geografii.* [cit. 02.09.2018]. sav.sk [online]. Dostupné z http://www.sav.sk/journals/uploads/03121116GC-10-2_Madlenak.pdf
- McGREGOR, R. 2012. *When voters decide: causes, correlates and effects of the time – of voting-decision.* [cit. 15.10.2018]. lib.uwo.ca [online]. Dostupné z <http://ir.lib.uwo.ca/cgi/viewcontent.cgi?article=1626&context=etd>
- MESEŽNIKOV, G.—PILÁT, J.—KUNDER, P. 2016. *Transparentnosť financovania volebnej kampane v komunálnych voľbách v SR: Právna úprava a prax.* Bratislava: Inštitút pre verejné otázky, 2016. 55 s. ISBN 978-80-89345-57-1.
- MESEŽNIKOV, G., 2018. Komunálne voľby 2018 ovládli nezávislí kandidáti. In *Relácie. Braňo Závodský Naživo* [online]. Bratislava: Rádio Expres, 2018, 12/11/2018 [cit. 2019-01-25]. Dostupné z <https://www.expres.sk/162753/komunalne-volby-2018-ovladli-nezavisli-kandidati/>
- MINISTERSTVO VNÚTRA SR. 2018. *Informácie k vedeniu volebnej kampane.* [online]. minv.sk [cit. 10.011.2018]. Dostupné z https://www.minv.sk/?os018_kampannekaz

- MINISTERSTVO VNÚTRA SR. 2011. *MV SR pripravilo volebný kódex*. [online]. Tlačová správa. [cit. 10.011.2018]. Bratislava: Ministerstvo vnútra. Dostupné z <https://www.minv.sk/?tlacove-spravy&sprava=mv-sr-pripravilo-volebny-kodex>
- Minúta po minúte: Komunálne voľby priniesli viaceré zmeny a prekvapenia. 2018. [online]. *sme.sk* [cit. 11.11.2018]. Dostupné z https://domov.sme.sk/c/20958308/vysledky-komunalne-volby-2018.html?ref=w_neprehl
- Most-Híd by sa nedostal do parlamentu. Smeru-SD klesli preferencie, SNS a KDH si naopak polepšili. 2018. [cit. 12.11.2018]. *webnoviny.sk* [online]. Dostupné z https://www.webnoviny.sk/most-hid-by-sa-nedostal-do-parlamentu-smeru-sd-klesli-preferencie-sns-a-kdh-si-naopakpolepsili/?utm_medium=pushnotifikacie&utm_source=pushnotifikacie&utm_campaign=pushnotifikacie&utm_content=pushnotifikacie
- Možnosti voľby zo zahraničia by sa mohli rozšíriť, tvrdí iniciatíva. 2018. [cit. 18.10.2018]. *teraz.sk* [online]. Dostupné z <https://www.teraz.sk/slovensko/moznosti-volby-zo-zahranicia-by-sa-mo/351311-clanok.html>
- Nezávislí kandidáti porazili v komunále politické hnutia: 4 dôvody, prečo ľudia volia nestraníkov. 2018. [online]. In *Nový Čas. Správy. Komunálne voľby 2018. Infografika*. 12/11/2018. Dostupné z <https://www.cas.sk/clanok/765190/nezavisli-kandidati-porazili-v-komunale-politicke-hnutia-4-dovody-preco-ludia-volia-nestranikov/>
- Nezávislí kandidáti sú podvodom na voličoch, reaguje Jarjabek na výsledok komunálnych volieb., 2018. [online]. In *Webnoviny.sk. Politiky z lokality Slovensko*. 12/11/2018. Dostupné z <https://www.webnoviny.sk/nezavisli-kandidati-su-podvodom-na-volicoch-reaguje-jarjabek-na-vysledok-komunalnych-volieb/>
- NOVÁK, M.—LEBEDA, T. a kol. 2004. *Volebné a stranické systémy: ČR v mezinárodním srovnání*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2004. 485 s. ISBN 80-86473-88-0.
- Novelou zákona o obecnom zriadení sa zníži počet obecných poslancov. 2017. [online]. *Parlamentnelisty.sk* [cit. 10.05.2018]. Dostupné z <https://www.parlamentnelisty.sk/politika/politici-voicom/Ministerstvo-vnutra-Novelou-zakona-o-obecnom-zriadeni-sa-znizi-pocet-obecných-poslancov-295651>
- Nové komunálne voľby čakajú 43 obcí, ich počet sa môže ešte zvýšiť. 2018. [online]. *pravda.sk* [cit. 17.11.2018]. Dostupné z <https://spravy.pravda.sk/komunalne-volby-2018/clanok/491922-nove-komunalne-volby-cakaju-43-obci-ich-pocet-sa-moze-este-zvysit/>

- ONDRIA, P. 2010. *Teórie a metódy empiricko-analytickej orientovanej politickej vedy*. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela, 2010. 167 s. ISBN 978-80-8083-940-6.
- ONLINE: Komunálne voľby potvrdili trend nezávislých kandidátov. 2018. [online]. *pravda.sk* [cit. 12.11.2018]. Dostupné z <https://spravy.pravda.sk/komunalne-volby-2018/clanok/491200-online-komunalne-volby-potvrdili-trend-nezavislych-kandidatov/>
- Opozícia podľa Fica neexistuje, podľa Sulíka sa chcú ľudia zbaviť Smeru. Pozrite si video. 2018. [cit. 02.12.2018]. *pravda.sk* [online]. Dostupné z <https://spravy.pravda.sk/komunalne-volby-2018/clanok/491222-politici-hodnotia-volby-opozicia-podla-fica-neexistuje-podla-sulika-sa-chcu-ludia-zbavit-smeru/>
- Oznámenie počtu obyvateľov Mesta Banská Bystrica. 2018. In *Mesto Banská Bystrica (banskabystrica.sk)* [online]. 2018 [cit. 01.10.2018]. Dostupné z http://www.banskabystrica.sk/volby-do-organov-samospravy-obci-2018.phtml?id_kat_for_menu=31520&module_data__144327__month_actual=9&module_data__144327__year_actual=2018
- PALÚŠ, I.—JESENKO, M.—KRUNKOVÁ, A. *Samospráva obce (vybrané problémy)*. Košice: FVS UPJŠ, 2009. 155 s. ISBN 978-80-89089-92-5.
- PAULÍNIOVÁ, Z. 2005. Vybrané prípadové štúdiá Slovenska. In *Participácia v samospráve (nástroj protikorupčnej politiky)*. Bratislava: Adin, 2005. ISBN 80-89041-87-6, s. 30–32.
- PÍŠA, R. 2010. Politický marketing a jeho vliv na voliča. In *Volby, demokracie, politické svobody*. Praha: Leges, 2010. ISBN 978-80-8721-262-2, s. 152–163.
- PLICHTOVÁ, J. a kol. 2010. *Občianstvo participácia a deliberácia na Slovensku*. Bratislava: Slovenská akadémia vied. 2010. 610 s. ISBN 978-80-224-1173-8.
- Prieskumy volebných preferencií November 2018. [online] *ako.sk* [cit. 20. 11. 2018]. Dostupné z https://ako.sk/wpcontent/uploads/2018/11/AKO_VOLEBNE_PREFERENCIE_NOVEMBER_2018.pdf
- Prieskum: Väčšina ľudí si myslí, že komunálni politici presadzujú svoje záujmy. 2018. [cit. 22.09.2018]. *sme.sk* [online]. Dostupné z <https://domov.sme.sk/c/20937359/prieskum-vacsina-ludi-si-mysli-ze-komunalni-politici-presadzuju-svoje-zaujmy.html>
- PROKŮPEK, V. 2011. *Komunikační modely*. [cit. 30.11.2018]. *vaclavprokupek.sk* [online]. Dostupné z <http://vaclavprokupek.pise.cz/6-komunikacni-modely.html>
- PROROK, V.—LISA, A. 2009. *Politologie*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009. 223 s. ISBN 978-80-7380-141-0.

- RADA MLÁDEŽE SLOVENSKA. 2018. *Mladí ľudia chcú voliť, ale nemajú koho*. [cit. 15.12.2018]. mladez.sk [online]. Dostupné z <https://mladez.sk/2018/11/26/mladi-ludia-chcu-volit-ale-nemaju-koho/>
- REIFOVÁ, I. a kol. 2004. *Slovník mediální komunikace*. Praha: Portál, 2004. 327 s. ISBN 80-7178-926-7.
- ŘÍCHOVÁ, B. 2000. *Přehled moderních politologických teorií*. Praha: Portál, 2000. 303 s. ISBN 80-7178-461-3.
- ŘÍCHOVÁ, B. 2002. *Úvod do současné politologie: Srovnávací analýza demokratických politických systémů*. Praha: Portál, 2007. 207 s. ISBN 80-7178-628.
- SaS zhodnotila komunálne voľby, oproti predošlým si polepšila. 2018. [online] *sme.sk* [cit. 16. 11. 2018]. Dostupné z <https://domov.sme.sk/c/20959917/sas-zhodnila-komunalne-volby-oproti-predoslym-si-polepsila.html>
- SLOVENSKÁ NÁRODNÁ RADA. 1990. *Zákon č. 369/1990 Zb. o obecnom zriadení* [online]. Čiastka 60/1990. Dostupné z <https://www.zakonypreludi.sk/zz/1990-369>
- Sme na ťahu. 2018. [cit. 25. 10. 2018]. *iuventa.sk* [online]. 11 s. Dostupné z <https://www.iuventa.sk/files/sme%20na%20tahu.pdf>
- Sociologička: M. Vallo potvrdil nástup novej politickej generácie. [cit. 16.11.2018]. *teraz.sk* [online]. Dostupné z <http://www.teraz.sk/regiony/sociologicka-m-vallo-potvrdil-nastup/360365-clanok.html>
- SPÁČ, P.—SLOBODA, S. 2014. *Municipalizácia, volebný systém a možnosti participácie v miestnej samospráve na Slovensku*. Piešťany: Komunálne, výskumné a poradenské centrum, 2014. 69 s. Dostupné z http://www.konzervativizmus.sk/upload/region/Studia_Spac-Sloboda_2014_finalna_verzia.pdf
- SOPÓCI, J. 2002. *Sociológia politiky*. Bratislava: Univerzita Komenského, 2002. 198 s. ISBN 200280-223-1691-1.
- Správa o mládeži 2018. 2018. [cit. 28.10.2018]. *minedu.sk* [online]. 90 s. Dostupné z https://www.minedu.sk/data/files/8035_som_2018.pdf
- STADTRUCKER, I. 2007. *Teória masmediálnej (dis)komunikácie*. Bratislava: Spolok slovenských spisovateľov, 2007. 468 s. ISBN 978-80-8061-290-0.
- SQUIRE P. 1988. *Why the 1936 Literary Digest Poll failed*. [cit. 18.09.2018]. scribd.com. [online]. Dostupné z <http://www.scribd.com/doc/259298/Why-the-1936Literary-Digest-Poll-Failed>
- SVOBODOVÁ, H. 2005. *Politická komunikace, její nástroje a důsledky*. [cit. 06.12.2018]. *umc.sk*. [online]. Slovenská politologická revue. s. 1–21. Dostupné na internete: <http://www.ucm.sk/revue/2005/2/svobodova.pdf>

- SÝKORA, M. 2018. *Kvalitu samosprávy ovplyvní aj predvolebná kampaň*. [cit. 13. 10. 2018]. podtatranske-noviny.sk. [online]. Dostupné z <http://www.podtatranske-noviny.sk/2018/09/kvalitu-samospravy-ovplyvni-aj-predvolebna-kampan/>
- ŠIMONÁKOVÁ, M. 2018. *V tretine spíšských obcí budú rozhodovať ženy*. [cit. 17. 11. 2018]. sme.sk. [online]. Dostupné z <https://spis.korzar.sme.sk/c/20963236/v-tretine-spisskych-obci-budu-rozhodovat-zeny.html>
- ŠTATISTICKÝ ÚRAD SR. 2018. *Voľby do orgánov samosprávy obcí 2018*. [cit. 11. 11. 2018]. *statistics.sk* [online]. Dostupné z <http://volbysr.sk/sk/data01.html>
- Štát nechce rozšíriť možnosti voľby zo zahraničia. 2018. [cit. 23. 10. 2018]. *sme.sk* [online]. Dostupné na internete: <https://domov.sme.sk/c/20917916/stat-nehce-rozsirit-moznosti-voľby-zo-zahranicia-most-hid-aj-opozicia-by-boli-za.html>
- TASR, 2017. *Zníženie počtu komunálnych poslancov je v druhom čítaní*. [online]. *teraz.sk* [cit. 2018-05-10]. Dostupné z <http://www.teraz.sk/najnovsie/nrsr-znizenie-poctu-komunalnych-pos/295241-clanok.html>
- TOKARSKÝ, V. 2010. *Voľby do zastupiteľstiev obcí*. In *Voľby, demokracie, politické svobody*. Praha: Leges, 2010. ISBN 978-8087212-62-2, s. 37–47.
- ÚRAD VLÁDY SR. 1992. *Ústava Slovenskej republiky, zákon č. 460/1992 Zb.* [online]. www.vlada.gov.sk [cit. 06. 12. 2018]. Dostupné z <https://archiv.vlada.gov.sk/old.uv/8576/ustava-slovenskej-republiky8786.html?menu=1280>
- Viac ako polovica voličov je s výsledkami komunálnych volieb spokojná. 2018. [cit. 20. 11. 2018]. *teraz.sk* [online]. Dostupné z <http://www.teraz.sk/najnovsie/viac-ako-polovica-voľcov-je-s-vysledk/362095-clanok.html>
- VILÁGI, A. 2016. *Prvovoliči v zrkadle volieb 2016: (dis)kontinuita v trendoch voličského správania mladých ľudí?* Bratislava: SAV Prognostické práce, 2016, č. 2. s. 139–162.
- Viskupič navrhuje vysielat' politickú reklamu aj počas volieb do VÚC. 2017. [cit. 15. 11. 2018]. *pravda.sk* [online]. Dostupné z <https://spravy.pravda.sk/domace/clanok/448482-viskupic-navrhuj-e-vysielat-politicku-reklamu-aj-pocas-voľieb-do-vuc/>
- VIŠŇOVSKÝ, E., *Občianska participácia ako problém kultúry*. In: *Občianstvo participácia a deliberácia na Slovensku*. Bratislava: Slovenská akadémia vied, 2010. ISBN 978-80-224-1173-8, s. 45–83.
- Voľby do VÚC budú po novom jednokolové. 2017. In *TREND.sk* [online]. 2017 [cit. 2018-10-13]. Dostupné z <https://www.etrend.sk/ekonomika/voľby-do-vuc-budu-po-novom-jednokolove.html>
- Volit' môže v komunálnych voľbách prvýkrát vyše päťdesiat tisíc ľudí. 2018. In *Zvolenské ECHO* ročník 13/2018. s. 6.

- Výsledky prieskumu hovoria jasne: Slováci sa o dianie vo svojom meste či obci zaujímajú. 2018. [cit. 09.10.2018]. *dnesh24.sk* [online]. Dostupné z <https://www.dnesh24.sk/vysledky-prieskumu-hovoria-jasne-slovaci-sa-o-dianie-vo-svojom-meste-ci-obci-zaujimaju-300391>
- YANKOVA-DIMOVA, G. 2011. *Charisma in politics is not what you think it is*. [cit. 18.09.2018]. In [huffingtonpost.co.uk](https://www.huffingtonpost.co.uk) [online]. Dostupné z https://www.huffingtonpost.co.uk/yougov-cambridge/charisma-in-politics_b_1092928.html
- ZÁHRADNÍK, M. 2018. *7 dôvodov prečo prehráš v komunálnych voľbách*. [cit. 31.10.2018]. *dennikn.sk* [online]. Dostupné z <https://dennikn.sk/blog/1204451/7-dovodov-preco-prehras-v-komunalnych-volbach/>
- ZAJAC, P. 2018. *Komunálne voľby potvrdili trend nezávislých kandidátov 2018*. In *Pravda.sk*, TASR. 11/11/2018. Dostupné z <https://spravy.pravda.sk/komunalne-volby-2018/clanok/491200-online-komunalne-volby-potvrdili-trend-nezavislych-kandidatov/>
- NÁRODNÁ RADA SR. 2014. *Zákon č. 180/2014 Z. z. o podmienkach výkonu volebného práva a o zmene a doplnení niektorých zákonov* [online]. Čiastka 63/2014. Dostupné z <https://www.zakonypreludi.sk/zz/2014-180>
- NÁRODNÁ RADA SR. 2014. *Zákon č. 181/2014 Z. z. o volebnej kampani a o zmene a doplnení zákona č. 85/2005 Z. z. o politických stranách a politických hnutiach v znení neskorších predpisov* [online]. Čiastka 63/2014. Dostupné z <https://www.zakonypreludi.sk/zz/2014-181>
- ZÁVODSKÝ, B. 2018. *Komunálne voľby 2018 ovládli nezávislí kandidáti*. In: *Relácie*. Braňo Závodský Naživo [online]. Bratislava: Rádio Expres, 2018, 12/11/2018 [cit. 25.01.2019]. Dostupné z <https://www.expres.sk/162753/komunalne-volby-2018-ovladli-nezavisli-kandidati/>

Vecný a menný register

- A
Allum, P. 68
- B
Baudrillard, J. 60
Braga, G. 59
- C
Campbell, A. 75
- D
Dahl, R. A. 81
Dalton, R. J. 81
Deutsch, K. W. 61
Downs, A. 76, 82
- G
Gallup, G. 72
- H
Hardin, R. 82
Hlasovanie
alternatívne 42, 45
- Ch
Cherry, C. 60
- I
Inštitút pre verejné otázky 106
- J
Jednotka
územná 7
- K
Kahn, R. 75
Komunikácia
masová 59
politická 58, 60, 64, 69
- Kampaň
volebná 58, 119, 121, 123, 126
- Kandidát
nezávislý 17, 19, 21–24, 28, 30,
33, 40, 47, 53, 54, 85, 86, 101,
102, 112, 113
- Koncepcia
rozvoja občianskej spoločnosti
na Slovensku 80
štiepných línií 77
- Koncept
less-at-stake 108
- Kríza
demokracie 79, 81
- L
Lazarsfeld, P. F. 73
Lewin, K. 63
Listina
kandidátna 17, 18, 20, 21, 23, 24,
26, 28, 30–34, 121, 127
podpisová 18–21, 23, 29, 31, 35
- M
Mills, Ch. W. 60
Médiá
masové 62, 64
Metóda
panelového výskumu 73
Model
dominantnej ideológie 65
dvojstupňového toku
komunikácie 62, 74
lineárny 63
pluralistický 65

rituálový komunikácie 64
trhový 65
typického voliča 81
vychádzajúci z elit 65

O

Obec
nefunkčná 128, 130

P

Partnerstvo pre otvorené vládnutie
81

Platte, K. H. 64

Politično 60

Politika
komunálna 7

Prieskum
verejnej mienky 58, 71, 85, 90, 91

Progresívne Slovensko 102

R

Registrácia
kandidáta 16, 18, 20, 23, 26, 28,
31, 32, 35

S

Samospráva
miestna 7

Sartori, G. 67

Schumpeter, J. A. 82

Siegfried, A. 72

Spin-doctoring 67

Spolu-občianska Demokracia 102

Správanie
voličské 73, 74, 76, 83, 98, 107,
111

Starosta 29, 36, 41, 83, 88, 117

System
organizovanej kultúry 59
väčšinový volebný 39, 42, 45
volebný 35, 39, 42, 46, 48

Š

Šaradín, P. 112

T

Teória

komunikačného aktu 63
participačná demokracie 78
racionálnej voľby 77
systémová 61

Transparency International 91

U

Univerzita

Lazarsfeldova Kolumbijská 9, 73
Michiganská 8, 73, 74, 76

V

Voľby

druhoradé 107, 108, 110, 112
prvoradé 107

Volebná komisia

miestna volebná 29, 30, 32, 33,
54, 55

okresná 52, 55

okrsková 45, 50, 51

Štátna 55

Volebné právo

aktívne 15

pasívne 16, 18, 21, 24, 29, 31, 81,
84

W

Weber, M. 82

Z

Zastupiteľstvo

obecné 35, 37, 38, 40, 55, 128

POLITICKÝ MARKETING A VOLIČSKÉ SPRÁVANIE V KOMUNÁLNYCH VOLBÁCH 2018 SLOVENSKU

PhDr. Natália Kováčová, PhD.
Mgr. Simona Kováčová, PhD.
Mgr. et Mgr. Dominika Cevárová
Mgr. Kristína Kiššová

Vydalo MSD v roku 2019, Brno, Česká republika
Vydanie prvé, 2019

Počet strán: 178
Náklad: 150 ks

Tlač a DTP: MSD, spol. s r. o., Minská 103, Brno 616 00
www.msdbрно.cz

ISBN 978-80-7392-313-6